

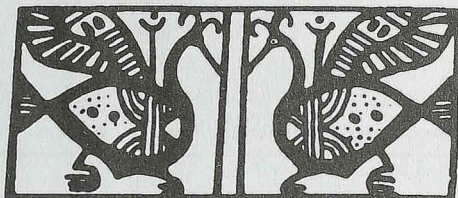

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ, ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ, CRISTINA
DI LAGOPESOLE, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ
ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ, R. M. ΜΑΣΚΕΑΝ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΡΝΑΡΙΤΗΣ, ΛΕΥΚΟΣ
ΚΛΗΡΙΔΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ Π. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ, ΜΑΚΗΣ ΧΡ.
ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ, ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ,
ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΔΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ, ΙΑΣΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΙΝΕΛΛΗΣ,
ΧΡΥΣΘΕΜΙΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ, ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ,
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΙΣΡΑΧΗ, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, ΚΡΙΣΤΗΣ ΧΑΡΑΚΗΣ, ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΑ
ΣΑΒΒΙΔΟΥ, ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΣΤ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ, ΜΙΜΗΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

413

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνη εκδότρια: ΛΟΥΛΛΑ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Άνδροκλέους 2, 1060 Λευκωσία

Τηλ. 22764900

Το Περιοδικό εκδίδεται από Έπιτροπή Φιλολόγων και Λογοτεχνών.

Έτήσια συνδρομή	Κ£6.00
Έτήσια συνδρομή Ελλάδος	€25
Έτήσια συνδρομή εξωτερικού	€25 ή \$30
Τιμή τεύχους	Κ£2.50
Συνδρομή για βιβλιοθήκες, σχολεία και Όργανισμούς	Κ£10.00
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Φωτογραφίες ἐπιστρέφονται. Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφο.	

Για τοὺς συνδρομητὲς Ἑλλάδος:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ - Λογαριασμός 080/51260530

στὸ ὄνομα Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης.

Αἰτιολογία: Συνδρομή Περιοδικῶ «Πνευματικὴ Κύπρος»
καὶ νὰ ἀποστέλλεται στὸ περιοδικὸ ἢ ἀπόδειξη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀνδρεανὴ Ἡλιοφώτου: Στὸν ἴσκιό τοῦ θανάτου	69
Γιώργος Ἀναγνώστου: Ἡφαίστειο στὸ μέλλον	70
Ἀντώνης Πιλλᾶς: Ἡ μοῖρα τοῦ πλασμάτου, Πουλλὶν τοῦ Παραδείσου	72
Cristina di Lagopesole: Ἡ Ἁγία Σοφία καὶ οἱ τρεῖς κόρες της, Ἁγία Βαρβάρα	73
Κύπρος Χρυσάνθης: Κύπρος	75
Δημήτρης Α. Κράνης: Ὡδὴ στὸν Ἀλέξανδρο Καραμανλάκη	76
Γιάννης Ἀνδρικόπουλος: Μνήμη Νίκου Καββαδία	77
R.M. Mackean: <i>Ex libris medicorum</i>	78
Δημήτρης Τορναρίτης: Τὸ τραγούδι τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμπροῦ	82
Λεῦκος Κληρίδης: Ὁ τάφος τοῦ πατέρα μου	82
Γιάννης Π. Ἰωαννίδης: Ἐφυγες πατέρα	83
Δημήτρης Χρ. Μποσινάκης: Ἄκρα σιωπῆ	84
Μάκης Χρ. Πετρόπουλος: Τώρα οἱ ἔχθροί εἶναι στὴν πατρίδα του	87
Νίκη Λαδάκη Φιλίππου: Ὑβόνη Ἀρνοκούρου Κερεσετεῖη	88
Γλαῦκος Ἀντωνιάδης: Ἐλισαίου Γιανίδη, Γλώσσα καὶ Ζωὴ	96
Θεοδόσης Διακογιάννης: Στὸν ποιητὴ Κώστα Μόντη	103
Ιάσων Εὐαγγέλου: Πατριδολάτρης καὶ ἀφιλοπάτριδες	104
Λευτέρης Μαρινέλλης: Ὁ ποιητὴς Γιάννης Ἀνδρικόπουλος	106

(Συνέχεια στη σελ. 130)

Τὸ περιοδικὸ ἐπιχορηγεῖται μερικῶς ἀπὸ τὴς Πολιτιστικὲς Ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ίδρυτής: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΜΣΤ'

ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2006

ΑΡ. 413

ΣΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Στή μνήμη του Πάνου

Πίσω από τὸ θάνατο
ἡ ὕπαρξη «γῆ καὶ σποδός».
κινούμενος ἴσκιος βαθύπονου,
βαθύριζον κυπαρισσιῶ
στ' ἀεροφύσημα τῆς κάθε ὥρας.

Κι ἡ τελευταία κατοικία
σημα ἀσήμαντο, παγερὸ
ἀπαστρόπτρον μάρμαρο, ἄφωνο
στό χλωμὸ παράπονο τῆς σελήνης,
στ' ἀργυρὸ δάκρυ τῆς αὐγῆς.

Πίσω ἀπὸ τὸ θάνατο
ἐξωκόσμια μετοίκηση,
ἀπόκοσμη διόραση,
γνώση ἀσύλληπτη,
τὸ Μηδὲν καὶ τὸ Ἄπειρο.

* * *

Πίσω ἀπὸ τὸ θάνατο
πύρινα δάκρυα, πικρὰ μοιρολόγια,
ἀσίγαστη τρικυμία ἀπόγνωσης
καταποντίζει τὴν ὅποια ἀνθρώπινη ἔπαρση.
Κι ὅλα τὰ κεφάλια σκυμμένα
στὴν πρώτη μεγάλη Θεότητα,
τῇ Γῆ τὴν Παμμήτορα,
αἰτοῦνται ἀνάπαυση.
«Ἐκ Γαίης (γάρ) πάντα καὶ εἰς Γῆν πάντα τελευτᾷ»

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐκτενέστερη ποιητικὴ σύνθεση)

ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ἡμεῖς δὲ πῶς οὐ γνωσόμεθα σωφρονεῖν ;

Σοφοκλ. Αἶας 677

Πλησίασες το παράθυρο ένα κιτρινισμένο απόγεμα του Φλεβάρη
Κι έριξες ως την άκρη του ορίζοντα πέρα το βλέμμα
Πέρα απ' τον κόσμο τούτο και τα καμώματά του
Τις μικρές χαρές του και τις πίκρες τα όνειρα και τις ελπίδες
Πέρα ως την άκρη τ' ουρανού που όλα μια μέρα μένουν ακίνητα
Στη λάσπη της ζωής κολλημένα και πεθαίνουν.

Το τοπίο συμπληρωμένο με μια υποψία ήλιου που τίποτε δεν υπόσχεται
Πίσω απ' το μουντό πέπλο του στερεώματος προς τη Δύση
Κάτω απ' τα πόδια σου ως του ορίζοντα την άκρη
Μια κουρασμένη πολιτεία σα μια πελώρια σταματημένη μηχανή
Άνθρωποι κι αυτοκίνητα ουρανοξύστες πάρα αγκυροβολημένα
Στο βάθος η απέραντη κι αιώνια θάλασσα σταματημένη κι αυτή.

Εκείνο το σκούρο απόγεμα του χειμώνα είδες πως
Πεθαίνει η θάλασσα και τα ταξίδια τα σχέδια και οι προοπτικές
Και μένει μόνο η τελευταία ελπίδα καθώς
Ξεχάστηκαν στης μοιχαλίδας πολιτείας τα στενά σοκκάκια
Ναύτες και καπεταναίοι σε γειτονίες κακόφημες γυρνώντας
Αδέσποτα σκυλιά μέρες μήνες χρόνια τώρα,
Βρήκαν γλυκό κρασί κι αγάπες άλλες και λησμονήσανε
Και τ' όνομά τους και τις παλιές τους ερωμένες
Και μένει τώρα η θάλασσα μονάχη εκεί στα χαμηλά
Θερίο κοιμάμενο σαν πεθαμένο μ' ένα σκληρό και λασπωμένο δέρμα
Μαρμαρωμένη θάλασσα σα μια παγωμένη λίμνη του Βορρά
Που φύγαν μακριά τα νεροπούλια και παίζουν στο κορμί της τα παιδιά.

Δύκολο πράμα να φανταστείς το τέλος μιας θάλασσας
Το τέλος των πραγμάτων οπού γεννήθηκαν ποτέ να μην πεθάνουν
Γιατί η καρδιά ποτέ δεν ησυχάζει*...
Κι εσύ ακουμπισμένη στο παράθυρο με τη ματιά βαθιά στο μέλλον
Βλέπεις πολλά και θαμαστά που αργά ή γρήγορα θενά' ρθουν,
Βλέπεις ηφαίστειο τρομερό σαράντα οργιές
να υψώνεται μέσ απ' τον όγκο των νεκρών νερών
Μια λάβα κόκκινη φωτιά να παίρνει δρόμους
άπειρους στα βουνά και στους κάμπους της θάλασσας

Γρήγορα να ξεχύνεται κι ορμητικά έτοιμη
 κάτω απ' το πυρακτωμένο σίδερο να θάψει και τα καλά και τα κακά
 Τὰ ωραία και τὰ άσχημα τα δίκαια και τ' άδικο
 Στρώμα θα γίνει αυτή η ζωή πάνω σε άλλο στρώμα.

Στρώματα-στρώματα η ζωή τόσους αιώνες και ποιος θα
 τ' αριθμήσει; **
 Στρώματα-στρώματα οι καϊμοί και ποιος θενά τους τραγουδήσει;
 Και στο βυθό από κάθε θάλασσα και στο βυθό από κάθε όνειρο
 Η καρδιά που συλλογιέται μέρα-νύχτα.

Η θάλασσα που ποτέ δεν πεθαίνει...
 Ο άνθρωπος μοιάζει πολύ με τη θάλασσα
 Κι ας μην είναι αθάνατος
 Εκεί που φαίνεται πως χάθηκε
 Και οι απαντοχές πεθαίνουν κάθε μέρα κι από μια
 Μια πελώρια μαυροντυμένη Σιωπή
 Υψώνεται στον κάμπο κάτω μυστική κι απροσδόκητη
 Σαν το βυζαντινό καλόγερο που χρόνια τώρα σέρνει
 Στην αυλή του μοναστηριού που αγάπησε σαν ερωμένη
 Το δρόμο ψάχνοντας να βρει που θα τον πάει στον άλλο κόσμο.

Όχι δεν έχει άλλον κόσμο απ' αυτόν εδώ που συνηθίσαμε
 Όχι δεν έχει
 πρέπει να υποταχτούμε στον καιρό ***
 Η ζωή ποτέ δεν πεθαίνει
 Η θάλασσα ποτέ δεν πεθαίνει
 Χειροκροτούνε τα βατράχια μες στη νύχτα που φτάνει .

Κλείσε πια το παράθυρο είναι αργά
 Σκοτεινίασε έχει πολύ ψύχρα απόψε
 Άναψε το φως και πάψε να συλλογιέσαι.

* Δ. Σολωμού, Ελεύθεροι Πολιορκημένοι, Σχεδιάσμα Γ9 :Τα σπλάχνα μου κι η θάλασσα ποτέ
 δεν ησυχάζουν

** Σοφία Σειράχ, Α, 2: ήμέρας αιώνος τίς εξαριθμήσει;

*** Σαίξπηρ, Οθέλλος, Πρέπει να υποταχτούμε στον καιρό

Η ΜΟΙΡΑ ΤΟΥ ΠΛΑΣΜΑΤΟΥ

Σγιάν πού νά διαβήκαν σίλια χρόνια
 πού 'τουν δαχαμαί τὸ κέντρον ΜΥΡΡΑ*
 τόπος ἀνοιχτός τζαί φῶς τζι' ἀέρας
 τζαί πού δίπλα τοῦ πλατύγιαλου ἡ ἀρμύρα.

Τίποτ' ἔν μεινίσκει τζι' οὔλλα πᾶσιν
 τσᾶς ἕνας ἀέρας νά φυσήσει·
 τζι' ἀντάν φύεις 'πού τούν' τήν ζήσην
 τζι' ὁ ἀρφός σου ἔν νά σέ ξηχάσει.

Τζι' ὕστερις λαλεῖς μου ἔν νά μείνει
 τ' ὄνομάν τους γιατί χτίσασιν παλάθκια,
 εἶχαν δόξες, δούλους, πλούτη
 τζαί χωράφκια κάμποσα κομμάθκια.

Σγιάν πού νᾶ 'τουν χτές πού διασκεδάζαν
 τόσος κόσμος μέσ στοῦ κέντρον ΜΥΡΡΑ·
 μὰ τώρα οὔτε σημάϊν! Ἔτσι ἔν πῶ 'νι
 τοῦ φτωχοῦ πλασμάτου, γιέ μου, ἡ μοῖρα...

* Κέντρο διασκέδασης στήν Κ. Πάφο· ὑπήρχε ὡς τὸ 1978 περίπου.

ΠΟΥΛΛΙΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

Στόν ἀείμηστο Παπα-Μιχάλη ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἀμβρόσιο τῆς Κερύνειας

Εἴκοσι γρόνους ἔζησες μέ τοὺς καμοὺς τῆς ξενιθκειᾶς
 τζαί τὰ φαρμάτζια ἔπιννες τῆς μαύρης προσφυγιᾶς
 μὰ ἔμεινες πλάτανος ψηλὸς πού πάντα σου ὡς γοιὸν ἦσουν
 ὄσπου πετώντα ἔφνες, πουλλίν τοῦ Παραδείσου.

Τζειπάνω πῶν ὁ Πλάστης μου πού βρῖσκεται τωρᾶ
 τζι' ἠῶρες ἀνάπαψην πολλήν τζι' ἀληθινήν χαρὰν
 πέ Του νά κάμει ἔλεος στόν τόπον τὸν φτωχόν μας
 τζαί νά μᾶς πάρει ἀλληξανὰ πίσω εἰς τὸ χωρόν μας.

Νά πᾶμεν τζαί ν' ἀννοιξομεν τές πόρτες τῶν σπιθκιῶν μας
 τζαί τές καντήλες ν' ἄψομεν στοὺς τάφους τῶν γονιῶν μας
 τζι' ὕστερ' ἄς ἔρτει ὁ θάνατος, ἔν νᾶν γλυτζιὺς θαροῦμαι
 ἀφοῦ στήν γῆν τήν πατρικὴν τζει μέσα ἔν νά θαφτοῦμεν!

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ CRISTINA DI LAGOPESOLE
ΑΠΟ ΤΟ *FLOS SANCTORUM*

[Ἡ Ἰταλίδα ποιήτρια Cristina di Lagopesole εἶναι μιὰ ποιήτρια κατ' ἐξοχήν θρησκευτική. Ζεῖ ἀπὸ χρόνια στὸ ἐρημητήριο-σπουδαστήριό της στὶς πλαγιές τοῦ βουνοῦ Κάρμηλου τῆς Basilicata τῆς νότιας Ἰταλίας, ὅπου, μέσα σὲ συνθήκες ἡσυχασμοῦ, δημιουργεῖ τὸ ποιητικὸ καὶ τὸ ἄλλο συγγραφικὸ της ἔργο. Γιὰ τὴ Cristina di Lagopesole ἔγραψε ἐκτενῶς ὁ Michele Iannelli στὸ τεῦχος 411 (Σεπτ.-Δεκ. 2005) τῆς *Πνευματικῆς Κύπρου*.

Πτυχιούχος φιλολογίας, δημοσίευσε ἄρθρα, κριτικές, δοκίμια κ.ἄ. σὲ ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ ἀνθολογίες καὶ ἔχει ἐκδόσει περισσότερα ἀπὸ 20 βιβλία. Ποιήματά της μεταφράστηκαν στὰ λατινικά, στὰ ἀγγλικά, στὰ γαλλικά, στὰ γερμανικά, στὰ ἑλληνικά καὶ σὲ ἄλλες γλῶσσες. Ἔχει βραβευθεῖ κατ' ἐπανάληψιν στὴν Ἰταλία.

Ἀπὸ τὸ βιβλίο της *Flos Sanctorum* (Ἄνθος τῶν Ἁγίων), στὸ ὁποῖο γιὰ κάθε μέρα τοῦ χρόνου ἔχει γράψει ἓνα ποίημα ἀφιερωμένο στοὺς ἁγίους ποὺ τιμῶνται τὴν ἡμέρα ἐκείνη, εἶναι καὶ τὰ δυὸ ποιήματα ποὺ ἀκολουθοῦν. Ἐνα ἄλλο ποίημά της ἀπὸ τὸ ἴδιο βιβλίο, ἀφιερωμένο στὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, δημοσιεύθηκε σὲ προηγούμενο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ (Σεπτ.-Δεκ. 2005).]

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΕΣ ΤΗΣ:
ΠΙΣΤΗ, ΕΛΠΙΔΑ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ*

Δοξασμένος ας εἶναι ὁ ὕμνος τῶν μαρτύρων:
Σοφίας, Πίστης, Αγάπης καὶ *Ελπίδας*,
δώρο ἀκέριο ἡ ζωὴ σας στὸν αγώνα τοῦ καλοῦ
ἡ σκέψη διάφανη, ἀκλόνητη ἡ λατρεία,
σεμνές γυναῖκες, νύφες τοῦ Χριστοῦ.

Ἄς μὴ ρωτάμε ἀν κάποιος εἶναι Ἕλληνας,
σκλάβος, ἐλεύθερος, ἰσως καὶ Ἰουδαῖος,
οὔτε ἀν εἶναι Χριστιανός, εἴτε καὶ Μουσουλμάνος,
εξαφανίστηκε τὸ κάθε σχίσμα, τώρα προέχει μόνον
ἡ Ἐνωσις, ἐκείνη τῆς ἀγάπης, γιὰτὶ εἶναι αὐτὴ
ποῦ ὤθησε τοὺς μάρτυρες πρὸς τῆς θυσίας τὸ δρόμο.

Καὶ ὁ Θεὸς με θαυμασμό βλέπει τὰ πλάσματά Του,
ἄγια, βγαλμένα ἀπὸ τὴν ἴδια Του θαρρεῖς αἰγιόσυνη,

μαστιγωμένα ολέθρια τα τρυφερά κορμιά,
πυρακτωμένα τα καρφιά, λάδι τα περιχύνει.

Μ' αυτές καρτερικά εψάλλαν «Αλληλούια!
Κύριε των πατέρων μας, Θεέ, άξιο επαίνου
ας είναι εις τους αιώνες τ' όνομά Σου,
οδήγησε τη θέληση, το νου και την καρδιά,
ώστε να μείνουμε πιστές στο θείο θέλημά Σου».

Ντυμένες τώρα το Χριστό, μοιάζουν πανέμορφες,
στο βράχο επάνω λάβαρο, απέραντη η γαλήνη,
αίμα αναγέννησης και γάλα το μαρτύριο,
κι η θεϊκή αποκάλυψη ατέρομνη έχει γίνει.

Πιστές γυναίκες, χαίρετε! Ιέρειες της αγάπης,
δική σας είναι τώρα η σύναξη και η χαρά,
ο ύμνος κι η γλυκιά της άρπας γοητεία,
που εναρμονίζει το σκοπό και ψέλνει απαλά,
στο πανηγύρι της αιώνιας ζωής τη μελωδία.

Διασκευή Λ.Τ.

* Μάρτυρες του 2ου αιώνα. Τιμώνται στις 17 Σεπτεμβρίου

ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ*

Αφιερωμένη στο Χριστό, όμορφη κόρη Χαίρει!
Εσύ που λύθηκες απ' τη θηλειά του δόλιου εχθρού,
στης σωτηρίας τον ουρανό, κάτασπρο περιστέρι,
πάναγνο πλάσμα, αρωγός που όλοι σου τιμούν
τη δόξα και τη δύναμη κι όλη η πλάση χαίρει.

Τίποτε δεν κατάφερε το πατρικό σκοτάδι,
δε νίκησε, επάνω σου, παγανισμός και πλάνη,
μανταλωμένη σ' άφησαν, διωγμένη, μοναχή,
όμως εσύ δε λύγισες στης τυραννίας την πάλη,
η έπαλξη ήτανε ψηλά, σ' αγκάλιαζε το φως,
τριαδική η πίστη σου, φλόγας μυστήριο ψάλλει.

Ήσουν αστείρευτη πηγή ζωής, γλυκ' όραμα σταυρού,
ευλογημένο σύμβολο καρτερικής θυσίας,

*Κρατάς το δισκοπότηρο, παρηγοριάς τροφή,
παιδί Θεού, κρυφό κελλί, αγάπης και σοφίας.*

*Απόρθητος ο πύργος σου κι εσύ αμνός πιστός,
η ευλογία σου θάλασσα, ελπίδα ο ουρανός σου,
καρδιά αγνή, που δρέψανε σαν πρώιμο καρπό,
το γυμνωμένο σου κορμί, επάνω στο βωμό σου.*

Διασκευή Λ.Τ.

* Παρθένα και μάρτυρας έζησε μεταξύ 3ου και 4ου αιώνα. Τιμάται στις 4 Δεκεμβρίου

Η ΚΥΠΡΟΣ

*Σπονδή πατρίδος κάθε πέτρα.
Και κοῦρος ἀρχαῖκος ἡ διήγησι.
Ἐ γλῶσσα μαρτυρία φυλῆς.
Τὰ κείμενα μιλοῦν γιά τή συνέχεια.
Κι' ἔρχεται σήμερα ἡ συνείδησι νά ἐπικροτήσῃ
τὸ μέγα γεγονός.*

*Λοιπὸν, καταπατῶ τὸ νόμο·
δὲν ἔχει κάθε νόμος δίκιο.
Νόμος πού κόβει τὸ ψωμί ἀπ' τὸ στόμα,
εἶναι ἀνταρσία καὶ ζούγκλα.
Τὸ δίκιο ἀκολουθεῖ τὴ φύση
καὶ τῆς προσφέρει τ' ἀντιστύλι.*

*Ἔχω ἓνα σπίτι στὴν καρδιά,
μιὰν ἐκκλησιὰ μὲς τὸν ἐγκέφαλό μου.
Τὴν ἀρετὴ ἀγαπῶ καὶ τὴ χαρὰ παινεύω.
Τὴν καλωσύνη ζῶ σὰν τὸ νερὸ στὴ γούρνα
τὴ στρογγυλὴ τοῦ βράχου.
Πρῶτο ἀγαθὸ ἡ ζωὴ.
Θεὸς ἡ πατρίδα.*

*Ἡ Ἑλλάδα ταξιδεύει μὲ τοὺς αἰῶνες:
ὅπου κι' ἂν πᾶς Ἑλλάδα.*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΩΔΗ ΣΤΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ ΚΑΡΑΜΑΝΛΑΚΗ

Μέσα στοῦ θαμποῦ γλυκοχαράματος
 τὴν κατάλευκη μυστηριακὴ ἀχλὺ
 ξεκίνησες περήφανα σὰν σταυραετὸς
 μὲ τὸ διθέσιο Μπλεριό σου
 γιὰ τὸ μυθικὸ ἀεροπορικὸ ταξίδι
 ἀνάμεσα σὲ Ἀθήνα καὶ Πάτρα.

Διέσχισες
 τὶς σταθερὲς συντεταγμένες
 τῶν πλατιῶν γαλάζιων ὀριζόντων
 μὲ τὴ φλογερὴ πίστη τοῦ πρωτοπόρου,
 μὲ τὸ φίλημα τοῦ θεϊκοῦ Ἰάκρου
 στὸ πλατὺ νεανικὸ σου μέτωπο,
 μὲ τοῦ μύστη τῆς ἀεροπορικῆς ἰδέας
 τὴν ἀκατάβλητη δύναμη.

Ἦσαν μιὰ διαρκῆς δοξολογία
 τοῦ ἀπολλώνιου καὶ τοῦ διονυσιακοῦ
 μέσα στὴ σφιχτοφορεμένη φόρμα σου
 μὲ τὴν ὀρμὴ νεανικοῦ καταρράκτη
 καρφίτσωμένη στοῦ ὀλύμπιου χαμόγελού σου
 τὴν ἑλληνικὴ ἀλκή.

Τὴν παραμονή, πῆρες τὴν εὐχὴ
 τῶν λογίων φίλων σου στὸ «Πανελλήνιο»,
 τοῦ Κονδυλάκη, τοῦ Σικελιανοῦ, τοῦ Φιλύρα,
 ἀνάμεσα σὲ φιλιὰ καὶ σὲ ξορκίσματα
 προσπάθησες νὰ τοὺς ἐμψυχώσεις
 «Αὔριο θὰ κάμω τὸ σάλτο μορτάλε»
 σαρκάζοντας γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ
 τὸ θάνατο, κατὰ τὴ καθημερινή σου συνήθεια.

Ξεκίνησες,
 παραμερίζοντας ἀπλὰ τὰ σύννεφα
 σὰν τὶς κουρτίνες στὸ παράθυρό σου,
 μέσα στὸ χιονένιο χνούδι τῶν ἀτμῶν,
 ἀνάμεσα στὸ Δεοβένι καὶ τὸ Στόμιο
 ὁ ἄνεμος σοῦ ἔπαιξε,
 τὸ μοιραῖο κι' ἀγύριστο παιχνίδι.

Σάν υπερήφανο χελιδόνη βούτηξες
 στά μανιασμένα κύματα τοῦ Κορινθιακοῦ
 μηδενίζοντας τὴν ἀπόσταση καὶ τὸ χρόνο.
 Μετὰ ἀπὸ ὄρες οἱ χωριάτες σὲ ἀνέσυραν
 δαφνοστεφανωμένο σάν Ὀλυμπιονίκη,
 ἰδανικὸ αὐτόχειρα σάν τὸν Περικλῆ Γιαννόπουλο
 μὲ τὴ γαλήνη τοῦ ἑλληνικοῦ θανάτου
 ξωγραφισμένη στὸ ἀτρόμητο βλέμμα σου,
 τὰ ἀηδόνια ἔμελλαν
 τῶν εἰκοσιτεσσάρων σου χρόνων
 τὴν ἡδύτατη νιότη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ὁ Ἀλέξανδρος Καραμανλάκης, εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλληνας Ἀεροπόρος, ποὺ βρῆκε
 τραγικὸ θάνατο πετώντας μὲ τὸ διαθέσιμο ἀεροπλάνο του, πάνω ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

ΜΝΗΜΗ ΝΙΚΟΥ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

Καθὼς οργάνουν τους ωκεανούς τα εμπορικά βαπόρια,
 ταξιδεύει η ψυχὴ σου σ' ουρανοὺς ονειρῶν,
 καὶ σκαρφαλώνουν οἱ ορφανεμένες ἐλπίδες,
 στα ψηλότερα ξάρτια, που τ' ἀγκαλιάζει το πούσι.

Θυμητάρια των λιμανιῶν σοδιάζει η μνήμη,
 συμπονᾶς τους ξάγρυπνους πόθους των ναυτικῶν,
 μ' ἀγκάθια δισταγμῶν ματώνεις τις ἀποφάσεις σου,
 γιὰ να μὴ θεμελιώσεις τὴ ζωὴ σου στη στεριά.

Ἡ ἀλμύρα καὶ ἡ μαλάγρα των θαλασσῶν
 σου οξειδῶσαν ἀρμούς καὶ κρυφοὺς διαλογισμούς.
 Τα μακρινὰ ἀστρα σου ἔστησαν φωτεινὲς ἀσίδες
 γιὰ να διαβούν, μεσίστιες, οἱ παντιέρες τῆς σκέψης.

Με το αἷμα σου, ξεθωριασμένο μελάνι,
 ξαρμύριζες τις αμαρτωλές σου φαντασιώσεις
 κι ἔντυνες με γλυφὴ ἄρμη τις ἐμπνεύσεις σου,
 ἀπογυμνωμένες ἀπ' ἀνέμους φυγῆς καὶ σκέψεις θανάτου.

Οἱ σκιές του Λόγκα καὶ του Τσεβάρρα
 σε συντροφεύουν στις ἐξομολογήσεις του «Μαραμπού».
 Τὶς ὥρες τῆς μοναξιάς στη «Βάρδια»,
 οδοιποροῦσες ἀτρομα σ' ἐπαναστατικὲς στράτες...

EX LIBRIS MEDICORUM

Μια «Dramatis Personae» της ιστορίας της ιατρικής*

Στήν ιερή μνήμη Κωστή Χαριτάκη

Έτούτη ή σύναξη μᾶς σπρώχνει, φίλοι,
 τὸ βῆμα σὲ καθαρισμένες στράτες
 ἀπ' ἄλλους, ποῦναι ἢ σειρὰ τους στήλη.
Sigerist, Osler, Singer κι' ἄλλοι ἐργάτες.
 Καθένας τους μὲ τὸ δικό του τρόπο
 τὸ παρελθὸν κοιτᾶ νὰ ζωγραφίση·
 κι' ἐνῶ δουλεύουμε μὲ τόσο κόπο
 ἔχουμε μόνο λίγο προχωρήσει.

Τῆς τέχνης μας τῆ γῆ νέφη καλύπτουν
 κι' ὡς εἰκασία ἢ ἀρχή της μένει πέρα.
 Ὁ Ἰχμοτέπ, βλαστάρι τῆς Αἰγύπτου,
 ἀπὸ πηλὸ μᾶς ἔδωσε πατέρα;
 Τάχατε ὁ Ἀσκληπιός, τοῦ Φοῖβου σπόρος
 καὶ τῶν κρυφῶν του γνώστης, μαθητᾶρι
 τοῦ γέρο Χείρωνα στὸ Πήλιον ὄρος,
 εἶναι τῆς τάξης μας ἀρχὴ καὶ χάρι;

Εἶτε ἀπ' τὴν Αἴγυπτο κρατάει ἡ γενιά μας
 ἢ ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, κι' εἶτε ἀνθρώπου κόρφος
 μᾶς γέννησε ἢ Θεὸς τῆ θεία δουλιά μας
 σὰ φύτρο ἀφῆκε, τὸ βαθὺ λυκόφως
 καθὼς περνοῦσε τῶν Θεῶν, μποροῦμε,
 τὸ μῦθο ἀφήνοντας, στὴν ἱστορία
 τὸν πρῶτο ἀνθὸ τῆς ἱατρικῆς νὰ δοῦμε
 π' ἀνάτειλε στῆς Κῶ τὴν παραλία.

Ἐκεῖ τὸ πρῶτο ὁ Ἴπποκράτης βῆμα
 στὴν τέχνη τοῦ γιατροῦ χαρίζει –
 αἰῶνες πέντε πρὶν φανῆ στὸ κλίμα
 τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστιανὸς ν' ἀνθίξη –
 Πλάθει τὴν κρίση τέλεια καὶ τὴν πλέκει,
 πὺν σήμερα τίς πράξεις μας διευθύνει.
 Σὰν ἰδεατὸς γιατρὸς στὸ νοῦ μας στέκει,
 πὺν δούλεψε μὲ τέλεια σωφροσύνη.

Ὁ Γαληνός, ὁ Ἡρόφιλος κι ἀκόμη
 ὁ Ἐρασίστρατος τ' ἀχνάρια ἀφήκαν
 στήν τέχνη μας, ὅταν ἀνθοῦσε ἡ Ρώμη.
 Κι ὅταν οἱ ρωμαϊκές σημαίες σκιστήκαν,
 πετάει ἡ ἱατρικὴ κι οἱ ἐπιστῆμες
 στῆς Ἀραβίας στὶς ὄχθες, γιὰ ν' ἀνθίσῃ
 ὁ θεῖος Ραζῆς, πού χίλιες φέρνει φῆμες
 μὲ τοῦ λαμπροῦ Ἀβικέντα τῆ θεία φύση.

Μετὰ πού αὐτοὶ σὲ ἀμάλαμα συνθέσαν
 γαληνικά τῆ γνώση τῶν πού ἐσβύσαν,
 αἰῶνων πέντε σκοτεινὲς ἐπέσαν.
 Τῆς ἐπιστήμης ἔλεγε σαπῆσαν
 οἱ ὀπῶρες. Κι ὁμως ὁ πυρήνας νέες
 βλαστήσεις πέταξε, σὰν ἦλθαν μέρες
 σοφώτερες, καὶ πνεῦμα νέο κι ιδέες
 νέες γράφουν, νέες πορεῖες στοὺς αἰθέρες.

Ὁ Gutenberg κι ὁ Jensen πιά βοηθᾶνε
 καὶ τὰ παλιὰ χειρόγραφα πετιοῦνται.
 Οἱ τυπωμένες λέξεις φτερουγᾶνε
 κι ἀπ' τὸν καθένα οἱ γνώσεις ἀποκτιοῦνται,
 κτῆμα τῶν λίγων. Νά! τὸν Fracastoro
 καὶ τὸν Paracelsus – κενοδοξία.
 Νὰ παίρῃ νά! ὁ Vesalius τὸ χῶρο
 τοῦ Γαληνοῦ – καινούργια ἀνατομία.

Νὰ φαίνεται ὁ Paré, γεμᾶτος φήμη –
 ἀπὸ κουρέας κινῶντας – στὴ Γαλλία
 καὶ στὴ χειρουργικὴ τὴν ἐπιστήμη
 νὰ βάλῃ τὸ θεμέλιο, τὴν οὐσία
 βάζοντας τοῦ Vesalius στὴν πράξη.
 Στὴν Πάδουα, «Μάνα τῶν Τεχνῶν» δυὸ ἄλλων
 ἡ δράση φάνηκε γιὰ νὰ συμπράξῃ
 μὲ ὅμοιαν ἄλλων τῆς ἐποχῆς μεγάλων.

Sanctorius καὶ Harvey, ζευγάρι,
 πλάστες κι ἀρχὴ τῆς φυσιολογίας:
 τοῦ πρώτου ὁ Μεταβολισμὸς βλαστάρι·

τ' ἄλλου τὰ γυρολόγια τῆς καρδίας
 τ' ἀξήγητα – «γιατί και ποῦ» γυρίζει
 τὸ ρεῦμα τοῦ αἵματος – λαμπρὴ ἐργασία,
 και τ' ὄνομά του αἰώνιο ζωγραφίζει
 σ' ἄλλους ποῦ πάντα ζοῦν στὴν ἀφθαρσία.

Περάσαν μερικὲς δεκάδες χρόνια.
 Κι ὁμως στὴν Πάδουα ὁ Morgagni βλέπει
 σημεῖα, ποῦ τ' ὄργανο μᾶς φανερώνει
 στραβά ὡς δουλεύει, κι ὄχι ἀόριστα ἔπη.
 Ὁ Lieden τὴν περιγραφή κοιτάει.
 Μὲ τὸ μισὸν ὁ Boerhaave πλῆθος
 τῶν εὐρωπαϊῶν γιατρῶν στὴν κλίνη πλάϊ
 δίνει τὸν Haller, Haen, van Swieten μὲ ἦθος.

Οἱ Hunters, Will και John μιὰ δεκαετία
 στῆς γνώσης πλέρωσαν τὴν ἀποθήκη.
 Κι ὁ Jenner εἶχε βρῆ μιὰ σωτηρία
 ἀπὸ τῆς εὐλογίας, τὴν τόση φρίκη.
 Ὁ ἥλιος, κατόπι, ἑνὸς αἰῶνα σβύνει.
 Μὰ γρήγορα τὰ χρόνια αὐτὰ διαβῆκαν
 και βάλαμο ὁ καιρὸς ξανά μᾶς δίνει
 και τῆς ζωῆς τὰ αἰνίγματα λυθῆκαν.

Τοῦ νέου αἰῶνα οἱ ἀρχὲς δοθῆκαν,
 οἱ ἀσθένειες νὰ χωρίσουνε σὲ τάξεις.
 Αὐτὲς, μὲ νέα ἀντίληψη εἰδωθῆκαν.
 Μὰ ὁ Corivart μᾶς ἔδωσε τῆς πράξης
 αὐτῆς τὴν κλεῖδα φέρνοντας σὲ χρῆση
 και πάλιν τὴν ἐπίκρουση, τὸν σπόρο
 τοῦ Auenbrugger, ποῦ εἶχε πρὶν ζητήσει
 νὰ τὸν χάριση μάταια σ' ἄλλους δῶρο.

Κι ὁ Laennec καθάρισε πιὸ πέρα
 μὲ τὴν ἀκρόαση τὸ δρόμο. Ἐτοῦτος
 τὸ τέλος θάρρεψε γιὰ τὴ φοβέρα
 τῆς νόσου. Κι ὁμως τῆς ἀρχῆς ὁ πλοῦτος.
 Καὶ στὴ σχολὴ τοῦ Dublin πρωτεργάτες
 Corrigan, Graves και Stokes – δούλεψαν, δάδα
 ὑψώνοντας μὲ ἰσάξιους συνεργάτες –
 Adisson, Hodgkin, Bright – τοῦ Guy's τριάδα.

Μετά γεννιέται ἡ μικροβιολογία,
 τῆς πείρας τοῦ Pasteur καὶ Kock τὸ θρέμα,
 Καὶ στ' ἄκρα τῆς τοῦ Lister ἡ ἐργασία
 τὴν ἀσηψία τοῦ χειρουργοῦ τὸ στέμματα
 προσθέτει, ἐνῶ ὁ Bernard γερὰ δουλεύει
 στὰ μυστικά τῆς φύσης κι' ἡ Χημεία
 ἀπ' τὸ Lavoisier μακρυνὰ μισεύει
 σκλάβα τοῦ Liebig πιά τὴν ἐξουσία.

Γι' αὐτούς, ποὺ πέρασαν τοῦ πέλαου σάλους
 κι' ἦρθαν σ' αὐτὴ τῇ γῆ, δὲν εἶπα ἀκόμα:
 τὸν Drake μας, τὸν Waterhouse κι' ἄλλους.
 σὰν το Beaumont, τιμὴ σ' αὐτὸ τὸ χῶμα.
 Μὰ ἐμεῖς, λαὸς καινούριος καὶ χωριάτης,
 τῇ δίψᾳ ἄλλου προὔνομε γιὰ γνώση,
 ἄν καὶ θαρρῶ φυσᾶ καινούριος μπάτης,
 π' ἀντίθετη κατάσταση θὰ δώση.

Οἱ λυρικές μου αὐτὲς περιπλανήσεις
 κρατοῦν πολὺ, κι' ἔχω νὰ πῶ – τὸ ξέρω –
 πολλὰ. Πολλὲς ὑπάρχουν ἄξιες φύσεις,
 ποὺ μ' ἐμποδίζει ὁ χρόνος ν' ἀναφέρω.
 Λίθοι ποὺ μόλις ζοῦνε, μὰ σὲ λίγο
 μέσ τὰ διαμάντια τῶν παλιῶν θὰ στέκουν.
 Ζῶντας αὐτοὶ ἀσυνείδητα στὸν τρύγο
 τοῦ χρόνου, τὴν «Αἰώνια Ράτσα» πλέκουν.

* Τὸ ποίημα εἶχε ἀναγνωσθεῖ στὴν «Λέσχη Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς» στὸ Detroit ἀπὸ τὸν Mackean, καθηγητῆ τῆς Ἑσωτερικῆς Παθολογίας τοῦ ἐν Detroit Ἱατρικοῦ καὶ χειρουργικοῦ Κολλεγίου. Εἶναι δημοσιευμένο στὸ *Bulletin of the History of Medicine*, 1945, XVIII, 344.

R. M. MACKEAN
 Μετ.: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΝΥΦΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ

(τραγουδώντας με τη Σαπφώ)

Χαίρε γλυκιά νυφούλα μου κι' εσύ γαμπρούλη χαίρε.
Ω θεία λύρα μου εσύ κάμε τους ήχους σου φωνή
Και με του Φοίβου τις ευχές την ευτυχία φέρε
Να νοιώσουμε οι νιόνυμφοι αγάπης πλησμονή.

Αγαπημένε μου γαμπρέ με τι να σε συγκρίνω
Πανόμοιος μου φαίνεσαι με νεαρό βλαστό
Θωρώντας σου τη λεβεντιά κι απ' την ορμή αν κρίνω
Γόνους πολλούς θ' αξιωθείς, σιτάρι καρπερό.

Παρθένα μου καλλίφωνη μες τα γλυκά σου μάτια
Φωλιάζουν ταίρι ο έρωτας με την κυρά αυγή
Οι πλοκαμοί σου χύνονται σαν καθαρόαιμα άτια
Με του αέρα την πνοή σκεπάζουνε τη γη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΡΝΑΡΙΤΗΣ

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ

Στη μνήμη του πατέρα μου Νέαρχου Κληρίδη.

Χορταριασμένος κι' απεριποίητος ήταν ο τάφος σου
Στο κοιμητήριο Λευκωσίας, αγαπημένε μου πατέρα.
Μέχρι προχθές ανήμερα της γιορτής των ψυχών,
Όταν σε επίσκεψή μου ανακάλυψα
Πως ο τάφος σου ξαφνικά γέμισε κυκλάμινα,
Που κανένας μας ούτε φύτεψε ούτε πότισε,
Κι άνθισε και λουλούδισε και μύρισε ο τάφος σου
Γιατί κάποιος καλός Θεός σε θυμήθηκε,
Ύστερα από τόσα χρόνια που μας έφυγες,
Από τη ζωή, που τόσο αγάπησες και τίμησες,
Με το τεράστιο έργο που άφησες πίσω σου...

ΛΕΥΚΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ
Μάρτης 2006

ΕΦΥΓΕΣ ΠΑΤΕΡΑ

στην ιερή μνήμη του Μικρασιάτη πατέρα μου Παναγιώτη Ιωαννίδη

Έφυγες πατέρα για τον ουρανό.
Πίστη σου ο Χριστός.
Ελπίδα σου η Παναγία.
Απαντοχή σου οι θεοφόροι Μικρασιάτες άγιοι
– οι μεγάλοι σου φίλοι και συμπατριώτες –
Δέομαι ταπεινά στον Κύριο της δόξης.
ο Αρχιεπίσκοπος Καισαρείας, ο Μέγας Βασίλειος,
να σου κρατάει το χέρι.

ο κορυφαίος Απόστολος Παύλος, από την Ταρσό, – εκεί
κοντά ήταν η πατρίδα σου, η Κιλίνδρια της Μ. Ασίας –
να σ' ευλογεί.

ο Αρχιεπίσκοπος Μύρων της Λυκίας, ο άγιος Νικόλαος,
ο επίσκοπος Τριμιθούντος, ο άγιος Σπυρίδωνας,
και η Οσία Ξένη, να σε παραστέκουν, με τις
πολύτιμες και μυρίπνοες πρεσβείες τους.

Έφυγες πατέρα, για τον ουρανό
και απέραντη γαλήνη, απλώθηκε,
στο γλυκό σου πρόσωπο.
ο Αρχάγγελος Μιχαήλ, μαζί με τους αγίους αγγέλους,
να σε οδηγήσει, στην αγκαλιά του Θεού,
στον πάντερπνο κήπο του Παραδείσου!

Εκεί, στην αληθινή ζωή,
στην εξαίσια ομορφιά,
στην αιώνια ευτυχία,
ν' αγάλλεται, η ψυχή σου.
Οι μελωδίες των αγίων αγγέλων,
να σε συντροφεύουν,
και το λαμπρό φως του Χριστού
να φιλά το καθάριο σου μέτωπο,
στους ατελεύτητους αιώνες των αιώνων.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΚΡΑ ΣΙΩΠΗ

Είχε ανασηκωμένο το ράσο του για να μπορέσει να βιαστεί, να τρέξει να προλάβει να πάει πριν από τον Γραμματικό. Δεν τα κατάφερε. ο τηλεγραφητής της Κορώνης επικοινωνήσε με τον Γραμματικό της Κοινότητας και τούπε το μαντάτο, πως ο Λιάκος της θεια-Χρήσταινας της Χριστόφλαινας σκοτώθηκε σε ένα από τα βουνά γύρω από τη Λαμία και πως τον θάψανε κάπου εκεί. Έτσι στην ψύχρα. Αλλά θάρθει από το τάγμα ενημερωτικό σημείωμα, είπε ο τηλεγραφητής. Έτσι γίνεται, ξέρει και από άλλες περιπτώσεις. Μαύροι καιροί, δύσκολα χρόνια, εφιαλτικά. Ο Θεός να δώσει να πάνε και να μην γυρίσουν. Αγωνία μεγάλη και χρειαζόταν προσοχή. Και ο Γραμματικός βιάστηκε να εκτελέσει το καθήκον του γρήγορα. Έτσι μ' ανασκουμπωμένο το ράσο του έφτασε στο σπίτι της θεια-Χρήσταινας. Είχε ιδρώσει καθώς έτρεχε. Ανασήκωσε λίγο το καλυμάφκι του να πάρει λίγο αέρα. Σταμάτησε για λίγο μπροστά στην πόρτα και μπήκε αργοπάτητα, σχεδόν τελετουργικά. Δεν είπε τίποτα, δεν έκανε κίνηση προς τη Μάνα. Αμίλητος. Της έριξε μόνο μιαν επίμονη ματιά, που την καθήλωσε. Τα μάτια του ήταν γεμάτα απορία, πόνο και τρόμο. Επήρε μια καρέκλα ψάθινη καφενείου και κάθισε απέναντί της, κατάφατσα. Μαυροφορεμένη η θεια-Χρήσταινα, χήρα από χρόνια, με δυο παιδάκια. Έχασε τον άνδρα της μεταξύ Καλαμάτας και Μονάχου.

Καθόταν γερμένη στον καναπέ. Δεν καθόταν. Κυλιόταν, πες, σε όλο τον καναπέ και είχε σηκώσει θρήνο. Με την μαύρη ομπόλια της της σκούπιζε το πρόσωπό της. Δεν πρόφθανε τα δάκρυστά της. Είχε αλλάξει και η φωνή της. Δεν ήταν βραχνάς αυτό.

– Λιάκο μου, παιδάκι μου... Πού 'σαι παιδί μου, σε καρτεράει η Μάνα σου. Αυτός καθώς την κοίταζε έδινε την εντύπωση πως υποκλίνεται μπροστά της. Εκείνη το παρατήρησε και τον κοίταξε απορημένα. Το πρόσωπό της καταβρεγμένο από δάκρυα και ιδρώτα. Τα μαλλιά της ανακατωμένα, είχαν καλύψει το μισό της πρόσωπο. Αυτός, από τη στιγμή που μπήκε, άχνα δεν έβγαλε. Ελαφρά ανοιγμένο το στόμα του, έκανε πως ήθελε να καταπιεί το σάλιο του, στεγνό το λαρύγγι του. Κουβαλούσε ένα πρόσωπο κηδείας. Την κοίταζε στα μάτια επίμονα έτσι που και αυτή να σταματήσει προς στιγμή το θρήνο της και να τον κοιτάξει. Με το δεξί του χέρι, αργά, τελετουργικά εσήκωσε τα μαλλιά της, τα έσπρωξε προς την αμπόλια της. Φάνηκε το πρόσωπό της. Την ώθησε ελαφρά να καθήσει καλύτερα στον καναπέ. Δεν της είπε τίποτε. Και ύστερα ξανακάθισε απέναντι της στην ψάθινη καρέκλα. Αμίλητος. Είχε καρφωμένα συνέχεια τα μάτια του πάνω της. Δακρυσμένο το μέσα μέρος των ματιών του. Δεν έτρεχαν. Ούτε αυτός τα σκούπιζε. Στα δακρυσμένα μαύρα σκούρα μάτια του ακροσταλίδες, καθρέφτιζαν αβυσσαλέες καταστάσεις της ψυχής του. Για ποιον ένιωθε έτσι; Για το Λιάκο, για τη θεια-Χρήσταινα ή για τον εαυτό του, που τους είχε κρεμάσει και τους δυο στο πετραχείλι του!

Τρεις γυναίκες της παρέστεκαν. Γειτόνισσες, μακρινές συγγένισσες. Οι άλλες έρχονταν μια-μια και όταν έμπαινε από την πόρτα στο σαλόνι έσερνε φωνή θρηνητική. Και πάντα απευθυνόταν στη θεια-Χρήσταινα.

– Χρήσταινα μου, ώχου, κακό μεγάλο που σε βρήκε. Ωχ, καημενούλα μου, έχασες το Λιάκο σου, το καμάρι σου. Σώπα όμως, σώπαινε και ησύχασε, κουράγιο. Ο Θεός είναι μεγάλος.

Η θεια-Χρήσταινα δεν καταλάβαινε, ούτε άκουγε τίποτε από καμμιά τους. Χτυπιόταν, μαλλιοτραβιόταν. Δεν τις κοίταζε, δεν έδινε σημασία. Πέρασαν πολλές και μερικοί άντρες. Οι πιο πολλοί στέκονταν στην αυλή, κάπνιζαν και συζητούσαν άλλα θέματα, καθημερινά. Πέρασε σχεδόν το περισσότερο χωριό. Κάποτε πεταγόταν μια γυναίκα και έλεγε έτσι για παρηγοριά κάτι, για συμπαράσταση. Και όλοι τους έλεγαν τα ίδια θρηνητικά. Ύστερα έφευγαν για να περάσουν άλλοι. Αυτός ο ίδιος, αμίλητος και ακίνητος απέναντί της. Δεν είπε καμμιά λέξη παρηγορητική, ούτε δοκίμασε να συγκρατήσει, να καταπραΰνει τον πόνο της. Τα μάτια του δεν έτρεχαν. Τον θάμπωναν όμως και δεν μπορούσε να βλέπει καθαρά, καθώς δεν τα ανοιγόκλεινε. Σάμπως να ρουφούσαν τα μάτια τα δάκρυα και στέγνωναν. Και ξανά τα ίδια. Ακίνητος. Μόνο μια φορά κουνήθηκε να τακτοποιήσει το καλιμάφι του, μάλλον για να ακουμπήσει με τα μανίκια του ράσου του τα βρεγμένα του μάτια. Τίποτε άλλο. Εκεί, απέναντί της, να την κοιτάζει επίμονα, λες και ήθελε να τραβήξει σαν με μαγνήτη ένα μέρος από τον πόνο της. Και η θεια-Χρήσταινα το θρήνο της...

– Λιάκο μου, παιδάκι μου, ούχου εσένα, ώχου εμένα. Τι σούμελλε, τι μούμελλε, παληκάρι μου. Γαμπρό ήθελα να σε καμαρώσω, γιόκα μου, αλλά σε πήρε ο άλλος, ο μαύρος καβαλάρης και έντυσε και μένα ξανά στα μαύρα. Αχ, καρδούλα μου...

Λίγο ακόμα και θάτρεχαν τα δάκρυα στα μάγουλά του. Ανοιγόκλεισε γρήγορα-γρήγορα τα μάτια και τα πρόλαβε. Όμως παράμεινε ακίνητος να την κοιτάζει και να κουβαλάει τον μεγάλο πόνο. Φαινόταν, χωρίς αυτός να το δείχνει. Βουβός.

Σταμάτησε για λίγο αποκαμωμένη. Την τράβηξαν στο διπλανό δωμάτιο για λίγα λεπτά. Φαίνεται πως της έριξαν λίγο νερό στο πρόσωπο και ίσως της έδωσαν και κάποιο ηρεμιστικό να καλιμάρει λιγάκι. Κανείς δεν ξέρει από αυτούς που βρισκονταν στο σαλόνι. Γύρισε γρήγορα και ρίχτηκε στον καναπέ. Με κινήσεις και θρήνους, λες και είχε χάσει τα συλλογικά της. Άρχισε και να παραμιλάει.

– Πού είναι, μωρό, εκείνο το βουνό, πού είναι εκείνο το δεντρί. Να πάω να τον βρω, να τον φέρω. Ποιος μου πήρε το παιδάκι μου... Από το Θεό να το βρεί.

Σταμάτησε και μέσα στη θολούρα της τον κοίταξε φευγαλέα, λες και τον ρωτούσε αν είπε κάτι παραπάνω.

Κανείς δεν ξέρει αν είναι το Βελούχι ή ο Παρνασσός. Ειπώθηκε μόνο γενικά, με ασάφεια πως έπεσε κατά τις εκκαθαρίσεις του Στρατού, στις δέκα Αυγούστου. Αναφέρθηκε και κάποια γέφυρα. Τίποτε άλλο. Αύριο ξημερώνει της Παναγίας. Ξέρει από θρήνους. Περίμεναν περισσότερες πληροφορίες. Έτσι μ' αυτούς τους θρήνους και τους κοπετούς είχαν περάσει τα μεσάνυχτα. Αυτός, ούτε το ράσο του, που είχε πέσει κάτω, δοκίμασε να διορθώσει. Στα μάτια του είχε ξεραθεί το κλάμα. Όμως στο πρόσωπο του φαινόταν ανάγλυφα βαθύτερα χαραγμένος ο πόνος. Έκανε συσπάσεις. Φαινόταν, έτσι αμίλητος, με κάποιον να τα έχει βάλει. Ξαφνικά σηκώνεται η θεια-Χρήσταινα και τον κοιτάζει κατάπληκτη, με μian έκφραση απειλής και φόβου,

βυθισμένη στην άβυσσο των σκουρόμαυρων ματιών του. Ξανάκατσε στον καναπέ. Αυτός εξακολουθούσε να την κοιτάζει κατάματα, άβυσσος, άβυσσος επικαλείται. Η θειά-Χρήστια είχε αποκάμει, δεν έτρεχαν τα μάτια της. Έριξε μια σκοτεινή ματιά πάνω του, λες από έναν άλλο, βυθισμένο κόσμο και ρίχτηκε στα πόδια του, σαν ένα άδειο σακκί.

– Αν δεν είχα και σένα!... ψιθύρισε ξέψυχα. Αυτός τη σήκωσε προσεχτικά και την εκάθισε στον καναπέ. Σαν χαμένη γύριζε το βλέμμα της στο ταβάνι. Στριφογύριζε πέρα-δώθε, έτοιμη να πέσει. Παραπατώντας πήγαινε προς την κουζίνα, χωρίς κανένα λόγο. Καθώς έμπαινε στην κουζίνα, γύρισε απότομα, ακούμπησε το μάγουλό της στην κάσα της πόρτας και έμεινε εκεί για μια στιγμή να τον κοιτάζει με ένα βλέμμα φόβου, παρακλήσης και σιγουριάς. Να σιγουρευτεί, πως είναι εκεί, ότι δεν θα φύγει. Μπήκε στην κουζίνα και αμέσως γύρισε, σαν νευρόσπαστο και ρίχτηκε ξανά στον καναπέ. Έγερνε πότε δώθε πότε κείθε. Αυτός σηκώθηκε, ανασκούμπωσε τα μακρομάνικά του και οριζοντίωσε το σώμα το με ένα προσκέφαλο στο κεφάλι και ένα μαξιλάρι στα πόδια της. Την κοίταζε εξεταστικά. Δεν μιλούσε, δεν ήξερε αν κοιμόταν. Είχε πέσει σε λήθαργο με μισόκλειστα μάτια. Όμως μουρμούριζε, μισοακουγόταν. Τα μισά τα καταλάβαινες, τα άλλα όχι. Σαν μεθυσμένη.

– Αχ, να μπορούσα να πήγαινα... Να... Φωτιά να το κάψω εκείνο το βουνό. Και, πούσαι Κώστα μου, να πας να μου το φέρεις το παιδάκι μου. Θέλω να το κλάψω... να το σαβανώσω... Και πνίγηκε η φωνή της στο λάρυγγά της. Γύρισε λίγο και του έριξε μια κοφτή ματιά. Αυτός χωρίς να το προσπαθήσει, ανοιγόκλεισε τα βλέφαρά του με πόνο και τρυφεράδα, σαν να την βεβαίωνε πως «ησύχασε, θα γίνει και αυτό, εδώ είμαι». Αυτή στήλωσε το βλέμμα της στο ταβάνι και μουρμούραγε:

– Ποιός ξέρει... έτσι παραπεταμένο... θα μου το φάνε τα τσακάλια και τα όρνια, τάκουσες, Κώστα μου;...

– Ναι, ναι, θα πάει... βιάστηκε να την καθησυχάσει μια γυναίκα δίπλα της. Αυτή δεν της έδωσε σημασία.

Ο μεγάλος της γιός ο Κώστας, με στερημένα τα πάτια, κάπνιζε έξω στην αυλή, συντροφιά με ένα ξάδερφό του. Τούχε κοπέι η λαλιά.

.... Είχαν απομείνει αυτός και μια ξαδέερφη της, η Μαρία. Αμίλητος έμεινε ακόμη μισή ώρα πάνω κάτω. Την κοιτούσε. Αποκαμωμένη, την πήρε ο ύπνος. Αυτός έφερε τις παλάμες του μπροστά στο πρόσωπό του. Μισόκλεισε τα μάτια του, κάτι ψιθύρισε. Η Μαρία δεν κατάλαβε, όμως τούπε:

– Πήγαινε να πλαγιάσεις. Θα πιάστηκες στην καρέκλα... Αυτός δεν έδωσε βάση, λες και ήταν αλλού, σαν να μιλούσε με τον εαυτό του. «Ήρθα να μείνω και θα μείνω». Έμεινε έτσι κάμποση ώρα. Σηκώθηκε ύστερα στις άκρες των ποδιών του και λέει ψιθυριστά στη Μαρία:

– Φεύγω για λίγο... Έξω στην αυλή δηλαδή, με τον Κώστα. Μόλις ξυπνήσει, φώναξέ με.

Και βγήκε σα σκιά από την πόρτα. Βημάτιζε στην αυλή, πλάι στον Κώστα. Ένιωσε λίγη δροσιά στα μάτια του. Η ώρα ήταν προχωρημένη. Το φεγγάρι πήγαινε να

βασιλέφει πίσω από το βουνό. Του φάνηκε μαυριδερό. ο Ταϋγετος άρχισε ν' ασπρογαλιάζει. Ξημέρωνε για τα καλά. Όμως ο ήλιος έβγαινε σκοτεινός, έτσι του φαινότανε. Ξημέρωνε Παρασκευή. Μια Μεγάλη Παρασκευή. Από πάνω, από το σαλόνι δεν ερχόταν καμμία κίνηση και φωνή. Αυτός βιάστηκε να προλάβει, να ανέβει τα πέτρινα σκαλιά, και να ξανακαθήσει στην ψάθινη καρέκλα. Αμίλητος. Άκρα σιωπή.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ

ΤΩΡΑ ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ

(Για τόν Έλληνοκύπριο που άγκάλιασε τó φώς σκίζοντας την άνυπαρξία)

Τόσο ψυχρός πόλεμος και τόση άναμονή και τώρα οι έχθροί είναι στην πατρίδα του. Τó τέλος του ώριμάζει μπρός στα μάτια του και είναι αιχμάλωτος στην ίδια του τή γή. Βηματίζει μέσα στο φλεβάρη τής σιωπής, ψηλαφώντας τόν παγετό πάνω στη σκουριά που τόν φυλακίζει, ανήμπορος να ξορκίσει τή δική του μοίρα. Λυπάται εκείνους που τόν περιμένουν κι' ή καρδιά του εκλείπει στο σαράκι του πόνου. Μιά γεύση νύχτας ξεκινάει από τó στόμα του, τόν κατακλύζει λίγο λίγο και τόν κλείνει σαν άχιβάδα που'χει τó θάνατο μέσα της. Αϊφνης μιá σχισμή ελπίδας, που έρχεται από τήν ίαχή μιás καινούργιας μέρας, τού επιτάσσει τήν ψυχή. Κάτι άρχίζει να συμβαίνει έξω από τήν άρχιτεκτονική του χρόνου, ντυμένο με τήν ιερότητα τής πάλης. Όλα φουντώνουν, μεταμορφώνονται· χαμηλώνει ó ούρανός και αυτός ύψώνεται σά δέντρο θαυμαστής άνάπτυξης. Δεσμά σπασμένα, άνάγλυφες φλέβες, σώμα μαστίγιο, σάλπιγγα που μπορεί τείχη να γκρεμίσει δείχνουν σύγκρουση μυθική. Δέν ύπάρχει πια άκαμπτη, παγωμένη ύλη· μαζεύει τις ρίζες του καμωμένες από πέτρα και πηδάει πανάλαφρα στην έλευθερία, για να λουστει από διαύγεια κάτω από τις σκουροπράσινες βελανιδιές, στίς μεσαυλές που χορεύουν με τά παιδιά του. Ό γυρισμός του γίνεται έξοχο άρχιτεκτόνημα τής άλυσσοδεμένης χρονιάς· γραφή άνεξίτηλη· θεία δωρεά στη θάλασσα, στο χωράφι, στον άέρα· μιá φαινότητα στο μαυρο μοιρολόι για χιλιάδες άγνωσμένους.

ΜΑΚΗΣ ΧΡ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΥΒΟΝΝΗ ΑΡΝΟΚΟΥΡΟΥ ΚΕΡΕΣΤΕΤΖΗ

[Δυό μέρες πριν χαθεί, τόσο ξαφνικά και άδικα, η ξεχωριστή κι' αξιαγάπητη Νίκη, σε επικοινωνία μας από τηλεφώνου, μου συνέστησε να σας στείλω αυτή την ομιλία της, προς δημοσίευση, στην ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟ, αφού κάθισε και την καθαρόγραψε μέσα στο καλοκαιράκι και μου την έστειλε στο σπατάκι της εξοχής που παραθέριζα με τις εγγονούλες μου.

Είναι η τελευταία της ομιλία - απ' ότι είμαι εις θέσιν να ξέρω - που έγινε την Άνοιξη, στο 7ο Συμπόσιο Ποίησης και Δοκιμίου, με Οργάνωση και Ευθύνη των λογοτεχνικών περιοδικών: *Αιολικά Γράμματα*, *Κουάριος*, *Νέα Σκέψη*, *Πνευματική Ζωή*, *3η Χιλιετία*, στο *Τριφύλλιο Ίδρυμα Κυθηρίων* και δεν συγκίνησε μόνο εμένα, αλλά και ολόκληρο το πυκνό της ακροατήριο με τον χαρισματικό της λόγο.

Πιστεύω ότι μέσα από τις σελίδες του περιοδικού, θα απολαύσουν αυτόν τον μεστό, καθαρό κι' εγκάρδιο λόγο και όλοι οι αναγνώστες του. Τον λόγο της αξιολάτρευτης φίλης όλων ημών. Νοέμβριος 2003.]

Κυρίες και Κύριοι

Αγαπητοί Φίλοι,

Η ποίηση είναι θυσία ζωής. Αντλείται από τους καθημερινούς αγώνες του ανθρώπου, από τις ομαδικές κι ατομικές δοκιμασίες και περιπέτειες.

Η μεγαλύτερη ικανοποίηση του ποιητή είναι να νοιώθει ότι οι άνθρωποι που βρίσκονται κοντά του τον καταλαβαίνουν όπως θα τον καταλάβουν και οι άνθρωποι που θάρθουν μετά από αυτόν. Να γνωρίζει ότι όσο ζει και όταν θα πεθάνει το έργο του θα υπάρχει. Έτσι ο αληθινός ποιητής δεν θα εξαπατήσει τους άλλους ποτέ με διάφορα τεχνάσματα και φανταχτερά πυροτεχνήματα.

«Για να γνωρίσουμε πραγματικά ένα ποιητή και να ωφεληθούμε από το έργο του» μας λέει ο γνωστός ποιητής και δοκιμογράφος Ηλίας Σιμόπουλος, «θα πρέπει να τον πλησιάσουμε περισσότερο σαν άνθρωποι που πονούν κι αυτοί με την μοίρα των άλλων ανθρώπων».

Η γνωριμία μου με την κα Υβόννη Αρνοκούρου Καρεστετζή ξεκίνησε από το λαβωμένο θέμα της γλυκείας ιδιαίτερης πατρίδας μου Κύπρου, το βιβλίο της «Κύπρος, αγάπη μου».

Θα μιλήσω για το έργο αυτό, όπως γενικά και για το έργο της τιμώμενης σήμερα ποιήτριας. Όσο όμως μου επιτρέπει ο λίγος χρόνος που μας παρέχεται θα προσπαθήσω να καλύψω και να αναλύσω μερικές πτυχές από το πλούσιο ποιητικό της έργο αφήνοντας πίσω τα βιογραφικά και εργογραφικά στοιχεία που θα συμπεριληφθούν στο δοκίμιο όταν δημοσιευθεί.

Η περιδιάβασή μου στο αξιόλογο αυτό έργο έχει ένα σκοπό. Να δώσε τα μηνύματα που πρέπει να πάρει ο αναγνώστης από το ποιητικό της έργο,

σκιαγραφώντας συγχρόνως το ανθρώπινο πρόσωπο της ποιήτριας, το δυναμικό και δραστήριο. Πιο ευχάριστη συγκυρία δεν μπορούσε να υπάρξει από τη σημερινή που γιορτάζεται η Παγκόσμια Ημέρα Δράσης για να επιχειρηθεί η πιο πάνω παρουσίαση μιας ποιήτριας όπως η Υβόννη Αρνοκούρου Κερεστετζή.

Η ποιήτριά μας ζει την κάθε στιγμή της ζωής της μοναδική και ανεπανάληπτη με ένταση, με αυτάρκεια, δράση και πληρότητα ως μια πραγματική δημιουργός.

Η Υβόννη είναι η ποιήτρια που μας συνεπαίρνει με τα χρυσά φτερά της σε μια θαυμάσια περιπλάνηση ανάμεσα σε χώρους μυθικούς, σε χώρους θρύλου και ονείρου, χαρίζοντάς μας αισθητικές χαρές γιομάτες γοητεία και φως. Έχει την ικανότητα να ξεπερνά τα κοινά ορόσημα και έτσι να κατορθώνει να ανέβει στις απάτητες κορυφές της δημιουργίας. Είναι μια αληθινή δημιουργός που πιστεύει απόλυτα στην ιερή αποστολή της τέχνης. Της τέχνης σαν μέσου επικοινωνίας, διδαχής και λύτρωσης του ανθρώπου. Για το λόγο αυτό κάθε ποίημά της δεν είναι μόνο μια μικρή ή μεγάλη αισθητική χαρά και απόλαυση για τον αναγνώστη της, αλλά είναι ακόμη ένα σημαντικό δίδαγμα ζωής.

*Βλέπω το «φως» σε κρύπτες ενοχής
Τη σήψη των ανέμων
που ελλοχεύει.*

*Αφυδατωμένες ηλιαχτίδες
στον αστερισμό του Πλούτανα.
Μια κίτρινη φλόγα
ανυπόταχτη στη βούληση
και τη φθορά.*

(Για δυο κλωνιά φεγγάρι. Αθήνα 1987 σελ. 25)

Η ποίησή της γλαφυρή όπως τα τρεχούμενα νερά των πηγών και τη μεγαλοπρέπεια των βουνών της πατρίδας της, αντικαθρεφτίζει σε τόνους λυρικούς, παθητικούς, όλους τους απαλούς κυματισμούς της ανθρώπινης ψυχής που γίνεται μια πολύφωνη, πολυκύμαντη μουσική, όπως οι φωνές του ανθρώπινου πόνου αναθρῶσκουν στην άβυσσο πέρα από τους ορίζοντες των καιρών, στους αόρατους κόσμους μιας φωτεινής και αλλοίμονο, απρόσιτης ζωής.

*Σ' αχνό θρόϊσμα κυμάτου
αναθρῶσκουν οι μνήμες·
πρωτογενείς ανακνκλώσεις φωτός
εκπονούν ιδεατούς μύθους.*

*Ξάγναντα σε κοιτίδα παθών
ιερουργεί το πρόσωπο του Ανταίου...
Μετά οδύνης υποτάσσεται
στην άλωση της πρωτόπλαστης πύρρας.*

(σελ. 15-16 «Ανακύκλωση του Φωτός», Αθήνα 1987))

Ποίηση αληθινή, εμπνευσμένη πάντα από τα περιστατικά του έξω κόσμου, είναι το δροσερό ξεχείλισμα μιας ευαίσθητης παλλόμενης καρδιάς. Είναι η επίπονη διεργασία ενός οξύτατου, καλλιεργημένου και υπομονετικού μυαλού. Αφήνει τον αναγνώστη κατάπληκτο με την ευστοχία της, την καθαρότητα των εικόνων της και τη διαύγεια των νοημάτων της. Για την Υβόννη Αρνοκούρου Κερεσετετζή η πάλι με τις αντιξοότητες της ζωής την κάνει πιο δυνατή και το ποιητικό της τάλαντο την ολοκληρώνει ως αληθινό άνθρωπο και αγνό δημιουργό.

Η φωνή της κάποτε ακούεται σα μια δυνατή κραυγή πόνου που αναβλύζει γυμνή από τα βάθη της ύπαρξης για να μετατραπεί σε μια σιωπηλή, λυρική διαμαρτυρία για το παγκόσμιο γίγνεσθαι, ένα βουβό και πονεμένο κατηγορώ για τους μεγάλους της γης που ευθύνονται.

*Βοήθησέ με
το οικοδόμημα ν' αναστηλώσω
και να στεγάσω
εκείνη την άδολη στιγμή
της ωφέλειας και της συμπόνοιας
για τον ορυμαγδό και την απελπισία του κόσμου.*

*Τον αφανισμό,
από τους κυκλώνες που τον τυλίγουν
τους ανέμους και τις καταιγίδες
που τον περιζώνουν.*

Οι ήρεμες στιγμές της ποιήτριας όπως και κάθε ανθρώπου είναι αυτές της περιουλλογής, του ονείρου, του ρεμβασμού, της αναπόλησης. Είναι το αντίδοτο σ' ένα καιρό όπου οι κακίες μαινόνται γύρω μας, όπου πλήθος οι ανησυχίες μάς καταθλίβουν, όπου το μέλλον κάνει τον άνθρωπο να αμφιβάλλει για την ίδια του την υπόσταση και ν' αντικρύζει σαν κάτι το ανέφικτο κάθε έφεση ευτυχίας.

Η ποιήτρια μόνη τότε, απομονωμένη από τα έξω, βρίσκει τον εαυτό της, το δικό της κόσμο, μεταρσιώνεται στη θερμή αίσθηση μιας ευτυχίας που φωτίζει το σήμερα ή ανάμνηση που πλουτίζει το παρελθόν. Οι συγκινητικές στιγμές της ζωής της συγκεντρώνονται στην άκρη της πέννας της για να μας δώσει να γευθούμε από το κρυστάλλινο στίχο της ό,τι μας συνεπαίρνει και μας μεθά ή για να χαρούμε ξανά μέσα από της Τέχνης το θαύμα ό,τι χάσαμε, ή βρήκαμε στο διάβα του χρόνου, μια αγάπη ή την αγάπη. Και η Υβόννη ξεύρει να υμνεί τον έρωτα με λόγο ευαίσθητο και συγκινητικό. Από τα βάθη της γυναικείας της καρδιάς ξεχειλίζει το νέκταρ του ρίγους και της ευτυχισμένης στιγμής.

«της θωπείας, του θερμού εναγκαλισμού ευφρόσυνη μαρτυρία της ακοής μας»

(Ευφρόσυνη Μαρτυρία)

«Κόκκινο μήλο ο έρωτας δος μου τα χείλη σου».

*Σαγηνευτική η βαθύσκοπη
αρμονία των βλεμμάτων σου*

Στου έρωτος
 τα γήινα πλάτη
 επευφημία
 στο ευάλωτο σώμα.
 Ευφρόσυνη μαρτυρία
 της ακοής μου εσύ.
 Σ' ανάκλιτρο περιχαρές
 κρούεις τη λύρα.

Κι ευοίωνα δάκρυα ντύνομαι
 στις θωπείας
 τον θερμό εναγκαλισμό.
 Χορταίνω
 νοτισμένη αρμύρα
 σαν αρχαία σκουριά.

Στον κόρφο μου ξαγρυπνάει
 ο καλός μου!
 Βεγγαλικό αστράφτει
 του ενστίκτου
 θρυαλλίδα Διονυσιακή
 στο ηφαιστειο της ύπαρξής μου.
 Βάκχος ενορχηστρωτής
 στο προσκεφάλι του ύπνου
 μ' άφατη ανημπόρεια γέρνει.
 Για κείνον
 που ανασαίνει εντός μου·
 Ιαχή πόθου,
 λάβα κινούμενη
 στην ψυχής
 την παράφορη μαρτυρία....

Η ανανέωση της ποιητικής έκφρασης στο έργο της Υ.Α.Κ. γίνεται από εσωτερική ανάγκη, από τον πλούτο της ψυχικής υγείας, από ευφορία ζωής και από ρωμαλεότητα φαντασίας. Υπάρχει δύναμη και ευρύτητα στη σύλληψη. Όλα είναι αρρενωπά, γνήσια, παλλόμενα, ολοζώντανα σ' αυτόν το δικό της λυρισμό. Υπάρχει μια νότα εφηβική κι η σύλληψη της ζωής είναι το πρώτο και κύριο χέρι της ποίησής της.

Είναι κάποιες νύχτες...
 ... του ερέβους και του χιονιά
 που ξαποσταίνω στη χόβολη
 της γαληνής Σου τόλμης.

Κι άλλοτε,
 δειλινές φωτοπλημμύρες

της θάλασσας
και του φθινοπώρου
γεμάτες θάματα
κι αγιοκλήματα πελαγινά,
αντιφωνήσεις δάσους

Σήμαντρα γρύλων μεταμεσονύχτιων,
και η ηχώ της φωνής Σου
που με καλούν.

Απ' ορφικής λύρας αντιλάλημα
το μήνυμα
με τις μύχιες φωνές του.

Κατακρεουργημένο αηδόνι
γίνεται
Πληγή – κάποτε –
κι εσταυρωμένος.
Μα η δόξα σου τρανή
εαρινή εποχή, πόνυ με χορταίνει
ξανθούς φθόγγους χαράς!

(Σελ. 21 «Η δίψα του Κίικινου» Αθήνα 1986)

Λυρικές ανταύγειες χρωμάτων, πάθος για την αλήθεια, ενοχή για την εποχή της. Ορθώνει αυτή σε νότες ασύλληπτες από άλλους ανθρώπους, κραυγές αγωνίας, δάκρυα θλίψης. Ωρες νοσταλγικού τριανταφυλλένιου δειλινού, μορφώνει και μορφοποιεί γλωσσικά τις εικόνες της, αγκαλιάζει τη φύση και τον άνθρωπο και τους κάνει τραγούδι. Ο λόγος της στρωτός κι ο στίχος της λαξεμένος σε βράχους ονειρικού φιλοσοφημένος και πανταχού παρών. Τρυφερή μανούλα, του δικού της παιδιού μα και των παιδιών όλου του κόσμου, ανθρώπινη, αληθινή κι' όταν ακόμη την παίρνει ο μύθος από το χέρι σε ωδές και ύμνους αρχαίας γραμματείας, το συναίσθημά της εκδηλώνεται με γνησιότητα και ειλικρίνεια. Και η ποίησή της γεννά μια αληθινή ιστορική συνείδηση, μια πνευματική καλλιέργεια και βεβαίως φανερώνει την ορθόδοξη θρησκευτική πίστη της ποιήτριας, θυμίζοντας συγχρόνως βυζαντινό υμνογράφο.

Ω, αείκαλλη πύλη
απ' τα χαλάσματα του χρόνου
– στο γέμμα των λεμοναθών –
περισυλλέγεις τον κουρνιαχτό
των νάκινθων
ικέτιδα Εσύ
του ηλιοτρόπιου
των Πιερίδων
της Πολύμνιας!

*Ξόβεργα ελαφιού σ' έταξαν,
στον κάμπο της θάλασσας
του λαβωμένου Γένους.*

*Αχ, πως πονώ, που κυφορούν
στις φλέβες μου τα καντά σου δάκρυα
καθώς γέρνουν στην αυλή μας
νεκρά χελιδόνια.*

(σελ. 28 Ω Βασιλεύουσα Πόλις)

Θέματα προσφιλή της ποιήτριας πολυδουλεμένα, πολυσμιλευμένα σε ατόφιο υλικό είναι η φύση, ο έρωτας, ο θάνατος, ο πόνος, η πατρίδα, το πάθος της λευτεριάς και της αλήθειας. Με το λυρισμό της ουσιαστικοποιεί τους αγώνες για την ελευθερία, τους διευρύνει και προχωρεί σε βάθος με τη διασταύρωση και την παρεμβολή των δεδομένων του ιστορικού γίνεσθαι.

Η έννοια της ποίησης είναι ταυτόσημη με την υπόσταση της ζωής, με την έννοια της ελευθερίας και με τους ποικίλους αγώνες του ανθρώπου σ' αυτόν τον κόσμο που δίνουν περιεχόμενο στη ζωή και βελτιώνουν τη θέση του.

Σκοπός της ποίησης της Υβόννης στη σύνθεση «Κύπρος, Αγάπη μου» είναι θέμα επιταγής κι ανάγκης, είναι η πιο ανθρώπινη μαρτυρία μιας αδελφής ψυχής κι η πιο θερμή παρηγοριά για τους τυραννισμένους από τη βία και την καταπίεση ανθρώπους.

Η ποίησή της ζωγραφίζει το νησί της ομορφιάς και της αγάπης, της λεβεντιάς, της ελιάς, της παλληκαριάς.

Θρηνεί για την Κερύνεια, την Αμμόχωστο και τη Σαλαμίνα. Και το δάκρυ της για τους πρόσφυγες, για τους αγνοούμενους, για την καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μεγαλονήσου ανάβει φωτιές και ταρακουνεί συνειδήσεις. Αυτή η αύρα, αυτό το πάθος, αυτός ο οίστρος συνέβαλε στη γνωριμία μας και ο επιγραμματικός της λόγος σκλάβωσε την καρδιά της Κύπρου.

Η ελπίδα της για ένα καλύτερο αύριο για την πολυβασανισμένη μου ιδιαίτερη πατρίδα και το τραγούδι της το τόσο γλαφυρό και προφητικό «μελισσολόϊ» αφύπνησε και παρέταξε τις στρατιές των ελληνικών ψυχών και τις έθεσε σε εγρήγορση. Η μετάφρασή του δε στην αγγλική γλώσσα το κάνει κήρυκα του προβλήματος της Κύπρου στο Παγκόσμιο.

*Εδώ
στο χώμα ετούτο
το σπαρμένο με προδοσία*

VIII

*Κύπρος, αγάπη μου!
Με απίστευτη υπομονή ιχνηλατώ
τις ξάστερες σιωπές σου
Ανεξίκακα καθώς πορεύεσαι*

*Ανάμεσα απ' τις Συμπληγάδες
των δύστυχων ημερών...
Με του ανασασμού σου την καρτερικότητα
Αποταμιεύω τον κουρνιαχτό
των λεμονανθών σου,
τη θαλπωρή από τη χρυσή σου άμμο
που μερώνει τα κύματα της αγωνίας μου
Για της πικρής σου μοίρας τα γυρίσματα.
Προσδοκώ, εναγώνια, της ελπίδας
το γλυκύτερο φίλημα.*

(σελ. 26 «Κύπρος, Αγάπη μου» 1996)

*Αναπνέει η μνήμη
Της ιστορικής σου αλήθειας,
το σπέρμα της βαθύριζης
Αρχαϊκής σου φύτρας,
το αίμα και το δάκρυ
της πολύπαθης αιώνιας ψυχής σου.
Ας ήταν, Θεέ μου,
Να ξαναγεννηθεί ΦΩΣ διάχυτο.*

Στίχοι διαπεραστικοί που αφήνουν μηνύματα στον σιωπηλό μας κόσμο και διαποτίζουν με μια υγρότητα την ψυχή μας. Στίχοι που θωπεύουν σαν ηχούν μελωδικά τα αυτιά μας. Τραγουδάει σαν ένας άνθρωπος, ανθρώπινα, τραγουδάει σαν φίλος, δοξολογεί και εξομολογείται στο Θεό. Κι η δοξολογία της έχει ένα τόνο ευφροσύνης, πάθους και ομορφιάς.

Το θρησκευτικό μας συναίσθημα είναι γήινο θάλεγα, γιατί πηγάζει από πληρότητα της ζωής που την ωθεί να αισθάνεται βαθύτερα τη Δημιουργία.

Παρατηρούμε ότι πολλές φορές η ποίησή της χαρακτηρίζεται από μια διαλογική στάση. Ακολουθώντας δε τη διαλογική αυτή στάση πιστεύω ότι προβάλλει την ύπαρξή της μέσα στη φύση, στους μύθους, στις πνευματικές κατακτήσεις, στον πολιτισμό, ακόμη και στο θείο.

*Ο δρόμος του μαρτυρίου Σου
γιατί δε μού 'δειξε τα χνάρια
των βημάτων Σου εγκαίρως;
Γιατί η αθάνα μορφή Σου δεν ιχνηλάτησε
την αγαθότητα στην εξουσία του είναι μου.
Γιατί... Κύριε....;*

Κυρίες και Κύριοι
Αγαπητοί Φίλοι,

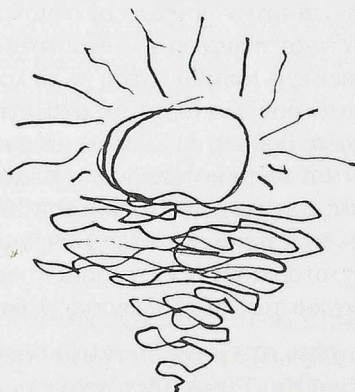
Λυπάμαι γιατί ο χρόνος δεν επιτρέπει να επεκταθώ. Όμως πιστεύω ότι έδωσα μια γεύση της ποίησης της Υβόννης Αρνοκούρου Κερεσσετζή. Δεν μου μένει παρά να της ευχηθώ υγεία και ευτυχία για να συνεχίσει το αξιόλογο έργο της επ' αγαθώ του

ποιητικού γίνεσθαι της πατρίδας μας, για τους νεώτερους, για τα παιδιά, για μας όλους. Τις χρειαζόμαστε τις ανάσες ομορφιάς και κάλλους, τους αληθινούς στίχους. Γιατί όπως ο μεγάλος Μήτσος Λυγίζος είπε «ο αληθινός στίχος προϋποθέτει πλούσιους χυμούς πραγματικής ζωής. Προϋποθέτει ακόμη θησαύρισμα ατομικής πείρας, βαθειά εμπειρία ομαδικής πάλης, νύχτες κάτω από τους εφιάλτες πνευματικής αγωνίας και πλατειά περιθώρια μοναξιάς. Προϋποθέτει ακόμη ένας αληθινός στίχος την άορατη παρουσία μιας μουσικής που περνάει μέσα από όλο το ψυχικό ανάστημα. Είναι εκείνη η μουσική που ξεχύνεται από τον βαθύτερο εαυτό και είναι έτοιμη πάντα να δαμάξει την απελπισία και να ισορροπεί τον εαυτό μας».

Η τιμώμενη σήμερα ποιήτρια Υβόννη Αρνοκούρου Κερεσετετζή γράφει αληθινούς στίχους, αλλά κυρίως παράγει εκείνη τη μουσική που μας λυτρώνει και μας δίδει τη δύναμη να ισορροπούμε με τους χυμούς της στο διάβα της δύσκολης ζωής μας.

Σας ευχαριστώ.

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΕΛΙΣΑΙΟΥ ΓΙΑΝΙΔΗ, ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Το ευαγγέλιο του δημοτικισμού

Το 1908 είδε το φως της δημοσιότητας το βιβλίο του Ελισαίου Γιανίδη «Γλώσσα και ζωή». Το βιβλίο αυτό αποτέλεσε σταθμό στον αγώνα των δημοτικιστών για αλλαγή και πρόοδο.

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης το αποκάλεσε «Ευαγγέλιο του δημοτικισμού» και πράγματι όποιος διαβάσει το βιβλίο αυτό θα παραδεχτεί πως το «Γλώσσα και ζωή» είναι για το δημοτικισμό ό,τι το Ευαγγέλιο για το Χριστιανισμό.

Η Λιλή Ζωγράφου, πριν δέκα περίπου χρόνια, έλεγε πως το διάβασε και πως έψαχνε να βρει το συγγραφέα του για να τον συγχαρεί για το θαυμάσιο βιβλίο του και την προοδευτικότητα και την καθαρότητα των ιδεών και επιχειρημάτων του...

Αν λοιπόν στη δεκαετία του 70 είχε χαρακτηριστεί, και μάλιστα από τη Λιλή Ζωγράφου, σαν προοδευτικό, θα πρέπει κατά την έκδοσή του το 1908 να είχε θεωρηθεί σαν πολύ επαναστατικό και ο συγγραφέας του σαν επικίνδυνος. Και πράγματι κάτι τέτοιο είχε γίνει όπως μας πληροφορεί ο Χρ. Χρηστίδης στις δυο διαλέξεις του που δημοσιεύτηκαν στις εκδόσεις της Σχολής Μωραΐτη. Ο συγγραφέας του βιβλίου, ο Ελισαίος Γιανίδης παύτηκε από τη θέση που είχε σαν καθηγητής στο Βαρβάκειο.

Για να έχουμε όμως μια πιο σωστή και ολοκληρωμένη αντίληψη του σεισμού που προκάλεσε το βιβλίο αυτό θα πρέπει να θυμηθούμε πως, λίγα μόλις χρόνια πιο πριν, είχαν γίνει τα «Ευαγγελικά» και τα «Ορεστειακά» και πως κάθε δημοτικιστής χαρακτηριζόταν προδότης, που έπαιρνε ρούβλια για να «καταστρέψει την εθνική ημών γλώσσαν». Τώρα το από πού έπαιρναν ρούβλια οι δημοτικιστές και γιατί αυτοί που υποτίθεται πως τους τάδιναν είχαν συμφέρο να καταστρέψουν την εθνική μας γλώσσα είναι μια άλλη ιστορία που δεν έχει καμιά σχέση με τη λογική. Κατά πάσαν πιθανότητα υπονοούσαν πως έπαιρναν ρούβλια από τους ανθρώπους της βασιλίσσας Όλγας που ήταν Ρωσίδα και που είχε το θράσος να θέλει να μεταφράσουν το Ευαγγέλιο ώστε να μπορούν να το διαβάζουν και να το καταλαβαίνουν όλοι οι Έλληνες και ιδιαίτερα οι τραυματισμένοι στρατιώτες του άτυχου πολέμου του 1897. Ακόμη η εποχή που εκδόθηκε το «Γλώσσα και ζωή» ήταν η εποχή που ο γλωσσαμύντορας Μιστριώτης έγραφε πως «Η Ελλάς δια λόγους ιστορικούς δεν έχει όρια προσηκόντως οχυρωμένα αλλά φρουρείται διά των επάλξεων και των τηλεβόλων της γλώσσης»...

«Το ταξίδι μου» του Ψυχάρη είχε μόλις πριν μια δεκαετία εκδοθεί και είχε προκαλέσει θύελλα. Οι μορφωμένοι του Έθνους δεχόντανε τη χρήση της δημοτικής γλώσσας μόνο στα ποιήματα και πιθανό σε κάποια πεζά.

Οι εφημερίδες της εποχής γράφονταν σε μια βαθειά καθαρεύουσα και ήταν γεμάτες συντακτικά ή και γλωσσικά λάθη που επειδή κανένας σχεδόν δεν τις καλοκατάλαβαινε τα περνούσαν για σωστή καθαρεύουσα.

Ο Δελμούζος δεν είχε ακόμη αρχίσει το πείραμά του στο Βόλο. Ένα πείραμα που, φυσικά, σταμάτησαν στη μέση οι σκοταδιστές του Βόλου και της Ελλάδας όλης.

Όλα ήταν μαύρα κι άραχλα για τους δημοτικιστές, όταν βγήκε φως στο σκοτάδι, δροσιά μέσα στην κάψα της σαχαρικής ερήμου, άνθος ανάμεσα στ' αγκάθια της αμάθειας το «Γλώσσα και ζωή» του Ελισαίου Γιανίδη. Ένα βιβλίο σταθμός στα νεοελληνικά γράμματα. Γι' αυτό θα προσπαθήσω να σας παρουσιάσω τόσο το συγγραφέα όσο και το έργο του.

Ο Σταμάτης Σταματιάδης, ο Ελισαίος Γιανίδης, γεννήθηκε το 1865 στο Νηχώρι του Βοσπόρου. Έμαθε τα πρώτα γράμματα στο Κοινοτικό Δημοτικό σχολείο και μετά από προτροπή του δασκάλου του, ο πατέρας του τον έστειλε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή. Μετά την αποφοίτησή του διορίστηκε δάσκαλος στο χωριό του. Από και πηγαίνει στην Αθήνα όπου μετά από διαγωνισμό παίρνει υποτροφία για να σπουδάσει γεωπονία στο Μονπελιέ. Διάρκεια σπουδών τέσσερα χρόνια. Ο Σταματιάδης τέλειωσε σε δύομιση χρόνια. Το υπόλοιπο του τρίτου χρόνου έκανε εκπαιδευτικές σπουδές στην Ιταλία και τον τέταρτο σπούδασε ακόμη ένα χρόνο στα χημικά εργαστήρια του Πανεπιστημίου του Μπορντώ – περιφέρμα για τα κρασιά τους. Κι αυτό εξηγεί το κάπως παράταιρο σχετικά με τα άλλα του έργα, μα τόσο επιτυχημένο βιβλίο του περί οινολογίας λίγα χρόνια αργότερα.

Το 1889 επιστρέφει στην Ελλάδα όπου και διορίζεται καθηγητής σε διάφορες γεωργικές σχολές. Όταν κάποτε μετατέθηκε στην Αθήνα πραγματοποίησε το όνειρο της ζωής του. Εγγράφεται στη Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών την οποία τελειώνει με άριστα και σε λίγο ανακηρύσσεται διδάκτωρ των μαθηματικών. Παίρνει διορισμό στο Βαρβάκειο, από το οποίο απομακρύνεται γιατί πήρε τον κακό δρόμο: Έγινε... μαλιαρός!

Ο Σταμάτης Σταματιάδης είναι μια πολύπλευρη προσωπικότητα. Γεωπόνος, οινολόγος, μαθηματικός, μουσικολόγος, διευθυντής τετράφωνων χορωδιών Βυζαντινής μουσικής, πρώτο βιολί του ομίλου φιλομούσων, αλλά κυρίως είναι Γλωσσολόγος. Και όταν λέμε πως είναι όλα αυτά δεν εννοούμε απλά και μόνο πως τα σπούδασε παρά και πως έγραψε εξαιρετα συγγράματα γι' αυτά.

Όμως εμείς σήμερα ασχολούμαστε με τον Ελισαίο Γιανίδη γιατί το έργο του «Γλώσσα και ζωή», που είναι πάντοτε επίκαιρο και που θάπρεπε να το μελετήσουν, όχι απλώς να το διαβάσουν, όσοι φιλόλογοι σέβονται τον εαυτό τους και την επιστήμη τους, έγινε στις μέρες μας ακόμα πιο επίκαιρο με τις συζητήσεις για επιστροφή των αρχαίων.

Σήμερα έχουμε δεχτεί όλοι πως έχει επικρατήσει η δημοτική γλώσσα σε όλα τα είδη του λόγου και πως η δημοτική μπορεί να εξυπηρετήσει και τις ανάγκες οποιασδήποτε επιστήμης. Όμως υπάρχουν οι νοσταλγοί της καθαρεύουσας που βρήκαν αφορμή κάποιες δηλώσεις του Υπ. Παιδείας της Ελλάδας και άρχισαν να μιλούν για την ανάγκη διδασκαλίας των Αρχαίων και πως τούτη η διδασκαλία θα δώσει λύση στο πρόβλημα της γλωσσικής πενίας.

Θα πρέπει σε όλους να θυμίσουμε πως η καθαρεύουσα δημιουργήθηκε από μια τάση επιστροφής στην αρχαία διάλεκτο, που όμως δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί γιατί οι θιασώτες της δεν ήξεραν να πουν μέχρι που έπρεπε να γίνει η επιστροφή και κυρίως γιατί ο κόσμος δεν μπόρεσε να μάθει τη γλώσσα αυτή. Δημιουργήθηκε λοιπόν

μα δεύτερη γλώσσα, γραφή αυτή και διαφορετική από εκείνη που μιλούσε ο κόσμος. «Μεγαλώσαμε και μαζί μας μεγάλωσε και η αρχή της διπλής γλώσσας. Ήρθε ο καιρός να μάθουμε κάτι από την αρχαία φιλολογία. Τότε λίγο από δική μας κρίση, το περισσότερο από υποβολή, σχηματίσαμε την ιδέα, σωστή άλλωστε ιδέα, ότι η αρχαία ελληνική φιλολογία είναι κολοσσός πνευματικής παραγωγής και θάμα ομορφιάς. Αλλά της ωραίας αυτής θεάς η θρησκεία παρανοήθηκε. Αντί να λατρεύουμε τη φιλολογία, μάθαμε να προσκυνούμε τη γλώσσα, όπως ο αμόρφωτος χριστιανός, που δεν μπορεί να συλλάβει την ιδέα του Θεού και θεοποιεί και λατρεύει το εικόνισμα».

Αλήθεια πόσο ωραία και πόσο τραγικά αληθινή είναι η παρομοίωση του Ελισαίου Γιανίδη! Για πολλές δεκάδες χρόνια προσκυνούσαμε και θεοποιούμαστε το εικόνισμα γλώσσα-γραμματική-συντακτικό και ξεχνούσαμε το Θεό, τη φιλολογία, τη σοφία των Αρχαίων.

Και τώρα, αντί που μπορέσαμε να ξεφύγουμε από το τέλμα, να βοηθήσουμε όλοι ώστε να μη ξαναμπούμε ποτέ πια, αρχίσαμε να σαλιαρίζουμε σαν βρέφη που τους έκοψαν τα γλυκά και τα κουφέτα γιατί θα σαπίσουν τα δόντια τους. Έτσι είναι για πολλούς φιλολόγους η επιστροφή στα αρχαία. Κουφέτο για να το αναμασσούν και να τρώνε το χρόνο του μαθήματος με γραμματική και συντακτικό. Κι ας σαπίσουν τα δόντια των παιδιών κι ας μη μπορούν έτσι να απολαύσουν την αρχαία φιλολογία.

(Ο Ελισαίος Γιανίδης λέει πως στη γλώσσα διακρίνουμε τρία πράγματα: το λεξικό, το τυπικό και τη σύνταξη. Π.χ. αν θα πούμε νερό ή ύδωρ, άρτος ή ψωμί, είναι ζήτημα λεξικού. Αν θα πούμε πρόσλαβα, ή προσέλαβον, τις γυναίκες ή τας γυναίκας, είναι ζήτημα τυπικού, και τέλος όταν θα πούμε τον είδον, αντί είδον αυτόν, με τον φίλον μου, αντί μετά του εμού φίλου η διαφορά είναι στη σύνταξη).

Υποθέστε τώρα ότι σας παρουσιάζω μian άγνωστη σας γλώσσα, δηλαδή, με άλλα λόγια, σας παρουσιάζω το λεξικό της, τη γραμματική της και το συντακτικό της, και σας θέτω το ζήτημα να βρήτε αν η γλώσσα αυτή ανήκει σε έθνος πολιτισμένο ή όχι. Ποιο άραγε θα σας οδηγήσει σ' αυτή τη διάκριση; Εγώ λέω μόνο το λεξικό.

Και πραγματικά δε φαντάζομαι με ποιον τρόπο θα μου αποδείξετε ότι ο λαός που λέει επρόσλαβα είναι περισσότερο ή λιγότερο πολιτισμένος από κείνον που λέει προσέλαβον ή εκείνον που κάνει το μέλλοντα με μια λέξη, φαγούμαι από κείνον που λέει θα φάγω ή από κείνον, που για να εκφράσει την ίδια έννοια λέει θέλω να φάγω ή οφείλω να φάγω, όπως ο Άγγλος. Επίσης δεν βλέπω γιατί αυτό καθαυτό το γεγονός του να λέει κανείς επί της τραπέζης ή επάνω εις την τράπεζαν, ακούω τινός ή ακούω τινά μπορεί να τον θέσει μια βαθμίδα παραπάνω ή παρακάτω στον πολιτισμό. Τυπικό και σύνταξη είναι πράγματα που παρουσιάστηκαν αυτόματα σε κάθε τόπο, γεννημένα απ' τις ιδιαίτερες φυσικές και ψυχολογικές συνθήκες του καθενός λαού, και που καμιά σχέση δεν έχουν με τον πολιτισμό όπως δεν έχει σχέση με τον πολιτισμό, αν στον έναν τόπο οι άνθρωποι είναι ξανθοί και στον άλλο μελαχρινοί, στον ένα κοντοί και στον άλλο μεγαλόσωμοι.

Απεναντίας, το λεξικό, δηλαδή το ποσό των λέξεων και η ποικιλία των εννοιών που αντιπροσωπεύουν, αυτά θα σας δείξουνε φως φανάρι σε τι σημείο βρίσκεται ένας λαός, γιατί αν βρήτε στο λεξικό του όλη την απειρία των όρων της επιστήμης, της φι-

λολογίας, της καλλιτεχνίας, του εμπορίου, της βιομηχανίας, θα πείτε πως ο λαός αυτός είναι πολιτισμένος, αν όμως το λεξικό του περιέχει μόνο ψωμί, νερό, σπίτι... δηλαδή τις λέξεις που σχετίζονται με τις πρώτες ανάγκες του βίου, θα πείτε πως αυτές είναι και οι μόνες ανάγκες που αισθάνθηκε ο λαός αυτός ως την ώρα, επομένως βρίσκεται στην αρχέγονή του κατάσταση.

Τι θα κάνει λοιπόν μια γλώσσα για να βαδίσει παράλληλα με την πρόοδο του έθνους; Θα πλουτίζει ολοένα το λεξικό της. Μόλις παρουσιάζεται η ανάγκη να εκφραστεί μια νέα έννοια, θα εφευρίσκει αμέσως την κατάλληλη λέξη. Και τη λέξη αυτή τότε θα τη φτιάχνει από δικά της υλικά ζωντανά, τότε θα την παίρνει από ξένη γλώσσα ζωντανή, και τότε πάλι από αρχαιότερη μορφή γλωσσική, δική της ή ξένη.

Είπαμε θα πλουτίζει το λεξικό της, δεν είπαμε θα το ανανεώνει. Δηλαδή τις λέξεις που υπήρχαν από πριν δεν θα τις αλλάξει. Θα προσθέσει νέες λέξεις μόνο εκεί όπου θα έχει και πράμα νέο να εκφράσει, επομένως το ψωμί και το νερό, που υπήρχαν από πριν, δεν θα πάρουν νέα ονόματα. Και ο λόγος είναι, απλούστατα, ότι δεν υπάρχει λόγος για να γίνει το ενάντιο, γιατί η κοινή λογική λέει, πως ένα πράμα που υπάρχει, που έχει το δικαίωμα της πρώτης κατοχής, τότε μόνο αλλάζει, όταν εκείνο που θα το αντικαταστήσει εκπληρώσει το σκοπό τελειότερα. Αλλά εκείνο που ονομάζουμε ψωμί δεν παρασταίνεται διόλου καλύτερα, όταν θα το πούμε «άρτος».

Εκτός σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δε θέλουμε το παρασταινόμενο να σοκάρει τον ακροατή μας οπότε λέμε, πέος ή αιδοίον, που δεν λειτουργούν στη φαντασία του ακροατή και έτσι δεν τον σοκάρουν. Ιδού λοιπόν και μια χρήση της καθαρεύουσας!

Είναι ολοφάνερο πως η επιχειρηματολογία του Ελισαίου Γιανίδη είναι σωστή, λογική και πέρα από κάθε συζήτηση, για όσους, φυσικά, θέλουν να δουν την αλήθεια χωρίς προκαταλήψεις και παρωπίδες.

Λέει ακόμη ο Γιανίδης πως τις λέξεις που υποδηλώνουν πράματα ή έννοιες τις φτιάχνει ο λαός και πως στους άλλους λαούς άκουσαν την αντίστοιχη για την κάθε γλώσσα λέξη που σήμαινε κάτι και την καταγράψανε όπως ακριβώς την άκουσαν, χωρίς να προσπαθήσουν να τη διορθώσουν. Πήγαν δηλαδή στο σιδερά, το ράφτη, το μαραγκό, το μηχανικό, άκουσαν τις λέξεις που χρησιμοποιούσαν τις καταγράψανε και τις δέχτηκαν σα λέξεις της γλώσσας τους. Σε μας έγινε ακριβώς το αντίθετο. Άκουσαν οι φιλόλογοι τις λέξεις που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι των διαφόρων επαγγελμάτων και δεν έμειναν ευχαριστημένοι από αυτές. Αποφάσισαν λοιπόν να τις αλλάξουν. Έτσι φτιάχτηκαν τα αλεξιβρόχια, τα αλεξήλια, οι περισκελίδες, οι σκελές, και άλλα πολλά, που όταν μιλούσες, αν τα μιλούσες, γι' αυτά στους ανθρώπους που τα χρησιμοποιούσαν στο επάγγελμά τους νόμιζαν πως τους μιλούσες αγγλικά ή γερμανικά. Τώρα αν ο απλός κόσμος δεν ξέρει τις ειδικές λέξεις που χρησιμοποιεί ο σιδεράς ο μαραγκός, ή ο ναυτικός, αυτό σημαίνει απλώς και μόνο πως ο απλός κόσμος δεν σπούδασε την τέχνη του μαραγκού, του σιδερά ή του ναυτικού και γι' αυτό δεν ξέρει και τις λέξεις που χρησιμοποιούν όλοι αυτοί. Και πολύ φυσικά αυτό δεν σημαίνει πως οι φιλόλογοι θα φτιάξουν καινούριες λέξεις για όλες τις τέχνες και τις επιστήμες και θα πάνε να πούνε στους ειδικούς πως πρέπει να σταματήσουν να χρησιμοποιούν τις λέξεις που ήξεραν και ν' αρχίσουν να λένε τις καινούριες που έφτιαξαν οι φιλόλογοι. Τι

πρέπει να γίνει λοιπόν; Μα απλούστατα. Να καταγραφούν οι λέξεις που χρησιμοποιούν οι κάτοχοι των τεχνών και των επιστημών και να δοθούν στο πλατύ κοινό σαν οι μόνες λέξεις που ανήκουν στις διάφορες τέχνες και επιστήμες.

Αυτά όλα, είναι για μας και αυτονόητα και λογικά. Και είναι φανερό πως η ατράνταχτη λογική που διέπει την επιχειρηματολογία του Ελισαίου Γιανίδη θα πρέπει να αναζητηθεί στη στενή συνάφειά του με τη λογική των θετικών επιστημών. Όσοι ασχολούνται με τις θετικές επιστήμες δεν δέχονται θεωρίες που δεν μπορούν να αποδειχτούν. Ζητούν πάντα τη λογική που διέπει τα πράγματα και πείθονται για την ορθότητα μιας θεωρίας, όταν κάποιος την αποδείξει με λογικούς συλλογισμούς ή με πείραμα. Γι' αυτό σήμερα δεν μπορούμε να δεχτούμε πως η γλωσσική πενία των νέων οφείλεται στη μη διδασκαλία των αρχαίων, εκτός αν κάποιος, είτε συγκρίνει κείμενα παλαιότερων με κείμενα νεότερων και έτσι μας δώσει μια ένδειξη σημερινής πενίας, ή αν διδάξει δυο ομάδες ισοδύναμων μαθητών για ένα χρόνο αρχαία στη μια και νέα στην άλλη και καταφέρει να αποδείξει πως η πρώτη με τα αρχαία θα ξέρει καλύτερα τα νέα. Φυσικά και οποιαδήποτε άλλη λογική απόδειξη θα είναι δεκτή.

Λέγανε τότε πολλοί και λένε και μερικοί σήμερα πως αλλοιώς μιλάνε στη Μακεδονία, αλλοιώς στην Πελοπόννησο αλλοιώς στην Ήπειρο, αλλοιώς στην Κύπρο κλπ. Γι' αυτό, λέγανε, δεν υπάρχει ενιαία δημοτική και πρέπει όλοι μας να καταφύγουμε στην καθαρεύουσα.

«Μα γιατί άραγε αυτή η νέα λέξη, που θα καθιερωθεί ως πανελλήνια, δεν πρέπει να είναι εκείνη που ξέρουν οι μισοί Έλληνες, παρά πρέπει να είναι μια καινούρια, άγνωστη σε όλους. Γιατί, αντί οι λίγοι να μάθουν τη λέξη των πολλών, είναι προτιμότερο και οι λίγοι και οι πολλοί να μάθουνε μιαν άλλη λέξη; Τη λογική αυτή μη γυρέψετε να καταλάβετε. Το θεμέλιό της είναι στην πρόληψη: Οι λέξεις αυτές είναι πρόστυχες, πολλές μάλιστα είναι ξένες και δεν επιτρέπεται στην ελληνική γλώσσα να έχει ξένες λέξεις».

Μπορεί να υπάρχουν κάποιες διαφορές από περιοχή σε περιοχή, όμως δεν πρέπει να ξεχνούμε πως σε όλα τα μέρη της χώρας υπάρχουν χιλιάδες λέξεις που είναι κοινές για όλους. («Και αν η γλώσσα μερικών έχει πράγματι κάποιες διαφορές από τη γλώσσα του τόπου, θάμα θαμάτων! ύστερα από λίγο καιρό τις έχουν ξεχάσει και μιλούν τέλεια τη γλώσσα του τόπου, ενώ ποτέ δε θα μιλήσουν καθαρεύουσα»). Αν λέγανε το ξύδι γλυκάδι, ύστερα από λίγο καιρό θα το πούνε ξύδι, μα ποτέ δε θα το πουν όξος. Η κότα θα γίνει όρνιθα ή πουλάδα, αλλά ποτέ όρνις ή αλεκτορίς, ο πετεινός κόκορας, ποτέ αλέκτωρ, η γίδα: κατσικά, ποτέ αίξ, ο τσαγανός: κάβουρας, όχι καρκίνος, ο σαλιγκαρός: σάλιαγκος, όχι κοχλίας, το τζιέρι: συνκώτι, όχι ήπαρ, ο κύρης: πατέρας, αλλά όχι πατήρ, η μάννα: μητέρα, ποτέ μήτηρ-μήτερ, το αχλάδι: απίδι, ποτέ άπιον ούτε απίδιον, το χουλιάρι: κουτάλι, όχι κοχλιάριον, το τσουγγρανά: γρατσουνίζω, ποτέ αμύσσω,... Το ίδιο συμβαίνει και στη μορφή των λέξεων. Το στέκουνταν θα γίνει στεκότανε, όχι ίστατο, το γελούνε: γελάνε, όχι γελώσι, το περπατάγαμε: περπατούσαμε, όχι περιεπατούμεν, το μπορούσε: μπόραγε, ή μπόρειε ή δυνότανε, αλλά όχι ηδύνατο...»

Ακόμη υπάρχει πολύ μεγάλη διαφορά στη σύνταξη της αρχαίας-καθαρεύουσας προς τη δημοτική. Πιστεύω πως ο κύριος λόγος για τον οποίο κάνουν πολλοί τόσα

πολλά λάθη, τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο, βρίσκεται στο ανακάτεμα των δυο γλωσσών, πράγμα που θα σταματήσει όταν σταματήσει η διδασκαλία των αρχαίων-καθαρεύουσας στο σχολείο. Ορίστε τι λέει ο Ελισαίος Γιανίδης για το πρόβλημα.

Φυσική συνέπεια της αλλαγής του λεξικού και του τυπικού είναι ν' αλλάξει και η σύνταξη. Αλλαγή της σύνταξης, σημειώστε σημαίνει αλλαγή στον τρόπο της σκέψης, δηλαδή αλλαγή του διανοητικού μας οργανισμού. Ένα σακκί ρύζι, λέει η φυσική μας γλώσσα, μια μποτίλια κρασί. Όταν κάμετε το ρύζι όρουζαν και το κρασί οίνον, δε θα πείτε εις σάκκος όρουζα, μία φιάλη οίνος. θα πείτε εις σάκκος ορούξης, μία φιάλη οίνου.

Το περιεχόμενο θα μπει στη γενική. Άλλαξε η σύνταξη, δηλαδή άλλαξε το δέσιμο, η τοποθέτηση των πραγμάτων μέσα στη γλώσσα, επομένως και μέσα στο μυαλό μας, άλλαξε ο μηχανισμός του μυαλού μας. Δεν άλλαξαν τα έπιπλα του σπιτιού, άλλαξε ο νοικοκύρης, και τα θέλει με άλλη τάξη βαλμένα.

Η διαφορά αυτή στη σύνταξη, το χάσμα αυτό μεταξύ των δυο γλωσσών, που το δείξαμε πιο απάνω σ' ένα παράδειγμα, εκτείνεται σ' όλη τη γραμμή. Ηγέρθην (εκ) της κλίνης μου θα πείτε, αλλά όχι εσηκώθην (εκ) του κρεββατιού μου. Εξήλθον (εκ) της οικίας μου, αλλά όχι εβγήκα (εκ) του σπιτιού μου. Διήλθον εκ της οικίας: αλλά όχι εβγήκα εκ του σπιτιού. Τον έσυρεν εκ του ωτός, αλλά όχι τον ετράβηξεν εκ του αυτιού.

Επί της τραπέζης ή απάνω στο τραπέζι, αλλά όχι επί του τραπεζιού. Υπό την τράπεζαν ή κάτω από το τραπέζι, αλλά όχι υπό το τραπέζι.

Πλήρες ύδατος ή γεμάτο νερό, αλλά όχι πλήρες ύδωρ ούτε γεμάτο νερού. Προς βρώσιν ή για φάγωμα, αλλά όχι διά βρώσιν ούτε προς φάγωμα. Προ μεσημβρίας, αλλά όχι προ μεσημεριού.

«Αποδείξαμε αλλού πως ο λαός δε μαθαίνει την καθαρεύουσα. Το αποδείξαμε στις λέξεις. Ακόμα πιο φανερό γίνεται άμα προσέξουμε στη γραμματική. Ο υπάλληλος έμαθε να λέει το βαρέλι βυτίο. Τι χαρά. Μα πότε όμως θα τον ακούσουμε να πει και εν τω βυτίω; Πότε εκ του βυτίου, επί του βυτίου, περί το βυτίον, προς τω βυτίω; Πότε θα μάθει να λέει πληρωθέντος του βυτίου; Πότε εν ουδενί βυτίω και εν άπασι τοις βυτίοις; Πότε το βυτίον πληρούται και το βυτίον κενούται; Πότε θα πει το βυτίον είναι πεπληρωμένον ή τουλάχιστον γεγεμισμένον; Πότε το πλήρες βυτίον, του πλήρους βυτίου, τω πλήρει βυτίω, τοις πλήρεσι ή και τοις γεμάτοις βυτίοις; Πότε; Καθαρεύουσα, χριστιανοί μου, δε θα πει βυτίον και οικία. Καθαρεύουσα θα πει δοτική, αναδιπλασιασμός, χρονική αύξηση. Καθαρεύουσα θα πει εν, εκ, επί, υπό, ανά, περί, υπέρ. Ενόσω ακούτε μέσα στο βυτίο, απάνω στο βυτίο, σε όλα τα βυτία κρίμα στη χαρά σας: ο άνθρωπος αυτός μιλεί καθαρότατη τη γλώσσα της μάνας του με μια καινούρια λέξη παπάνω».

Λέει πολλά, πάρα πολλά ο Ελισαίος Γιανίδης στο βιβλίο του «Γλώσσα και ζωή» που όμως είναι αδύνατο να τα επαναλάβω τώρα.

Θα τελειώσω λοιπόν με κάτι που λέει για την καθαρεύουσα και που δεν απέχει και πολύ από τον προβληματισμό μας για το θέμα που δημιουργήθηκε τώρα για τη διδασκαλία της Αρχαίας στα Γυμνάσια.

«Τη γλώσσα αυτή η πολιτεία την αναγνωρίζει πως δεν ανήκει στη σημερινή ελληνική, ούτε δέχεται πως θα γίνει αργότερα δική μας, δηλαδή τη δέχεται για νεκρή γλώσσα. Αλλά τότε πέφτει σε μαν ασυχώρητη αντίφαση, να τη διδάσκει, ως πρώτο και κύριο μάθημα του σχολείου, σε παιδιά δέκα χρονών που τα τρία τέταρτα απ' αυτά δε θα συμπληρώσουν την εγκυκλοπαιδική τους μόρφωση, δε θα ακολουθήσουν κλασικές σπουδές, δε θα μάθουν την αρχαία ελληνική, παρά πήγαν εκεί για να πάρουνε λίγη πρακτική μόρφωση χρήσιμη στη ζωή, και για να μάθουν τη δική τους γλώσσα. Τα παιδιά αυτά τα βασανίζουμε με τη γραμματική μας νεκρής γλώσσας ενώ ξέρουμε πως το παιδί μόνο με την ομιλία μαθαίνει ξένη γλώσσα.

Φυσική συνέπεια της δυσανάλογης αυτής δυσκολίας, που άκαιρα παρουσιάζεται στη μόρφωση του παιδιού, είναι που η διδασκαλία αφήνει τη φυσική της διεύθυνση και αναγκάζεται να προσκολληθεί στη γραμματική. Η γλώσσα από όργανο της διδασκαλίας γίνεται σκοπός. Και αντί να δώσουμε στα παιδιά αναγνώσματα μορφωτικά του νου και της καρδιάς αντί να τους παρουσιάσουμε μια προοδευτική σειρά κείμενα, που να βοηθήσουν το νου ν' ανέβει σκαλί σκαλί προς το δυσκολότερο - δυσκολότερο στη σκέψη, όχι στη γλώσσα - αντί να υποβάλουμε το νου σε μεθοδική γυμναστική, του δίνουμε απλούστατα γλωσσικά γυμνάσματα. Γιατί, στην εκλογή των κειμένων δεν εξετάζονται τα κείμενα ως περιεχόμενο, εξετάζονται ως μορφή - δεν εξετάζεται τι λέει ο κάθε συγγραφέας, παρά σε τι γλώσσα το λέει. Τι ενδιαφέρον μπορεί να βρει το παιδί και τι δίδαγμα θα βγάλει και τι είδος άσκηση θα κάμει ο νους του, με το να μάθει «πόσους παρασάγγες» έκαμε κάθε φορά ο Κύρος, πόσες χιλιάδες οπλίτες είχε και πόσους πελταστάς και πόσους ιππείς, ποιες πονηριές και ποια πρόστυχα μέσα μεταχειρίστηκε για να ρίξει τον αδελφό του απ' το θρόνο, κι ένα σωρό τέτοια πράγματα, ξένα εντελώς προς την παιδική σκέψη, ανίκανα να ξυπνήσουν τη φαντασία του παιδιού και να κάμουν το μυαλό του να δουλέψει; Είναι λοιπόν φανερό πως τέτοια αναγνώσματα τα δίνουμε στο μαθητή, όχι για να μορφωθεί, παρά για να μάθει γλώσσα, τα δίνουμε ως συλλογή από γραμματικά παραδείγματα, ως παράρτημα γραμματικής. Δηλαδή λησμονούμε το σκοπό της διδασκαλίας και παίρνουμε το όργανο για σκοπό».

Και έχει πέρα για πέρα δίκιο ο Ελισαίος Γιανίδης σ' αυτά που λέει. Θυμηθείτε τις προτάσεις από τα αρχαία που κάναμε εμείς σαν μαθητές, που σχεδόν δεν είχαν κανένα νόημα, ή ακόμη θυμηθείτε τις ευκτικές, ή τους παρακείμενους και τους υπερσυντέλικους. Καλύτερα να μην τα θυμηθείτε γιατί θα σας έλθει αναγούλα όπως ήλθε και σε μένα. Τα κείμενα που μας έδιναν μέχρι και την Γ' τάξη δεν έκαναν τίποτα άλλο από το να προσπαθούν να μας μάθουν τη γλώσσα. Από περιεχόμενο τίποτα ή σχεδόν τίποτα. Να κάνουμε τώρα μια αναφορά στα κείμενα που διδάσκονται σήμερα οι μαθητές των τριών πρώτων τάξεων; Λοιπόν, Βενέζης, Μυριβήλης, Ελύτης, Σεφέρης, Ρίτσος, Βάρναλης, Διδώ Σωτηρίου, Βλαχογιάννης. Όμως σταματώ, γιατί αν συνεχίσω θα χρειαστώ ακόμη μια κόλλα χαρτί για να γράψω τους συγγραφείς μόνο. Πιστεύω πως τα «Μεσολιγγίτικα Χριστούγεννα» της Δέλτα και «Οι γλάροι» του Βενέζη αξίζουν όσο όλα τα αρχαία κείμενα που μας έδιναν μέχρι και την Γ' τάξη. Αν ακόμη σκεφτούμε τα αριστουργηματικά «Μεγάλα χρόνια» του Βλαχογιάννη θα δούμε πως μόνα τους μπορούν να αντικαταστήσουν οσαδήποτε αρχαία κείμενα. Ακόμη, το βαθύτερο νόημα των κομματιών αυτών το πιάνει ο μαθητής χωρίς την παρεμβολή του δασκάλου, μόνος του, πράμα που ξέρουμε όλοι μας πόσο μεγάλη σημασία έχει.

Ακόμη σήμερα κάνουν σε μεταφράσεις Ιλιάδα, Οδύσσεια, Αντιγόνη, Ιφιγένεια, Κρίτωνα, και δεν ξέρω τι άλλο. Μαθαίνουν δηλαδή σήμερα νοήματα, ουσία και όχι λέξεις και φράσεις. Λοιπόν για μένα είναι ολοκάθαρο πως σήμερα τα παιδιά μαθαίνουν περισσότερο και ουσιαστικότερα πράγματα από πριν. Και μόνο άνθρωποι εκτός τόπου και χρόνου είναι δυνατό να ζητούν να επανέλθουμε στα «Δαρείου και Παρυσάτιδος γίνονται παιδιάς δύο»...

Τελειώνοντας πιστεύω πως όλοι θάπρεπε να μελετήσουμε σοβαρά και υπεύθυνα το «Γλώσσα και ζωή» του Ελισαίου Γιανίδη. Αυτό θα μας βοηθήσει να δούμε ξεκάθαρα τις διάφορες πλάνες που ταλαιπωρούν τόσο εμάς όσο, και σπουδαιότερο, τα νεαρά βλαστάρια, τα καημένα τα παιδιά, που θέλουμε να τους βάλουμε πάλι τα αρχαία και να τα κάνουμε να ξεχάσουν τη σωστή ομιλία που μαθαίνουν στο σπίτι τους.

Η γλώσσα μαθαίνεται με τη συνομιλία, με το διάβασμα βιβλίων γραμμένων στη γλώσσα που μιλούμε και όχι με τη γραμματική και το συντακτικό μας νεκρής γλώσσας.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΚΩΣΤΑ ΜΟΝΤΗ*

*Αχ Κώστα Μόντη ήθε η ώρα
τις τόσες σου μικρές αγάπες,
μαζί σου να τις πάρεις τώρα.*

*Έθθα της πεις «Δροσούλα σ' αγαπώ»
κι ούτε θα ξαναδείς εκείνα «τα μματούδκια»
τη νύχτα που καρτέραες θορώ
πούρθε, στη μέση να σου κόψει τα τραούδκια.*

*Χαράματα του φου, ξεφώτιν
μα 'γω μεσ' το σουρούπιασμα
τη νύχταν καρτερώ την.*

*Αχ Κώστα Μόντη πώς να σου το πω,
της ταπεινής ζωής μου τα τραούδκια
στεφάνι σου τα πλέκω, όσ' αγαπώ,
στον τάφο σου τα πέμπω με λουλλούδκια.*

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΔΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

* Η κηδεία του μεγάλου Κύπριου ποιητή έγινε στις 7 Μαρτίου του 2004

ΠΑΤΡΙΔΟΛΑΤΡΕΣ ΚΑΙ ΑΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΕΣ

Ο 20ός αιώνας υπήρξε ο αιώνας πολλών ιδεολογικών ανακατατάξεων. Ήδη από το τέλος του Β' παγκόσμιου πολέμου, με την καταρράκωση πολλών παραδοσιακών αξιών και τον κατακλυσμό της Ευρώπης από οικονομικούς μετανάστες του Γ' κόσμου, με αποτέλεσμα την επιμειξία ιδεών και πολιτισμών, αλλά και με την κεφαλαιοκρατική επιρροή της Αμερικής η Παγκοσμιοποίηση και η Πολυπολιτισμικότητα, δύο νέες θεότητες ανέτειλαν στον κόσμο. Μαζί με τις άλλες επιπτώσεις που είχε η εισβολή αυτής της νέας θρησκείας ήταν και η αποδυνάμωση της έννοιας της πατρίδας και της φιλοπατρίας. Ο σεισμός και ο κλονισμός αυτού του πηγαίου συναίσθηματος των ανθρώπων έγινε αισθητός και στην Ελλάδα, που στον θυρεό της ήταν γραμμένη η αιώνια φράση «Μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμώτερον ἔστιν ἡ πατρίς» (Πλάτων. Κριτών 12). Πολιτικές και πολιτιστικές ιδεολογίες και συνθήματα, ξενικές ανθελληνικές προπαγάνδες που τόνιζαν τα μειονεκτήματα του λαού μας, και η μόδα της αρνησιπάτριδης νεολαίας με τις «υπερπροοδευτικές» αντιλήψεις, άλλαξαν σιγά-σιγά το ιδεολογικό τοπίο στην Ελλάδα σχετικά με το έμφυτο πατριωτικό συναίσθημα, και υποβάθμισαν τη φιλοπατρία του λαού της. Ο αφελληνισμός των Ελλήνων κερδίζει συνεχώς έδαφος ιδιαίτερα στην τεχνολογικά μορφωμένη νεολαία που ένα μεγάλο μέρος της έχει ελλιπέστατη ιστορική και πολιτισμική παιδεία.

* * *

Είναι γεγονός πως σε μια έξαρση της ατομικής ψυχής ν' αγκαλιάσει την πανανθρώπινη ψυχή, ο άνθρωπος αφήνει προσωρινά την πατρίδα του για να ενταχθεί πνευματικά και ηθικά στην οικουμενικότητα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι απαρνείται οριστικά τη γενέθλια γη του, και πολύ περισσότερο ότι την εχθρεύεται. Έτσι βλέπουμε τον Παλαμά τη μια φορά να λέει:

*«Της απάτριδας ψυχής μου
χίλιες δυο πατρίδες είναι»*

και την άλλη φορά να αποφαίνεται:

*«Δεν είμαι εθνικιστής.
Πατριδολάτρης είμαι».*

Φυσικά η φιλοπατρία δεν πρέπει να φτάνει στο σημείο να μη βλέπουμε τα αρνητικά σημεία της πατρίδας μας, και μάλιστα να τα ωραιοποιούμε με χίλια-δυο σοφιστικά επιχειρήματα ή να επιστρατεύουμε διαρκώς την ένδοξη προγονική μας παρακαταθήκη. Χαρακτηριστικό είναι το ποίημα του - ιδιαίτερα φιλοπάτριδα - Ι. Πολέμη:

Πατραγαθία...

*Άπ' τή βροχή ζυμώθηκε λάσπη στο μονοπάτι,
και λέει ή λάσπη στον άργο κι' άδιάφορο διαβάτη:
«Ξέρεις ποιόν είχα έγω γονειό; τó σύνεφο στα ούράνια*

πού στον άερα ανάδευε με τόση περιφάνεια...
 Μαχότανε με τὸ βοριά και μ' ὄλα του τὰ ταίρια
 και τὸ φεγγάρι ἐσκέπαζε, τὸν ἥλιο και τ' ἀστέρια·
 γιατί εἶχε ἄρματα βαρηά, χρυσά σπαθιά, τουφέκια,
 τίς ἀστραπές και τίς βροντές και τ' ἄγρια ἀστροπελέκια·
 κι' ἦταν ὁ τρόμος τῶν αἰτῶν, φοβέρα ὄλου τοῦ κόσμου·
 ...αὐτὸς ὁ ἀτρόμητος γονειός, ἦταν γονειός δικός μου!»

Κι' εἶπ' ὁ διαβάτης: «Σώπαινε, τὸ ὑγρὸ σου στόμα κλεῖσε,
 γιὰ τὸ γονειό σου δέ ρωτῶ, ἐσένα βλέπω τί εἶσαι».

Ο άνθρωπος ὅμως εἶναι ἓνα ιστορικό πρόσωπο και η φυλή του εἶναι ἓνα σύνολο που γράφει ιστορία και πολιτισμό (με τη σφραγίδα της ιδιαιτερότητας) προς γνώση και μνήμη. Εἶναι φρόνιμο λοιπόν ο πολίτης μιας χώρας χωρίς παθολογικό σοβινισμό ἢ πρόθεση πατριδοκαπηλίας, συνειδητοποιώντας τα μειονεκτήματα της φυλής του, να εστιάζει το ενδιαφέρον του στα πλεονεκτήματα που πρέπει να τα μιμείται, να τα βιώνει και να τα υπερβαίνει. Κάθε χώρα ἔχει να παρουσιάσει στον διεθνή στίβο αρνητικά αλλά και θετικά επιτεύγματα. Η ιστορία των πολιτισμῶν εἶναι ο καθρέφτης αυτῶν των επιτευγμάτων, και στο κεφάλαιο ΕΛΛΑΣ ο σύγχρονος Έλληνας θα βρει ὄλα εκείνα τα στοιχεία που θα ενισχύσουν την αυτογνωσία του και θα ενδυναμώσουν την πίστη του στα πλεονεκτήματα που κληρονόμησε κι ἔχει χρέος να τα εγκολπωθεῖ και να τα καλλιεργήσει.

Θ' ανακαλύψει πρώτα-πρώτα την προνομιακή γεωφυσική θέση της χώρας του στη Μεσογειακή λεκάνη.

Θ' ανακαλύψει μερικές πολύ αξιόλογες «διαχρονικές» αρετές του, ὅπως: την αγάπη στην οικογένεια, την ελευθερία, την πατρίδα, την δικαιοσύνη, την παράδοση, τα γράμματα, τις τέχνες, την ειρήνη, το αθλητικό ιδεώδες. Εἶναι κοινωνικός, φιλόξενος, ευαίσθητος, φιλότιμος, με ταξιδιωτικό, εμπορικό και επιχειρηματικό δαιμόνιο.

Θ' ανακαλύψει ὅτι η σοφή σκέψη και γλώσσα των προγόνων του υπήρξε το γονιμοποιό σπέρμα του παγκόσμιου πολιτισμοῦ. Η ελληνική γλώσσα (με τα 71 εκατομμύρια λέξεις ἔναντι 500 χιλιάδων της αγγλικῆς) γονιμοποίησε τον παγκόσμιο λόγο, αφού συνεχίστηκε και με τη θυγατέρα της τη λατινική (με 2 εκατομμύρια λέξεις). Η ελληνική γλώσσα μετέτρεψε τις κραυγές των ανθρώπων σε μελωδία και η ελληνική φιλοσοφία ἔβγαλε τη σκέψη του ανθρώπου από το σκοτάδι του μύθου στο φως της επιστήμης.

Και τότε ο Νεοέλληνας θα συνειδητοποιήσει τρία πράγματα:

- α) ὅτι θα πρέπει να συνεχίσει με σκληρή δουλειά το ἔργο των προγόνων του·
- β) ὅτι θα πρέπει να κρατάει ψηλά το κεφάλι μπρος στις ξένες ταπεινώσεις·
- γ) ὅτι θα πρέπει ποτέ να μη σκύβει, γιατί στους ὤμους που σκύβουν ποτέ δεν φυτρώνουν φτερά.

Έτσι θα τιμήσει την πατρίδα του, και η αγάπη της πατρίδας του θα τον τιμήσει.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

Αν θελήσω πραγματικά ν' ασχοληθώ με το τεράστιο λογοτεχνικό και ιδιαίτερα το ποιητικό έργο του Γιάννη Ανδρικόπουλου «επιλείπει με ο χρόνος διηγούμενον». Είναι τόσα πολλά τα έργα που έχει γράψει, είναι τόσοι πολλοί οι έπαινοι που, επάξια, έχει αποσπάσει, ώστε κινδυνεύει πραγματικά ο άνθρωπος ν' αδικηθεί κατάφωρα απ' την δική μου αδόκιμη και άκομψη πέννα. Ωστόσο είναι θέμα δικαιοσύνης και τιμής για τον υπογράφοντα να σημειώσει δύο λόγια για τον καταξιωμένο λογοτέχνη, ποιητή και δημοσιογράφο που για μισό και πλέον αιώνα αναλίσκεται στη διακονία του λόγου με ιδιαίτερα μεγάλη επιτυχία στην ποίηση. Στα έργα του ο Γιάννης Ανδρικόπουλος αποκαλύπτει τη βαθύτατη γνώση από την οποίαν διακατέχεται, τη λεπτότητα και την ευαισθησία που τον χαρακτηρίζουν καθώς και την απεριόριστη ανθρωπιά που τον διακρίνει. Μία ανθρωπιά που πηγάζει και βασίζεται στα διδάγματα του Μεγάλου και Θείου Διδασκάλου της Ναζαρέτ. Η ποίηση του Γιάννη Ανδρικόπουλου μοιάζει με λυρικό ορμητικό χείμαρρο και ποταμό αστείρευτο φιλοσοφικού στοχασμού.

Γράφει κάπου ο Πάουντ πως «Αν ο άνθρωπος δεν βάλει τάξη μέσα του δε γίνεται να βάλει τάξη ολόγυρά του». Ο Αιγιώτης ποιητής με τα έργα του έχει αποδείξει πως έχει άρτια εσωτερική τάξη, τέλειο ψυχικό εξοπλισμό, πλούσιο συναισθηματικό κόσμο γι' αυτό και έχει επιβληθεί στη συνείδηση όλων των πνευματικών ανθρώπων που έχουν την τιμή να τον γνωρίζουν ή που έχουν διαβάσει τα έργα του. Αποτελεί σημαντικό πνευματικό κεφάλαιο για τον τόπο και μία από τις σπουδαιότερες πνευματικές δυνάμεις του επαρχιακού χώρου. Είχα την εξαιρετη ευκαιρία να παρακολουθήσω στο Αίγιο την ποιητική του σύνθεση - ορατόριο «Αίμα και Μύρο Νεομαρτύρων Καλαβρυτινών» και ν' ανέβω, μαζί με όλο εκείνο το υπέροχο ακροατήριο, σε ύψη δυσθεώρητα, εκεί που μόνο οι αετοί μπορούν να φτάσουν και ν' αφουγκραστούν τη μελωδία των Αγγέλων.

Να γιατί η παραπάνω ποιητική σύνθεση κατέταξε το Γιάννη Ανδρικόπουλο μεταξύ των κορυφαίων τραγικών ποιητών και τον έβαλε δίπλα στο Σοφοκλή και τον Ευριπίδη και να γιατί το ανώτατο πνευματικό ίδρυμα της χώρας, η Ακαδημία Αθηνών, επάξια τον τίμησε. Από τα «Επιτύμβια χαράγματα» θα θέλαμε να ξεχωρίσουμε τον «Άγιο Αλέξανδρο της Σκιάθου» που «αμίλητος τα δειλινά, με σταυρωμένα χέρια, στην έκλαμψη του εσπερινού σιγόφελνε προς τ' άστρα» και το «ο χαλαστής κι ο πλάστης» που αναφέρεται στον Κωστή Παλαμά, το μεγάλο μας Κωστή Παλαμά, που ιδιαίτερα τιμά και ξεχωρίζει ο Αιγιώτης ποιητής. «Επιλείπει με ο χρόνος διηγούμενον» του έργου του Γιάννη Ανδρικόπουλου και δεν έχω εγκώμιον, «ίνα προσάγω αυτώ επάξιον».

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΙΝΕΛΛΗΣ

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

(Με αφορμή την ειδική βράβευσή της από το Δήμο Αθηναίων)

Στις 22 Μαρτίου 2006 πραγματοποιήθηκε στη μεγάλη αίθουσα τελετών του Δημαρχείου Αθηναίων και μέσα σε κατανυκτική ατμόσφαιρα η καθιερωμένη απονομή του «Βραβείου Αθηνών», του «Χρυσού Μεταλλίου του Βραβείου Ιουλίας Ιατρίδη» και των βραβείων της Ελληνικής Εταιρείας Μεταφραστών Λογοτεχνίας. Όπως ιδιαιτέρως, μεγάλη χαρά και τιμή επεφύλαξε για την Κύπρο η απονομή του «Βραβείου Αθηνών» από τον Δήμαρχο Αθηναίων κ. Θεόδωρο Μπεκράκη στο Ίδρυμα Α. Γ. ΛΕΒΕΝΤΗ για την πολυδιάστατη συμβολή του στην προβολή και διάδοση των ελληνικών πολιτιστικών αξιών. Όσον αφορά στο ειδικό βραβείο για τα λογοτεχνικά περιοδικά της Κύπρου, η Ελληνική Εταιρεία Μεταφραστών επέλεξε να βραβεύσει φέτος τρία αξιόλογα λογοτεχνικά-φιλολογικά περιοδικά: την *Πνευματική Κύπρο*, την *Ακτή* και τα *Μικρά Φιλολογικά*, το περιεχόμενο των οποίων κρίνεται αντικειμενικά και διαχρονικά επ'αρκείας μιας τέτοιας βράβευσης, εφόσον δεν συνιστούν μόνο καταξιωμένα έντυπα κυπριακής ακτινοβολίας αλλά και πανελλήνιας εμβέλειας.

Μια τέτοια εξαιρετική τιμητική διάκριση καθιστά περήφανους και ευτυχείς όχι μόνο τους υπεύθυνους έκδοσης και επιμελητές σύνταξης και των τριών περιοδικών μας αλλά και τους πολυπληθείς συνεργάτες τους από την Κύπρο, την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Συγκεκριμένα, ως παλαιά συνεργάτις της *Πνευματικής Κύπρου* και πιστεύοντας ότι απηχώ τα αισθήματα και των άλλων ομότεχων συνεργατών, θα ήθελα να επισημάνω ορισμένα διαφωτιστικά στοιχεία, ενδεικτικά της ιστορικής διαδρομής, της πληθωρικής πνευματικής προσφοράς και σημαντικής συνεισφοράς του περιοδικού αυτού στα λογοτεχνικά κατ'εξοχήν δρώμενα του τόπου μας, καθώς και του ευρύτερου πανελλήνιου χώρου.

Το πρώτο τεύχος του είδε το φως της δημοσιότητας τον Οκτώβρη του 1960, σε μια συγκυριακή καμπή της κυπριακής παλιγγενεσίας, θα λέγαμε, με την ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στη μεταίχμακή, ακριβώς, μετάβαση, μετά τον Απελευθερωτικό μας Αγώνα, από την Αγγλική Αποικιοκρατία σε μια νέα τάξη πραγμάτων όχι μόνο κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών, αλλά και πολιτισμικών με την ανανέωση και την ανάδυση καινούργιων πνευματικών ιδεών, λογοτεχνικών ρευμάτων, ανατροφοδότησης και εμπλουτισμού, καθώς και αναδόμησης θεματολογικών και μορφικών προσεγγίσεων μέσα από τις ανησυχίες και τις αναζητήσεις των πνευματικών ανθρώπων και τα δειλά πετάγματα νεότερων λογοτεχνών.

Στο λυκαυγές, λοιπόν, μιας άλλης εποχής επεβάλλετο η κυκλοφορία ενός νέου περιοδικού, που θα εγκαθίδρυε ένα στέρεο βάθρο και ένα ελεύθερο βήμα των δημιουργικών συλλήψεων και αναδιατυπώσεων διαχρονικών σκέψεων και συναισθημάτων, σύντομων κοινοποιήσεων των προβληματισμών και των απόψεων των χειριστών του έντεχνου λόγου. Όσων εν τέλει, με τις δικές τους δυνάμεις, μικρές ή μεγάλες, του καθενός ξεχωριστά και όλων μαζί μπορούσαν να σπρώξουν παραπέρα, για να επιταχύνουν τη διακίνηση των ιδεών σε έναν αναγεννώμενο κόσμο υπό το πρίσμα της προοπτικής της διαφορετικής όψης και θέασης των λογοτεχνικών ζητημάτων. Την αδήριτη αυτή αναγκαιότητα διείδε ο αξέχαστός μας Κύπρος Χρυσάνθης, μετά τη διακοπή, ιδίως, του πολύ αξιόλογου περιοδικού *Κυπριακά Γράμματα*, που ξεεδίδετο επί σειράν ετών από τον Νίκο Κρανιδιώτη και που αποτελεί μια ζωντανή μαρτυρία και μια σοβαρή πηγή αναφοράς και αναδρομής στο προγενέστερο λογοτεχνικό πρόσωπο της Κύπρου. Αξίζει, δε, να αναφέρουμε εδώ ότι η *Πνευματική Κύπρος* που πήρε τη σκυτάλη, για να συνεχίσει ένα πολυφασματικό και πολυεπίπεδο έργο λογοτεχνικών αξιώσεων δημοσιοποιώντας επί τακτής μηνιαίας βάσεως την πλούσια και ενδιαφέρουσα ύλη της, ξεκίνησε με τις παροτρύνσεις και τη στήριξη του αείμηστου Αρχιεπισκόπου και Εθνάρχη Μακαρίου.

Υπήρξε, πράγματι, ευλογημένη και ευοίωνη η εκκίνηση ενός πολλά υποσχόμενου λογοτεχνικού περιοδικού, που φιλοδοξούσε όχι μόνο να συνεχίσει να εκδίδεται εσαεί αλλά και να αποβεί ένα εξίσου λαμπρό έντυπο, σε αντάξια διαδοχή των *Κυπριακών Χρονικών* και των *Κυπριακών Γραμμάτων*. Μια πλειάδα πνευματικών ταγών του τόπου, γνωστότεροι των οποίων οι Φρίξος Βράχας, Κώστας Μόντης, Τάκης Φυλακτού, Ανδρέας Χριστοφίδης και Κύπρος Χρυσάνθης αναλαμβάνουν την έκδοσή του με τη συγγραφή δικών τους αξιοπρόσεκτων κειμένων αλλά και τη φιλοξενία στις σελίδες του και άλλων επώνυμων ή λιγότερο γνωστών συνεργατών, που με την πρόθυμη και τακτική συνεισφορά τους διάνθιζαν τα περιεχόμενά του ως προς το είδος και το ύψος μιας πολυπρόσωπης λογοτεχνικής ταυτότητας. Με την πάροδο του χρόνου, όπως ήταν φυσικό, η σύνθεση της ομάδας τόσο των πρωτεργατών της έκδοσης, όσο και των συνεργατών διαφοροποιείται. Μερικά ονόματα δεν επανεμφανίζονται πλέον και μερικά άλλα προστίθενται και καθιερώνονται, διαφυλάσσοντας ωστόσο και ισχυροποιώντας τη σφραγίδα ενός παραδοσιακά έγκριτου περιοδικού με πλατείς ορίζοντες ανέλιξης, πανελληνίου κύρους και διεθνούς αναγνώρισης. Αξιοσημείωτο παραμένει το γεγονός ότι από το τεύχος 215 μέχρι τον θάνατό του ο Κ. Χρυσάνθης αναλαμβάνει το μεγαλύτερο βάρος της έκδοσής του μ' όλες τις συνακόλουθες συνέπειες ως ιδιοκτήτης, διευθυντής και υπεύθυνος ύλης. Χάρης στη χαλκέντερη εργατικότητα του, την ακατάβλητη επιμονή και τη θέλησή του κατάφερε να παραμερίσει τις κατά καιρούς δυσκολίες και αντιξοότητες, όπως τις δύσκαμπτες οικονομικές συνθήκες μετά την εισβολή, για να συνεχίσει την αδιάλειπτη έκδοσή του συνδουλιζοντας έτσι τη λογοτεχνική δημιουργία του τόπου και πυροδοτώντας τη σπίθα των δημιουργών μας, που δεν έπρεπε κατ' ουδένα τρόπο να αφήσουν να σβήσει. Η πνευματική Κύπρος όφειλε να εξακολουθήσει να ζει και μέσα από τις σελίδες του ομώνυμου περιοδικού της, για να μπορεί να βιώσει και να αναπλάσει καλύτερα τα αναφυόμενα θέματα και τις αστείρευτες εμπνεύσεις της ως τη στιγμή που θα ανέπνεε τον πολυπόθητο αέρα της ελευθερίας της. Σημαντική ώθηση

προς την κατεύθυνση αυτή έδωσε με την ηθική και οικονομική συμπαράστασή του ο τότε υπουργός Πολιτισμού της Ελλάδος Κωνσταντίνος Τσάτσος, ένας από τους δυναμικότερους και πολυγραφότερους πνευματικούς ανθρώπους, ο άρχοντας-φιλόσοφος κατά Πλάτωνα της νεότερης Ελλάδας. Με τη συμβολή, επίσης, του διευθυντή του Υπουργείου αείμνηστου Κορνούτου το περιοδικό όχι μόνο ορθοπόδησε αλλά και εξακολούθησε ακάθεκτο την πνευματική του πορεία κάνοντας γνωστή την πολύπτυχη ζωή και την πολυσχιδή του δράση και αναδεικνύοντας πρόσωπα και δρώμενα του λογοτεχνικού μας κόσμου στην Κύπρο και στην Ελλάδα. Ένας από τους ευγενείς στόχους προτεραιότητάς του ήταν η ενίσχυση των σχέσεων και η σύσφιξη των ήδη υπαρχόντων δεσμών με Παιδαγωγικές Ακαδημίες, Πανεπιστήμια και βιβλιοθήκες, με πνευματικά ιδρύματα και πολιτιστικά κέντρα του εξωτερικού προς τα οποία και απεστέλλετο δωρεάν. Η επικοινωνία με σημαίνουσες προσωπικότητες, Νεοελληνιστιστές και Λογοτέχνες ανά το Παγκόσμιο δεν ήταν μόνο συνεχής και εποικοδομητική μέσω των σελίδων του περιοδικού, αλλά και είχε εξελιχθεί σε αλληλογνωριμία μεταξύ των ιδίων των λογοτεχνών καθ' υπέρβαση των γλωσσικών και γεωγραφικών τους συνόρων. Η αμφίδρομη αυτή επικοινωνία και αναθέρμανση των σχέσεων συνεχίζει αισίως μέχρι σήμερα να τροφοδοτεί την *Πνευματική Κύπρο* από τον κυπριακό και ελλαδικό χώρο μέχρι τον Καναδά, την Αμερική, τη Χιλή, διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, τη Ρωσία και την Αυστραλία. Ως εκ τούτου, το 1983 και με την ευκαιρία της συμπλήρωσης πέραν των δύο δεκαετιών από της κυκλοφορίας της η Ακαδημία Αθηνών δεν παρέλειψε να επιβραβεύσει με απονομή επαίνου την ανεκτίμητη προσφορά και το πολύτιμο λογοτεχνικό έργο που επιτελεί: ένα έργο με αμιγώς ελληνοκεντρικό πυρήνα, από το οποίο, ωστόσο, εκφύονται πολυδιάστατες οικουμενικές προεκτάσεις.

Αναμφίβολα, το περιοδικό *Πνευματική Κύπρος* είναι αξιέπαινο από πολλές απόψεις. Όχι μόνο γιατί για 46 ολόκληρα χρόνια εκπληροί στο ακέραιο την πνευματική του αποστολή μέσα σε μια μακρόπνοη πορεία αγέραςτης μακροβιότητας· όπερ και αποτελεί φαινόμενο ως προς τα κυπριακά και ελλαδικά ακόμη δεδομένα για περιοδικά μη εμπορικού-κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Το ζητούμενο για την υπεύθυνη της έκδοσης περιοδικού κ. Λούλα Χρυσάνθη, σύζυγο του μακαριστού Κύπρου Χρυσάνθη, ήταν να συνεχιστεί η έκδοσή του, έστω και με τη συχνότητα τα τελευταία χρόνια των τριών τευχών ανά έτος. Τούτο θα αποτελούσε, κατά την ίδια, το καλύτερο μνημόσυνο για όλους τους φίλους και συνεργάτες του, ένα ελάχιστο αντίδωρο ανταπόδοσης όχι μόνο γιατί υπήρξε γι' αυτόν ένα έργο ζωής και σοβαρής ενασχόλησης, αλλά και γιατί έδωσε τη δυνατότητα σε πολλούς της δημοσιοποίησης και προβολής, της δοκιμής και της καταξίωσής τους.

Οι σελίδες του εξακολουθούν μέχρι σήμερα να είναι μια πνευματική εστία συνάντησης και διαλεκτικού διαλόγου, συνεχούς επικοινωνίας και ανταλλαγής ιδεών μεταξύ των ιδίων των λογοτεχνών αλλά και των αναγνωστών με έναυσμα τα επίλεκτα κείμενα που περιλαμβάνουν κάθε φορά: ποιήματα, διηγήματα, χρονογραφήματα, μελέτες ποικίλου περιεχομένου, βιβλιοπαρουσιάσεις, κριτική βιβλίου, ενημέρωση γύρω από εκδηλώσεις κ.ά.

Εκτός από τις σελίδες μνήμης για αξιόλογους λογοτέχνες που περιέχονται κατά

καιρούς στα διάφορα τεύχη του, ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει και για τα ειδικά Αφιερώματα, που αναφέρονται σε διάσημες προσωπικότητες των Γραμμάτων και της Τέχνης, καθώς και της πολιτικοκοινωνικής ζωής ανά την Κύπρο και το Πανελλήνιο, σε σημαντικές επετείους και εκδηλώσεις. Η βιβλιογράφηση των *Αφιερωμάτων* που επιμελήθηκε ο Αντρέας Χατζηθωμάς, εκτείνεται από το 1960 έως το 1992 και αναμένεται ότι η σημαντική αυτή εργασία θα συνεχιστεί, όχι μόνο των Αφιερωμάτων αλλά και των περιοδικών τευχών, για να μπορούν μέσα από την ευσύνοπτη και συστηματική καταγραφή των περιεχομένων τους να ανατρέχουν πιο εύκολα τόσο οι λογοτέχνες και οι μελετητές όσο και οι απλοί αναγνώστες.

Δεν απομένει, τελειώνοντας, να ευχηθούμε να συνεχιστεί εσαεί η έκδοση της *Πνευματικής Κύπρου*, η οποία μέχρι στιγμής έχει φτάσει το 412ο τεύχος, προσφέροντας ένα σημαντικό εθνικό έργο. Εντούτοις, μαζί με τις ευγνώμονές μας ευχαριστίες πρέπει να αποδοθεί και δημοσία ο δίκαιος έπαινος στους επιμελητές της έκδοσης κ. Γ. Χατζηκωστή, Ν. Παναγιώτου, Π. Χατζημάρο, Α. Ηλιοφώτου, Μ. Ιακωβίδου Βιολάρη, καθώς και στην αιώνια Νίκη Λαδάκη Φιλίππου.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ

Η κυρία Λούλλα Κύπρου Χρυσάνθη παραλαμβάνει εκ μέρους της *Πνευματικής Κύπρου* την ειδική βράβευση για το Περιοδικό.

Το περιοδικό «Πνευματική Κύπρος» (Μνήμη Κύπρου Χρυσάνθη)

Το ιστορικό, καταξιωμένο και βραβευμένο περιοδικό «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ», εκπροσωπεί επάξια επί 45 χρόνια τα Κυπριακά Γράμματα, από τότε που ο κορυφαίος πνευματικός ηγέτης της μεγαλονήσου, Κύπρος Χρυσάνθης πήρε την πρωτοβουλία και την ευθύνη της έκδοσής του. Απ' ό,τι ξέρουμε η «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ» συνεχίζει την παράδοση και την αποστολή ενός άλλου παλιότερου Κυπριακού περιοδικού. Πρόκειται για τα «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» του αείμνηστου Νίκου Κρανιδιώτη, που πριν μισό αιώνα περίπου, είχε φιλοξενήσει μερικά από τα πρώτα μου ποιήματα.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης που ίδρυσε την «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟ», υπηρέτησε με συνείδηση ευθύνης, ήθος και ακάματη προσπάθεια το περιοδικό. Το κράτησε σε υψηλό ποιοτικό επίπεδο και δίκαια τιμήθηκε με βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών. Σήμερα το περιοδικό συνεχίζει την ολόφωτη εκδοτική του πορεία με υπεύθυνη εκδότρια την κ. Λούλα Κύπρου Χρυσάνθη, που έχει επωμισθεί βαρύτατο πνευματικό χρέος. Συνεχίζει το έργο του αείμνηστου και σπουδαίου συγγραφέα-συζύγου της, με συνέπεια κι ακάματη πνευματική φροντίδα.

Το περιοδικό κάθε τετράμηνο, παρουσιάζει τεύχη με ξεχωριστά κείμενα διακεκριμένων λογοτεχνών από την Κύπρο και την Ελλάδα. Μεταξύ των τακτικών συνεργατών σημειώνουμε τους φίλους: Διονύση Μαρκαντωνάτο, Σαράντο Παυλέα, Αντώνη Πιλλά, Μαρία Μιχαηλίδου, Ανδρεανή Ηλιοφώτου, Γιώργο Λυσιώτη, Κώστα Σαρδελή, Δημήτρη Χαλατσά, Θανάση Παπαθανασόπουλο, Π.Μ. Σωτήρχο, Γ.Δ. Κούβελα, Μιχαλάκη Μαραθεύτη, Δημ. Κράνη, Κώστα Παπαπάνο, Πάνο Παναγιωτούνη, Αντώνη Δελώνη, Δημήτρη Μποσινάκη, Γιώργο Αναγνώστου, κ.π.ά.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
(εφημερίδα «Έρευνα» Αιγίου 15/3/2006)

Το «Συμπόσιο Ποίησης» του Πανεπιστημίου Πατρών για την ελληνική ποίηση

Όπως ανακοινώθηκε από τον εκπρόσωπο της Οργανωτικής Επιτροπής του Συμποσίου Ποίησης της Πάτρας, ποιητή και Πανεπιστημιακό καθηγητή Σωκράτη Σκαρτσά, φέτος θα δοθεί ξεχωριστή προσοχή και βαρύτητα στη νεοελληνική ποίηση.

Συγκεκριμένα το Συμπόσιο επιδιώκει να αναπτύξει πλατύτατη επικοινωνία με τους ανθρώπους της ελληνικής ποίησης σε ολόκληρη τη χώρα και το εξωτερικό. Με αυτή την προοπτική αποφασίσαμε να ζητήσει από φίλους του, κατά πόλεις και περιοχές, να γίνουν ένα είδος συνδέσμου και να βοηθήσουν στην κοινοποίηση και οργάνωση της επικοινωνίας με το Συμπόσιο. Η προσπάθεια όσων θα αναλάβουν αυτό

το έργο θα είναι πολλαπλά χρήσιμη στο Συμπόσιο, με το οποίο οι διάφορες περιοχές θα αναπτύξουν μια επαφή γόνιμη σε όλα τα πεδία: καταγραφή του ποιητικού δυναμικού, τοπικές εκδηλώσεις, εκδόσεις, προσκλήσεις στο Συμπόσιο.

Η Οργανωτική Επιτροπή προτείνει σε κατά τόπους γνωστούς και καταξιωμένους ποιητές να αναλάβουν το συντονιστικό ρόλο της περιοχής τους, με πνεύμα αλληλοκατανόησης και γόνιμης συνεργασίας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
(εφημερίδα «Έρευνα» Αιγίου 15/3/2006)

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Αντρέα Φυλακτού, *Άγγελος Σικελιανός – Οδυσσέας Ελύτης, Λυρικές Σχέσεις*

Κυκλοφόρησε πρόσφατα το βιβλίο του Αντρέα Κ. Φυλακτού *Άγγελος Σικελιανός – Οδυσσέας Ελύτης, Λυρικές Σχέσεις*. Άρτια τυπωμένο, με καλαισθητό εξώφυλλο και εκδοτική επιμέλεια Μαρίνας Βρυωνίδου-Γιάγκου, αφιερωμένο στη μνήμη Ντίνου Λεβέντη. Το βιβλίο αποτελεί καρπό της διηνεκούς ενασχόλησης του ικανού αγωγού της ποίησης με το έργο Σικελιανού και Ελύτη, εύχρηστο θησαυροφυλάκιο - βοήθημα για τον εραστή των δύο μεγάλων λυρικών ποιητών μας. Σ' αυτό περιέχονται Προλογικό Σημείωμα και Εισαγωγή, και ακολουθούν τα κύρια τέσσερα κεφάλαια στα οποία ο ερευνητής πραγματεύεται τις προσωπικές σχέσεις των δυο ποιητών, τη γέννησή τους, τις αυτοαναφορικές απόψεις τους και τον ηλιοκεντρισμό τους. Σημειώσεις, Βιβλιογραφία και Ευρετήριο κύριων ονομάτων και τόπων κλείνει τον κύκλο του όλου έργου.

Στο Προλογικό Σημείωμα ο μελετητής διαπιστώνει τη δημιουργική συνομιλία των δύο μεγάλων δημιουργών, ενώ στην Εισαγωγή δικαιολογεί πως η έλλειψη μιας μονογραφικής μελέτης τον οδήγησε να αναλάβει το εγχείρημα. Μια εισαγωγική περιγραφή του τρόπου εργασίας του και αδρομερής αναφορά των περιεχομένων των κεφαλαίων μαρτυρούν εξαρχής το μεθοδικό του μελετητή.

Στο Πρώτο κεφάλαιο ο Αντρέας Φυλακτού εγκύπτει στις προσωπικές σχέσεις Σικελιανού - Ελύτη με βάση τις υπάρχουσες μαρτυρίες των δύο είτε από τα πεζά - ιδιαίτερα του Ελύτη - κείμενα είτε από χαραγμένες στη μνήμη ανεξίτηλα σκηνές. Ο συγγραφέας, ύστερα από λεπτομερή παράθεση των κειμένων-μαρτυριών, σχολιασμό και ερμηνεία τους, άγεται στο αβίαστο συμπέρασμα πως τη βαθιά του εκτίμηση προς το Σικελιανό και το έργο του δε σταμάτησε ποτέ να διακηρύττει ο Ελύτης.

Στο Δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται ο Αντρέας Φυλακτού στην ομοιότητα και στις διαφορές στη γέννηση των δύο ποιητών, στις κοινές αφετηρίες, επιδιώξεις και οραματισμούς των. Με μια μικροσκοπική και πολυεδρική σύγκριση των ποιημάτων του Σικελιανού και του Ελύτη ο υπομονετικός μελετητής συλλαμβάνει και παραθέτει στίχους τεκμήρια ομοιοτήτων και διαφορών των δύο ποιητών, αποδεικνύοντας τη συγγενεία τους. Για την ακρίβεια οδηγείται στο συμπέρασμα πως ο Ελύτης «γνώριζε πολύ καλά τα ποιήματα του Σικελιανού, τα οποία πρέπει να τον συγκινοούσαν και να τον οδηγούσαν σε εικόνες και θέματα που ο ίδιος είχε αγαπήσει, αλλά, ίσως, και σε μια ανάγκη δημιουργικού ανταγωνισμού». Εικόνες από τη θάλασσα και τη στεριά, η εντολή που παίρνουν κι οι δυο να αφοσιωθούν στην ποίηση, η αγάπη στη νεότητα και στην ενδοσκοπήση, η περήφανη μοναχικότητα αλλά και η ανάγκη να πλησιάσουν το λαό τους, η θάλασσα κι ο ελαιώνας

στην ποίησή τους είναι απτά κοινά σημεία του ποιητικού έργου τους. Ο Αντρέας Κ. Φυλακτού όχι μόνο ανακαλύπτει σχέσεις αλλά και προβαίνει σε ερμηνείες δικές του πολλές φορές διανοίγοντας νεόκοπους δρόμους συνακόλουθων νοημάτων.

Στο Τρίτο Κεφάλαιο ο συγγραφέας παρακολουθεί την πορεία Σικελιανού-Ελύτη ως προς τις απόψεις που διατυπώνουν για την ποίηση γενικά και για το ποιητικό έργο τους ειδικότερα, αντλώντας από τον πλούσιο λογοτεχνικό τους θησαυρό. Η πίστη του Σικελιανού στην αθανασία του και στην προσφορά του στην ποίηση, η αγνότητά του ως κύριο χαρακτηριστικό του, η φιλοδοξία του να ακολουθήσει τα χνάρια του Ομήρου, ιεροουργός, μύστης και προφήτης, μοναδικός εκφραστής της ελληνικής ψυχής μέσω της ελληνικής γλώσσας, διαγράφεται λεπτομερειακά και μεθοδικά από το μελετητή με παραθέσεις και συγκρίσεις στίχων και ποιημάτων. Αντιφωνικά ακολουθούν τα αποσπάσματα από το ποιητικό έργο του Ελύτη που εν πολλοίς στην ψυχική διάθεση και στις συλλήψεις συμπλέκονται με το Σικελιανικό έργο. Η εμφάνιση του Αντρέα Κ. Φυλακτού στον κάθε ποιητή χωριστά δίνει την ευκαιρία στον αναγνώστη να προσέξει σημαντικές πτυχές του έργου καθενός των δύο ποιητών και να γευτεί - έστω και μερικά - δείγματα αντιπροσωπευτικά του έργου τους και χαρακτηριστικές γραμμές της ποίησής τους, ιδίως την ελληνοκεντρικότητά τους.

Η προπαιδεία του μελετητή στο έργο του Σικελιανού με τη διδακτορική διατριβή του και η ενασχόληση του με τον Ελύτη στάθηκαν γερά αγκωνάρια για την οικοδόμηση και του παρόντος βιβλίου του, γεννήματος βαθιάς αγάπης και γνώσης πλατιάς για την ποίηση και τις ευτυχείς στιγμές της.

Στο Τέταρτο Κεφάλαιο ο ακάματος ερευνητής επισημαίνει και σχολιάζει ομοιότητες και διαφορές στον ηλιοκεντρισμό των δύο ποιητών. Ηλιοπότης ο Ελύτης, *Ήλιος ο Πρώτος. Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας* συλλογές του. Ήλιος πραγματικός, νοητός, συμβολικός, τα παραθέματα πολλά, το καθένα με την ομορφιά του οδηγούν στο στόχο, τη συγγένεια ή σύμπτωση ιδεών και εικόνων των δύο. Ο νοητός ήλιος της δικαιοσύνης, ο ήλιος αξόνι, ασπίδα, τροχίσκος. «Ο εσωτερικός ήλιος, σε αντίθεση με τον εξωτερικό που ρυθμίζει το χρόνο του ανθρώπου και τον καθιστά πεπερασμένο, είναι αυτός που νικά τη φθορά και καθιστά τα πνευματικά έργα του ανθρώπου άφθαρτα». Ο ήλιος γυρίζει, ενώ δυνατά ζώα σπρώχνουν τον τροχό του. Ήλιος και φεγγάρι, η σταγόνα του νερού στον ήλιο, οι καρποί που λούζονται στις αχτίδες του, κοινά θέματα των δύο ποιητών, παρουσιάζονται με την παράθεση στίχων και ερμηνεία τους πολλές φορές, όπως ο μελετητής την συλλαμβάνει. Ο ήλιος που βασιλεύει, που ανατέλλει, αλλά και το τζιτζίκι συνδεδεμένο με τον ήλιο του καλοκαιριού είναι μερικά από τα θέματα που εξετάζονται στο βιβλίο, όπως επίσης το δελφίνι, εικόνες, παρομοιώσεις και συμβολισμοί του. Συνοψίζοντας ο Αντρέας Κ. Φυλακτού γράφει πως ο ήλιος αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της ρεαλιστικής θεματογραφίας και εν μέρει της εικαστικής και ιδεολογικής «μυθολογίας» τόσο του Σικελιανού όσο και του Ελύτη.

Το βιβλίο συμπληρώνουν Σημειώσεις, Βιβλιογραφία και Ευρετήριο κύριων ονομάτων και τόπων.

Εν ολίγοις, ο οξυδερκής και δεξιός μελετητής Αντρέας Κ. Φυλακτού αγρεύει τα αναγκαία στοιχεία, τα σμιλεύει, γίνεται με το βιβλίο του αυτό αγαλματοποιός της τέχνης και ευαισθησίας των δύο ποιητών μας και δίνει την ευκαιρία στο λάτρη της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας να απολαύσει αδρές πτυχές του έργου Σικελιανού και Ελύτη, να γνωρίσει πλατύτερα και βαθύτερα το έργο τους, να επβεβαιώσει συγγένειες, ομοιότητες και διαφορές, να χαράξει πιο στέρεη μέσα του τη συνέχεια της Ελληνικής Λογοτεχνίας και να θαυμάσει την ποίηση και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα έμπνευσης και επεξεργασίας των ποιημάτων των δύο μεγάλων λυρικών μας, Σικελιανού και Ελύτη.

Γιάννη Ἀνδρικόπουλου, «*Αἷμα και μύρο Νεομαρτύρων Καλαβρυτινῶν*», Ποιητική Σύνθεση.

Με πολλή καθυστέρηση, γιατί πολύ ἄργα ἔπεσε στά χέρια μου, γράφω γιά τοῦτο τό βιβλίο ἐθνικῆς ὀδύνης, τοῦ Γιάννη Ἀνδρικόπουλου, τοῦ αἰγώτη ποιητῆ καί δημοσιογράφου, πού ἐργάζεται ἀκάματα στήν ἰδιαίτερη πατρίδα του καί στήν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς χρόνια τώρα γιά τὴν προαγωγή τοῦ πολιτισμοῦ τῆς. Καί ἔχει προσφέρει (καί προσφέρει) πραγματικά πάρα πολλά.

Παρότι ἄλλοι συνάδελφοι ἀσχολοῦνται μέ τὴν ποίηση σὲ τοῦτες τὶς σελίδες, θέλω νὰ μιλήσω γι' αὐτὸ τό ποιητικὸ δημιούργημα τοῦ Γιάννη Ἀνδρικόπουλου, πού δὲν εἶναι μόνο μιὰ ποιητικὴ σύνθεση γιά ἓνα τέτοιον γεγονός, πού ἔχει διαστάσεις ἑνὸς ἐθνικοῦ μαρτυρολογίου, ἀλλὰ καί τὴν εὐλογία καί τὴ χάρη μιᾶς ποίησης ἀνάλογης, ἄξιας νὰ τὸ ντύσει μέ τὸν πέπλο τῆς καί νὰ τὸ ἀναδείξει στὸν ἥλιο καί τὸ φῶς τῆς Δημιουργίας. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος. Εἶναι ὁ σοβαρὸς τόνος πού διατρέχει ὅλη τὴ σύνθεση, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, ὥστε τὸ συγκλονιστικὸ αὐτὸ γεγονός νὰ ἀποκτᾷ, μέ τὴν ποίηση τοῦ Ἀνδρικόπουλου, τὶς πνευματικὲς διαστάσεις ἑνὸς ἀρχέγονου μύθου, μιᾶς ἀρχαίας τραγωδίας. Τραγικός, ὄντως, εἶναι ὁ Λόγος του, γεγονός πού σώζει τὸ γεγονός καί τὸν Ποιητῆ.

* * *

Μεταφέρω ἐδῶ ἀπὸ ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὶς «Μαρτυρίες», πού ἐνέχουν τὴ θέση προλόγου: «...Ἄνοιξαν τοὺς τάφους μέ τὰ χέρια τους, τὰ νύχια τους, γιατί ἐργαλεῖα δὲν ὑπῆρχαν, μιὰ κι εἶχαν καεὶ κι αὐτά. Κι ἄς θυμηθοῦμε πῶς τὸ χῶμα ἦταν παγωμένον σίδερο ἀπὸ τὸ κρῦο τοῦ Δεκέμβρη. Τοὺς ἔθαψαν ὁμοῦ σὲ μικρὸ βάθος, ἀνήμποροι καί νησιτικὲς γυναῖκες καί μωρὰ παιδιά ν' ἀνοιξοῦν βαθύτερα τόσους λάκκους. Κι ἔτσι τα σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, πεινασμένα κι αὐτά, τὸ βράδι πήγαιναν, ξέθαβαν τὰ πτώματα καί τὰ ἔρωγαν. Ὡστε ἀναγκάστηκαν στὸ τέλος νὰ βάζουν καί βάρδιες, πού ξεφυχτοῦσαν στὸ Νεκροταφεῖο, γιά νὰ διώχνουν τὰ σκυλιὰ...». Ἴδου τὸ πρωτογενὲς ὑλικὸ τῆς τραγωδίας!

Πρῶτη μιλάει ἡ Ἱστορία γιά τοὺς τόπους ἐκείνους – κι ἔχει δὰ νὰ πεῖ πάρα πολλά. Τὸ Λόγο πιάνει ὁ Α' Ἀναγνώστης, ὁ Α' Ποιητῆς, ὁ Χορὸς καί πάλι ὁ Α' Ἀναγνώστης, ὁ Β' Ἀναγνώστης, τὰ μικρὰ παιδιά, ὁ Α' Ἱερέας κλπ. καί στήνεται, ἀπὸ τὴν Ποίηση πιά τώρα ἡ τραγωδία. «Ἀξημέρωτη τούτη ἡ νύχτα / μέ τὴν ἀσάλευτη νηνεμία τῶν νεκρῶν / μέ τὸν ἄφωνο θρηνο τῶν γυναικῶν / μέ οἰμωγὲς στὸ πορτόφυλλο τοῦ ἐρέβους / Οἱ ἴσκιοι τῶν νεκρῶν σαλαγᾶνε / κοπάδια τὶς ἀνύπνωτες σκέψεις...» Κι ὁ ποιητῆς: «Γῆ μου σκληρὴ κι ἀγέρωχη / θρεμένη μέ στερήσεις καί σιωπὴ / γῆ μου πλασμένη μέ τ' ἀτσιγκούνετο / τὸ αἷμα τῶν ἠρώων...»

Ἔχω τὴν αἴσθηση, ὅτι ἀκούω Σικελιανὸ καί Καζαντζάκη στὶς δικὲς τους τραγωδίες.

Μπαίνουν κι ἄλλοι στὸ χορὸ τῆς τραγωδίας, μπαίνει ὁ Χελμὸς – «Κορφές μου ἀπροσκήνητες / καὶ δάση πού δὲν μόλεψε / τοῦ ἡλίου τὸ ζεστὸ φιλί...», μπαίνει ἡ Λευτεριά (καὶ πῶς θά ἔταν δυνατὸ νὰ λείπει), μπαίνουν «οἱ θυγατέρες τῶν σκοτωμένων», «ὄλες μαζί οἱ γριεὲς μανᾶδες» καί σὲ διάφορους ρυθμοὺς πλέκουν τὴν Ποιητικὴ Συμφωνία τῆς τραγωδίας τῶν Καλαβρυτινῶν. Ἡ ὁποία γράφτηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1993 καί ἔγινε Ἡχόγραμμα γιά τὸ Μουσεῖο Θυσίας τῶν Καλαβρυτινῶν. Στὴ συνέχεια καί στά πλαίσια τοῦ Πανελληνίου ἐορτασμοῦ τῶν 50 χρόνων τοῦ Ὀλοκαυτώματος, ἔγινε Ὁρατόριο σὲ μουσικὴ Φίλιππα Οἰκονόμου κι ἀνέβηκε στὶς 5.12.93 στὸ Αἶγιο, σὲ ἐπιβλητικὴ ἐρμηνεία μέ σκηνοθετικὴ καθοδήγηση τοῦ Κώστα Κλάγκου καί μέ ἐρμηνευτικὴ συμμετοχὴ τῆς χορωδίας Αἰγίου, τῆς χορωδίας Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τοῦ Θεατρικοῦ Τμήματος τῆς ΕΦΑ καί τοῦ Μουσικοῦ Ἐργαστηρίου τοῦ Σάκη Παπαδημητρίου.

Ἡ δημιουργία αὐτὴ τοῦ Γιάννη Ἀνδρικόπουλου εἶναι ἓνα Συμφωνικὸ Ποιητικὸ ἐπίτευγμα, πού δικαίωνει τὸν ἴδιο καί τὸ ἔργο του. Εἶναι μιὰ κορυφαία στιγμή στὴν πνευματικὴ του πορεία.

Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ

Ανδρεανή Ηλιοφώτου, *Εξομολογήσεις*, (Ποιήματα), Λευκωσία 2003

Την ποιητική συλλογή πρέπει να την προσεγγίσουμε μ' ένα πνευματικό και αισθητικό κριτήριο για να φτάσουμε στο «απόλυτο» της συγγραφέως.

Γιατί, η ποιητική της θεματολογία διαθέτει το στοιχείο της εποπτείας. Είναι εποπτικό, καθώς μεταβαίνει από εποχή σ' εποχή κι' από συλλογισμό σε συλλογισμό. Συνεχώς κινείται μ' ένα πνεύμα Ελληνικό, που αντικρύζει σύμβολα αιώνια, ακόμη Πανελλήνια και περισσότερο ακόμη Παγκόσμια.

Ένα από τα χαρακτηριστικά της συλλογής είναι το ότι επιβάλλεται ο στίχος της με κείνη τη χάρη του φτερωμένου και περήφανου λόγου. Όμως είναι συγκρατημένος κι όχι θρηνητικός. Κι' αυτή η ψυχική δύναμη προσθέτει ένα ιδιαίτερο ιδίωμα στην ποίηση. Γιατί ακόμη και αν θεωρηθεί ελεγείο χρειάζεται να σταθεί σ' ένα επίπεδο. Δηλαδή να τονίσει το χρέος που πρέπει αδιάσπαστα να αισθάνεται ο κάθε πολίτης-άνθρωπος που θέτει τον εαυτό του στη φρούρηση της πατρίδος του, της γης του. Και η ιδέα να μην είναι ακίνητη και ειπωμένη με ξύλινη γλώσσα, αλλά με στοργή και τόση μάλιστα, ώστε ν' αγκαλιάζει τον άνθρωπο, την ιδέα και την ελπίδα.

Κι' αν η ποιητική συνείδηση έχει διαμορφωθεί και είναι «πονετική» εκεί πρέπει να μείνει και να μην μεταβεί σε κανένα άλλο στάδιο ολιγοπιστίας η απογοήτευσης. Η αισιοδοξία να κυριαρχεί και να οδηγεί, γιατί αυτή φωτίζει και τη λογική.

(Ο κύκλος του διαλογισμού και της Ιστορίας είναι ενδεικτικοί). «Άνθρωπος ο μεγάλος απών νυν και αεί» μας λέει κι όμως είναι πανταχού παρών και ο άνθρωπος και το μάτι του Θεού.

Το τι σημαίνει «ποιητική άσκηση» είναι γνωστό στην ποιήτρια, γιατί, προσεγγίζει τα μεγάλα ποιητικά πρότυπα του πνεύματος γενικότερα:

*«Η ζωή μου»: (σελ. 19): Μια φυγή η ζωή μου κι ένας πόνος:
Σμιλεύοντας το άγαλμα της αρετής
στην πέτρα, φουρτούνες άγριες μ' έδειραν
και βαρυχειμωνιές.*

Πόσο συγγενεύει με τον Παλαμικό στίχο. Κάθε ποιητής εξ άλλου δέχεται την επιμξία των Μεγάλων, όταν η χρεία το καλεί.

Οι λυρικοί αναβαθμοί της και οι στιχουργικοί κυματισμοί της, μας δίνουν και το ιδεατό της πρόσωπο. Άκρως δηλωτικό της ανελικτικής συνειδητοποίησής της. Επίσης δεν απουσιάζουν και τα λυρικά ευρήματα που είναι γεμάτα ευαισθησία. Στο ποίημα «*Μεταμόρφωση*» θα μας πει:

*«Άσε τις μεγάλες προσδοκίες
μου'πε την τελευταία Άνοιξη.
Δεν βλέπεις που έγινα
χιμαιρικό παιγνίδι
στα χέρια των παιδιών; Κανένας
δεν με συναριθμεί πια
με τον αδελφό μου τον θάνατο.
Και δεν ξαναφάνηκε.*

Κι όμως είναι κατάφορτη η ψυχή της από ελπίδα και την ακολουθεί το ένστικτο που ξαναχτίζει τα πάντα στο ατέλειωτο μέλλον. Η εσωτερική διαφοροποίηση της ποιήτριας δεν καταφέρει ευτυχώς κανένα βαθύ ράγισμα, κανένα ρήγμα δεν προξενεί δραματικό στην προσωπικότητά της, που παραμένει σε πλήρη ενότητα ατενίζοντας μ' εμπιστοσύνη το όραμα του μέλλοντος.

Angel Merianou, *Corrispondenze Angeliche*, (Ἀγγελική Ἀλληλογραφία), ποιήματα, Ἰταλία 2000.

Τὸ βιβλίο αὐτό, προϊόν μιᾶς βαθιᾶς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς σχέσης ἀνάμεσα σὲ δυὸ γυναῖκες τῶν γραμμῶν, τὴν ἑλληνίδα Ἀγγελ. Μεριανοῦ καὶ τὴν ἰταλίδα Cristina di Lagopesole, περιλαμβάνει 45 ποιήματα γραμμένα στὴν ἰταλικὴ ὑπὸ μορφὴν ἐπιστολῶν ἀπὸ τὴ Μεριανοῦ πρὸς τὴ φίλη της, τὴν περίοδο ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1995 ὡς τὴν πρωτοχρονιά τοῦ 2000. Αὐτὲς οἱ ἐπιστολές-ποιήματα, ἀνάγλυφη μαρτυρία τῆς ἄδολης φιλίας ποὺ συνδέει τίς δυὸ ποιήτριες *στὴ σκέψη, στὴ δουλειά, στὴν προσευχή, στὸν στεναγμό*, ἐκδόθηκαν στὴν Ἰταλία ἀπὸ τὴ Cristina di Lagopesole, μὲ πολλὴ φροντίδα καὶ εὐαισθησία σὲ 300 ἀντίτυπα ἐκτὸς ἐμπορίου μὲ ἕνα εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα ὑπὸ τὸν τίτλο *Epistola*, καὶ μὲ ἐργοβιογραφικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν Ἀγγελ. Μεριανοῦ.

Στὴν *Ἐπιστολή*, γραμμὴν μὲ βαθὺ λυρισμό, χαρακτηρίζεται εὐλογημένη ἡ ὥρα τῆς συνάντησης τῶν δρόμων τῆς ζωῆς τῶν δυὸ γυναικῶν, ποὺ ἔδωσε ὄψη στὴν τρυφερὴ πνευματικὴ τους ἀνθοφορία. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἑλληνίδα ποιήτρια μαθαίνομε ὅτι εἶναι φιλόλογος, γεννημένη στὴν Πάτρα, ὅτι ἔχει εἰδικευθεῖ στὴν ἔθνογραφία καὶ ἀπὸ χρόνια μελετᾷ τὴ ζωὴ, τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων τῆς Καλαβρίας καὶ εἶναι ἐπίτιμος δημότης τῆς Bona Marina. Δημοσίευσε ἄρθρα, δοκίμια καὶ ποιήματα σὲ περιοδικὰ καὶ πανεπιστημιακὲς ἐπετηρίδες, ζεῖ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ρόδου καὶ ἔχει βραβευθεῖ μὲ διάφορα βραβεῖα στὴν Ἰταλία.

Τὰ ποιήματα εἶναι γεμάτα τρυφερότητα, εὐαισθησία, ἔντονη φυσιολατρεία, στοχασμὸ, θρησκευτικὸ αἶσθημα, πρὸ πάντων ὁμως ἀπέραντη ἀγάπη πρὸς τὴν ἀδελφὴ ψυχὴ. Παραθέτω σὲ μετὰφραση ἕνα ἀπὸ τὰ ποιήματα:

ΚΑΛΟ ΤΑΞΙΔΙ ΧΡΙΣΤΙΝΑ!

*Καλὸ ταξίδι, δίδυμη ψυχὴ μου,
δῶσε μου τὸ κουράγιο μ' ἕνα φιλι νὰ σ' ἀποχαιρετήσω
πάρε μαζί σου τὸ μελτέμι τῆς καρδιᾶς μου
καὶ πῆγαινε στὸ δρόμο τοῦ δικοῦ μας πεπρωμένου.
Σὰν φτάσεις στὸ ἐρημητήριό σου,
ἀκούμπησε τὸ δῶρο μου σὲ μιὰ γωνίτσα.
Καλὸ ταξίδι, τώρα δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἄλλο,
σφίγγεται ἡ καρδιά μου, τὰ δάκρυά μου θέλω νὰ κρῖνω.
Χαμογέλα κι ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου
τὰ βήματά σου εὐχισμένα πάντα νὰ τὰ βρῖσκει.
Καλὸ ταξίδι σου, Χριστίνα,
κράτησε τὰ λουλούδια τῆς καρδιᾶς μου,
τὸ τραγοῦδι τοῦ σφυγμοῦ μου,
τὸ ὄνειρο μιᾶς συνάντησης καὶ πάλι.*

18 Ἰουλίου 1996

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

Cristina di Lagopesole, *Tra due labbra* (Ἀνάμεσα σὲ δυὸ χεῖλη), ποιήματα, δίγλωσση ἔκδοση, Ἰταλία, 1996

Ἡ Cristina di Lagopesole ἀποτελεῖ μιὰν ἰδιαίτερη παρουσία στὰ ἰταλικά γράμματα. Πτυχιούχος φιλολογίας, ποιήτρια κατ' ἐξοχὴν θρησκευτικὴ, ὕμνογράφος, συντάκτρια προσευχηταρίων, ἐρμηνεύτρια τῆς ἁγίας Γραφῆς, δοκιμιογράφος, διετέλεσε διευθύντρια τοῦ Κέντρου Με-

λετών Giustino Fortunato, επίτιμο μέλος του Ίδρυματος Federico II Hohenstaufen, και έχει εκδόσει 25 βιβλία (ποιήματα και μονογραφίες-δοκίμια) και πολλά άρθρα σε περιοδικά και εφημερίδες της Ιταλίας και άλλων χωρών. Συνεργάζεται επίσης με τα πανεπιστήμια του Μονακό και του Έλσινκι, έδωσε διαλέξεις σε πανεπιστήμια, μετέσχε σε πολλά συνέδρια, έκανε κηρύγματα σε εκκλησίες.

Έργα της μεταφράστηκαν στα λατινικά, στα γερμανικά, στα αγγλικά, στα γαλλικά και στα ελληνικά. Πιά τό έργα της, τις μεταφράσεις και τις μελοποιήσεις τους έγραψαν έγκυροι κριτικοί σε εφημερίδες και περιοδικά της Ιταλίας και άλλων χωρών. Ζει σε ένα σπίτι-έρημητήριο στο Lagopesole του Κάροληλου όρους της Lucania-Basilicata της νότιας Ιταλίας, κοντά στο όποιο έκτισε ένα ναό με ιδιαίτερα συμβολική ύρχιτεκτονική, αφιερωμένο στον τίμιο Σταυρό. Έκτενης άναφορά στη ζωή και τό έργο της, γραμμένη από τον γνωστό συνεργάτη της Πνευματικής Κυπρου Ιταλό έλλητιστή Michele Iannelli, δημοσιεύθηκε στο τεύχος 411 του περιοδικού (Σεπτ. - Δεκ. 2005, σσ. 182-188).

Η ποιητική της συλλογή *Tra due labbra* (Άνάμεσα σε δύο χείλη) είναι γέννημα της σχέσης και της άγάπης της για τη φυσική όμορφιά, τη μυθική μαγεία, τον πολιτισμό και τη γενικότερη άτιμόσφαιρα των ελληνικών νησιών της Δωδεκανήσου, τά όποια η ποιήτρια γνώρισε μετά τη σύνθεση των ποιημάτων. Η *δωδεκανησιακή* αυτή ποιητική συλλογή, γραμμένη με *μιά ήλιόλουστη λυρικότητα καθ' όλοκληρίαν μεσογειακή*, όπως παρατηρεί ό Iannelli, έγινε δεκτή με ένθουσιασμό στα Δωδεκάνησα, τά όποια έχουν παλιούς δεσμούς με την Ιταλία και την Ιταλική γλώσσα.

Στό βιβλίο περιλαμβάνονται δεκατρία ποιήματα, ένα εισαγωγικό, με τον τίτλο *Proemio* (Προόμιο) και δώδεκα άλλα, από τά όποια τό καθένα άναφέρεται σε ένα από τά δώδεκα νησιά. Με τό Ιταλικό κείμενο στην άριστερή σελίδα και τό ελληνικό στη δεξιά, με άποσπάσματα από τους Όμηρικούς Ύμνους ως προμετωπίδα στα δώδεκα ποιήματα και ένα από τον Βιργίλιο για τό δέκατο τρίτο, διακοσμημένο με εικόνες της Σαφρούς, τοπία, γωνίες και μεμονωμένα αντικείμενα από τά δώδεκα νησιά, με καλαιόθητη τοποθέτηση των τίτλων και διαλεγμένα τυπογραφικά στοιχεία, τό βιβλίο καταλήγει να άποτελεί άπόλαυση του πνεύματος και των αισθήσεων.

Η μετάφραση των ποιημάτων έγινε από τη *δίδυμη ψυχή* της Cristina di Lagopesole ελληνίδα φιλόλογο, ποιήτρια, μελετήτρια και ζωγράφο Άγγελ. Μεριανού, της όποίας τό ποιητικό έργο *Corrispondenze Angeliche* εξέδωσε άργότερα στην Ιταλία, την άνοιξη του 2000, η Ιταλίδα ποιήτρια.

Δείγμα του ύφους και της άτιμόσφαιρας της ποιητικής αυτής προσφοράς της Lagopesole, τό ποίημα *Verso Astipalèa, la profumata* (Πρός τη μυρωμένη Άστυπάλεια), στη μετάφραση της Μεριανού:

Στά φτερά μιάς ποικιλόχρωμης πεταλούδας
φεύγω για την Άστυπάλεια τη μυρωμένη.
Χάνομαι μέσα στα λουλούδια, στο μέλι τό στόμα βρέχω.
Έξαφανίζομαι στα βάθη.
Στόν ήχο από άρπες και λαούτα
χορεύω στην Παναγιά μπροστά στη θάλασσα.
Ώ γη για ν' άγαπάς, άκρογιάλι πού μέσα του χάνεσαι,
άκρη του Παραδείσου για παρέες ξεκούραστες
τραπέζι των θεών και κρεβάτι του πόθου,
στις όχθες σου οι ίβισκοι την άγάπη χρωματίζουν,
στις εικόνες τά χέρια τό Θεό σκαλίζουν.
Άπ' τά παραθυρά σου ό κόσμος παίρνει χρώμα,
τόν ύπνο ό πόνος χάνει.

Michele Iannelli, *L' amara storia di uno in gabbia ed altri racconti*, (Ἡ ἱστορία ἐνὸς ἐγκλωβισμένου καὶ ἄλλα διηγήματα), Salerno, Ἰταλία, 2006

Ὁ γνωστὸς ἰταλὸς ἑλληνοστῆς, μεγάλος φίλος τῆς Κύπρου, τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ της, συμπαραστάτης στὶς πρόσφατες ἱστορικές περιπέτειες τοῦ λαοῦ της καὶ συνεργάτης τῆς Πνευματικῆς Κύπρου γιὰ περισσότερα ἀπὸ τριάντα χρόνια, μὲ τὸ βιβλίο του αὐτὸ ἐκδηλώνει ξανά τὴν ἀγάπη του γιὰ τὸν τόπο μας.

Στὴν πρώτη ἀπὸ τὶς τέσσερις μέχρι σήμερα ἐπισκέψεις του στὴν Κύπρο μίλησε στὴ Λευκωσία καὶ στὴν Πάφο γιὰ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα στὴν Κάτω Ἰταλία. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλὸς Κύπρου, ἐξέδωσε, λίγο μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ M. Iannelli ὀκτώ διηγήματά του γραμμένα ἀπ' αὐτὸν ἀπ' εὐθείας στὰ ἑλληνικά, μὲ τὸν τίτλο Ἡ πικρὴ ἱστορία ἐνὸς ἐγκλωβισμένου καὶ ἄλλα διηγήματα. Τὰ διηγήματα αὐτὰ εἴχαν δημοσιευθεῖ κατὰ καιροὺς στὴν Πνευματικὴ Κύπρο κατὰ τὴ δεκαετία του 1980.

Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ ἰταλὸς ἑλληνοστῆς ἀποφάσισε νὰ μεταφέρει καὶ στὴν ἰταλικὴ τὰ ὀκτὼ αὐτὰ διηγήματα, στὰ ὁποῖα διακρίνονται καθαρὰ ὁ ἀνθρωπισμὸς του, ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν εἰρήνη, ἡ ἀμερόληπτη στάση του ἀπέναντι στὰ γεγονότα, ὁ θαυμασμὸς του γιὰ τὸν σύγχρονο Ἑλληνισμὸ καὶ τοὺς ἀγῶνες του καὶ ἡ σταθερὴ προσήλωσή του στὰ κύρια στοιχεῖα τῆς παράδοσης, τὴ θρησκεία, τὴν οἰκογένεια, τὴ φιλία, τὴν ἀδελφοσύνη καὶ ἄλλα, ὅλα δοσμένα μὲ ἀπλότητα καὶ εὐλικρίνεια.

Ἔτσι, τὸν περασμένο Ἀπρίλιο προχώρησε σὲ μιὰ ἐκτὸς ἐμπορίου δίγλωσση ἔκδοση τῶν διηγημάτων σὲ μικρὸ ἀριθμὸ ἀντιτύπων μὲ τὸν τίτλο *L' amara storia di uno in gabbia ed altri racconti* - Ἡ πικρὴ ἱστορία ἐνὸς ἐγκλωβισμένου καὶ ἄλλα διηγήματα.

Σὲ μιὰ σύντομη εἰσαγωγή ὁ Iannelli παρουσιάζει τὸ χρονικὸ τῆς ἐνασχόλησής του μὲ τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ ὅπως καὶ μὲ τὴ γλῶσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἐκτενῆ ἐκθεση τῶν ὁποίων παρουσιάζει σὲ ἓνα ἄλλο κείμενο του στὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Ἐξηγεῖ ἀκόμα ὅτι προέβη στὴν ἔκδοση αὐτὴ λόγῳ τῆς ἐξάντλησης τῶν ἀντιτύπων τῆς ἔκδοσης τοῦ 1990 ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἤθελε τὰ ἐγγονάκια του, ποὺ δὲν γνωρίζουν, βέβαια, ἑλληνικά, νὰ μπορέσουν νὰ διαβάσουν κι αὐτὸ το ἔργο τοῦ παπποῦ τους.

Τὴ δίγλωσση αὐτὴ δημοσίευση τῶν διηγημάτων ἀκολουθεῖ πίνακας τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Iannelli, (μεταφράσεις ἀπὸ τὰ νέα ἑλληνικά, ἐργασίες στὰ νέα ἑλληνικά, κείμενα στὴν ἰταλική, ἔργα ἀνέκδοτα κ.ἄ.). Στὴ συνέχεια παρατίθενται πολλὲς κριτικὲς καὶ κριτικὰ σημειώματα γιὰ τὴν *Πικρὴ ἱστορία...*, δημοσιευμένα στὴν Ἰταλία καὶ σὲ ἄλλες χώρες (Ἑλλάδα, Κύπρο, Ἡνωμένες Πολιτεῖες) καθὼς καὶ κριτικὲς γιὰ ἄλλα ἔργα του. Τέλος στὸ ὀπισθόφυλλο δημοσιεύεται τὸ πεζοτράγουδὸ του *Ἀναπολώντας τὴν Κύπρο*, τὸ ὁποῖο ἔγραψε μόλις γύρισε στὴν Ἰταλία ἔπειτα ἀπὸ τὸ πρῶτο του ταξίδι καὶ δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα *Ἡ Σημερινή* καὶ στὴν *Πνευματικὴ Κύπρο*.

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ τοῦ M. Iannelli ἀποτελεῖ μιὰν ἀκόμα προσφορὰ του στὴν προβολὴ τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας καὶ τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὶς παλιότερες καὶ στὴ σύγχρονη φάση τους.

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

Τάσου Αριστοτέλους, *Περισυλλογή* (ποιήματα)

Ο Τάσος Αριστοτέλους ασχολήθηκε με τη σάτιρα, το κυπριακό παραμύθι, την ποίηση και την πρόζα. Ως λογοτέχνης έδειξε μια δική του γραφή να απορρέει από μια προσωπική αυτοδημιουργητή έκφραση, που γεννήθηκε χωρίς να χρειαστεί να κυφορήσει μέσα από το φιλολογοειν και τους κανόνες συντακτικού. Μ' αυτό το ελεύθερο και εύψυχο δείγμα γραφής που μας προσφέρει με το δημιουργικό πείσμα του, κατάφερε να μεθέξει στον κόσμο των γραμμάτων. Η λογοτεχνική του ευφυΐα φαίνεται ασυμβίβαστη με ένα είδος στατικής γραφής, γιατί πώς αλλιώς ερμηνεύεται η δυναμική του προβληματισμού να διεισδύει ατέρμονα στα διάφορα μονοπάτια του Λόγου;

Με το τελευταίο του αυτό βιβλίο *Περισυλλογή* επιβεβαιώνεται η νέα τάση προβληματισμού που άρχισε να τον απασχολεί, η οποία διαπιστώνεται κι από την πρόσφατη έκδοση των ποιημάτων του *Εξαιρετικά Λιτά*. Στην τάση αυτή, η διαλεκτική του αφορισμού είναι εμφανής σε μια κατάσταση όπου άλλοτε αφήνει να διαπερνά το συναίσθημα κι άλλοτε η κριτική «στάση». Αισθητός είναι ο διαλογισμός στις φλογερές καταγγελίες κατά εκείνης της παγκοσμιοποίησης που διδάσκει γεωγραφία μέσα από τον πόλεμο και τη διαίωνηση του διχασμού.

Το βιβλίο είναι χωρισμένο σε οκτώ ενότητες. Ενδεικτικά αναφερόμεθα στις *έξυπνες βόμβες*, στις *στιγμές Κύπρου* και στο *Φεγγάρι*, όπου ξεκάθαρα επιπλέον ανησυχίες πολίτη του κόσμου. Καυτηριάζεται ο υπερβάλλον ζήλος της «τεχνολογίας» να αντιμετωπίζει ακόμη και τα παιδιά σαν δυνητικούς τρομοκράτες, τα νοσοκομεία σαν «οπλοστάσια» κι ο αντιπολεμικός αφορισμός του συγγραφέα συναισθηματικά φορτισμένος, όπως αρμόζει σε ένα διαλεκτικό ποιητή, αφήνει ερωτήματα που περνούν μέσα από παιδοκεντρικές ευαισθησίες.

«... με ποια εξυπνάδα σκοτώνουν παιδικά χαμόγελα»

«... ανατριχώ ... ότι θα σε μετονομάσουν» (για την Κερύνεια)

«όπως και να σε ονομάσουν ... είναι πράγματα που δεν λέγονται σε άλλη γλώσσα» (για τον Πενταδάκτυλο).

Με εκλεπτυσμένη σάτιρα στην ενότητα ενός «διαλόγου» με το *Φεγγάρι* περνά το μήνυμα του διαλογισμού του για την καταστροφή του περιβάλλοντος. *Συγκρουόμενα* στοιχεία στα *άτιτλά* του, όπως τα ενοποιεί, δίνει μεγαλοπρέπεια στην *αγάπη* και την *ελπίδα*, προσδιορίζοντας με αυτό τον τρόπο το μεγαλείο της ταπεινοφροσύνης που ενώνει τον άνθρωπο με τον όπου γης άλλον.

Το βιβλίο συμπληρώνεται με άλλες τέσσερις ενότητες, όπου ο συγγραφέας αφήνει το συναίσθημα να περάσει μέσα από διηθητικούς μηχανισμούς, που κατασκεύασε σαν περιοριστικό «εργαλείο», για να αναπλάσει με το δικό του τρόπο λιτό Λόγο και πλούσιο στοχασμό.

Κι' ο στοχασμός φτάνει στο αποκορύφωμα όταν στο φόντο της ανάμνησης ο στίχος κι η σκέψη τρέχει στη Μαρίνα.

«Τώρα σε αποπνέουν τα άστρα»

«Τώρα σε αποπνέουν τα τριαντάφυλλα»

«Τώρα σε αποπνέει η άνοιξη»!

Από την ενότητα «*Έξυπνες βόμβες*»

Από την ενότητα «*Στιγμές Κύπρου*»

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΥΣΗ ΑΝΑΝ
θα πάσχουμε να λύσουμε την λύση

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΥΣΗ

*Αν κατάλαβα καλά
θα έχουμε κράτη εν κράτος;
κράτος εν κράτη;
και πόσο κράτος
θα είναι αυτό το κράτος;*

Από την ενότητα «Φεγγάρι»

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ ΣΤΗΝ ΓΗ

*Τρελλή είσαι;
θα άφηνα να πάθω τα ίδια με σένα;
θα τους άφηνα να μου κάνουν τα ίδια με σένα;*

Από την ενότητα «Στην Μαρίνα»

*Δεν ξέρω στ' αλήθεια
πότε κοιτούσα το φεγγάρι.
Όταν κοιτούσα το φεγγάρι
ή όταν κοιτούσα εσένα;*

ΚΡΙΣΤΗΣ ΧΑΡΑΚΗΣ

Γιώτας Παρασκευά Χατζηκώστα, *Περσεφόνη Παπαδοπούλου* (Ψηφίδες Ζωής)

Η αγαπητή μου Γιώτα Παρασκευά Χατζηκώστα, φιλόλογος, λογοτέχνης και ερευνήτρια είχε την καλοσύνη να μου χαρίσει το λεύκωμα «Περσεφόνη Παπαδοπούλου, Ψηφίδες ζωής», που εκδόθηκε εφέτος με χορηγία των Πολιτιστικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας και της «Πνευματικής Αδελφότητας Ελληνίδων Κύπρου», του σωματείου που ίδρυσε η Περσεφόνη Παπαδοπούλου το 1925 στη Λευκωσία. Η συγγραφέας έχει εκπονήσει διδακτορική διατριβή με αντικείμενο τη μορφή και το έργο της Περσεφόνης Παπαδοπούλου.

Το λεύκωμα παρουσιάστηκε στον εορτασμό των ογδόντα χρόνων του σωματείου σε συνδυασμό με την ημέρα της Γυναίκας και ήλθε, πιστεύουμε, να πληρώσει ένα ανεξόφλητο χρέος της μικρής Κύπρου προς την πιο έξοχη γυναικεία φυσιολογία του τόπου μας στον τομέα της Παιδείας, των Γραμμάτων και της πνευματικής και κοινωνικής καταξίωσης της γυναίκας.

Προλογίζοντας το λεύκωμα η δημιουργός λέει για την Περσεφόνη Παπαδοπούλου: «Υπήρξε ολοκληρωμένη προσωπικότητα, πολύπλευρη: πρωτοπόρος παιδαγωγός, φιλόσοφος νους εμβριθέστατος, λογοτέχνης πολυτάλαντη, κοινωνική εργάτις αναμορφώτρια». Εξάλλου σε πρόλογό του ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρος της Φιλεκαπαιδευτικής Εταιρείας, καθηγητής Γεώργιος Μπαμπινιώτης αναφέρει «Η Περσεφόνη Παπαδοπούλου συγκαταλέγεται στις σπάνιες χαρισματικές προσωπικότητες που συγκεντρώνουν δύναμη πνεύματος, ευρεία παιδεία, αίσθηση χρέους προς την πατρίδα και τον άνθρωπο, συνείδηση αποστολής στην Εκπαίδευση, κοινωνική ευθύνη και μαχητικότητα για τα δικαιώματα της Ελληνίδας γυναίκας, της οποίας απετέλεσε ακαταγώνιστο πρότυπο». Και χαρακτηρίζει το λεύκωμα ως «ωραιότατη, λειτουργική και ουσιαστική έκδοση».

Προλογικά επίσης η ποιήτρια και τέως Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού κυρία Κλαίρη Αγγελίδου γράφει: «Χαιρετίζω με πολλή συγκίνηση το σημαντικό έργο που η Γιώτα Παρασκευά-

Χατζηκώστα επετέλεσε. Η Παιδαγωγός Περσεφόνη Παπαδοπούλου γίνεται με τη γραφίδα της Γιώτας ένα φωτεινό σύμβολο».

Και όντως το λεύκωμα αποδίδει και προβάλλει εύστοχα, ζωντανά και ουσιαστικά τη γυναικεία αυτή μορφή, «τη συμβολίζουσα τα ακρότατα όρια της ανθρωπίνης αξίας». Άσφογο και πλούσιο, από αισθητικής πλευράς εποπτικοποιεί με θαυμάσιες φωτογραφίες προσώπων, κτηρίων, πόλεων, δημοσιευμάτων του τύπου και προπαντός χαρακτηριστικών αποσπασμάτων της ίδιας της Παπαδοπούλου που δίνουν περιεχόμενο στην εξιστόρηση της βιοτικής της περιπέτειας και της πολύπλευρης προσφοράς της.

Το λεύκωμα διαιρείται σε δύο μέρη: στο πρώτο διαγράφεται η ζωή και στο δεύτερο η δράση και το έργο της Παπαδοπούλου. Η βιοτική της περιπέτεια υπήρξε απλή, αλλ' όχι εύκολη: ούτε πλούτο διέθετε, ούτε πρόσωπα με κύρος και ωριμότητα για να τη στηρίξουν· η θεά Τύχη δεν την ευνόησε. Γεννήθηκε στην Πάφο το 1889, πρωτότοκη θυγατέρα του Αριστόδημου Παπαδόπουλου, κυβερνητικού υπαλλήλου. Επτά χρόνια αργότερα ο πατέρας της μετατίθεται στην Αμμόχωστο, όπου τελειώνει το Δημοτικό Σχολείο. Έπειτα παρακολουθεί το Ανώτατο Τμήμα του Παρθεναγωγείου Φανερωμένης στη Λευκωσία και στη συνέχεια φοιτά για δύο χρόνια στο Διδασκαλείο Θηλέων Φανερωμένης με εξαιρετικές επιδόσεις. Και την επόμενη χρονιά (1904-5) παίρνει το Πτυχίο του Αρσακείου Αθηνών, αφού είχε παρακολουθήσει τα μαθήματα της Γ' Διδασκαλείου. Τότε ακριβώς ένα τραγικό ατύχημα της στερεί τον πατέρα της, που σκοτώνεται εν ώρα καθήκοντος. Επιστρέφει στην Κύπρο – είναι μόλις δεκαεπτά ετών – κι εργάζεται ως δασκάλα στο Παρθεναγωγείο Βαρωσίων, επιδιδόμενη ταυτόχρονα σε κοινωνική, πνευματική και πολιτιστική δράση: ιδρύει τον πρώτο γυναικείο φιλόπτωχο Σύλλογο Αμμοχώστου, με το όνομα «Ομάς Ενώσεως των Ελληνίδων». Από το Νοέμβριο του 1913 ως το Μάιο του 1915 εκδίδει τη δεκαπενθήμερη εφημερίδα «Εστιάδες», με σκοπό «Την δημιουργίαν ευρέος πνευματικού κύκλου γυναικείας ανωτέρας δράσεως», δηλαδή τη μόρφωση (η εφημερίδα διαβιβάζει την ελληνική και ευρωπαϊκή διάνοηση στην Κύπρο) και τη χειραφέτηση της γυναίκας.

Από 1919-21 γνωρίζει τη φωτισμένη δράση της η πόλη του Ζήνωνα, αφού υπηρετεί ως διευθύντρια του Ευρυβιάδειου Παρθεναγωγείου στη Λάρνακα: δίδει διαλέξεις για το γυναικείο ζήτημα, αρθρογραφεί με θέματα σχετικά με την εκπαίδευση και την ψυχολογία του παιδιού, ιδρύει τη Φιλόπτωχο Αδελφότητα Ελληνίδων Λάρνακος που έχει σημαντική παρέμβαση στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης.

Το 1921 η Παπαδοπούλου από δίψα για ανώτερη μόρφωση, που πιθανότατα ενισχύθηκε και από κάποια ερωτική απογοήτευση, πηγαίνει στη Γαλλία για ανώτερες σπουδές: μέσα σε τρία χρόνια αποκτά τέσσερα διπλώματα. Πτυχίο Παιδαγωγικών του Παρισιού, Πτυχίο Φιλοσοφικής Σχολής, Δίπλωμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών και Πτυχίο Δημοσιογραφίας και Δημοσιολογίας. Στη Σορβόνη ευτυχεί να έχει καθηγητές σημαντικές μορφές της Γαλλικής και Ευρωπαϊκής διάνοησης· κατά πάσα πιθανότητα άκουσε και δημόσια μαθήματα του Henri Bergson.

Επιστρέφοντας στην Κύπρο, αφού είχε απορρίψει δύο ακαδημαϊκές θέσεις στη Γαλλία και άλλες ανάλογες στην Ελλάδα για να γυρίσει «στη μητρική νήσο», θ' αντιμετώπισει πολλές δυσκολίες. Τελικά διορίζεται καθηγήτρια της Φιλοσοφίας και των Παιδαγωγικών στο Παρθεναγωγείο και Διδασκαλείο Φανερωμένης με εικοσιεπτά ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα.

Είναι η σειρά της Λευκωσίας τώρα κι ολόκληρης της Κύπρου να ευεργετηθεί από τη φωτισμένη πνευματική δράση και παρουσία της. Παράλληλα με την παιδαγωγική της δραστηριότητα αναπτύσσει και κοινωνική δραστηριότητα. Το 1925 ιδρύει την «Πνευματική Αδελφότητα Ελληνίδων Κύπρου» με σκοπό «μορφωτικό, εθνικό και προοδευτικό».

Το δεύτερο μέρος του λευκώματος αναφέρεται στους διάφορους τομείς δράσης της Π.

Παπαδοπούλου: τη λογοτέχνηδα (ποίηση, πεζογράμματα, ποιητικά αφηγήματα, λογοτεχνική κριτική, λογοτεχνική μετάφραση), τη φεμινίστρια και κοινωνική εργάστσα, την παιδαγωγό, τη φιλόσοφο. Πολύπλευρο κι ακαταπόνητο πνεύμα η Παπαδοπούλου ενσαρκώνει τον καθολικό άνθρωπο, τον πνευματικό αγωνιστή, το φιλόστοργο κοινωνικό εργάτη. Πώς όμως αντάμειψε η Κύπρος το μεγάλο τέκνον της; Όπως συνήθως συμβαίνει στον Ελληνισμό. Το βαλτωμένο κατεστημένο και το φθονερό του Έλληνας, οι συμπαθείς μετριότητες, την ειρωνεύονται, την πολεμούν, την εξυβρίζουν. Στο μεταξύ, μετά τις ταραχές του 1931, το αποικιοκρατικό καθεστώς κλείνει τα δύο παγκύπρια δασκαλεία. Τελικά το 1935 αναγκάζεται ουσιαστικά να εγκαταλείψει την Κύπρο και να δεχθεί τη διεύθυνση του Αρσακείου Πατρών.

Πριν φύγει όμως επιτυγχάνει με τη μαχητική της αρθρογραφία την ίδρυση κλασικού Γυμνασίου Θηλέων ως ισότιμου τμήματος του Παγκυπρίου Γυμνασίου, πολεμώντας τη διάχυτη αντίληψη της εποχής «ότι η γυνή δεν χρειάζεται τον Θουκυδίδη και τον Δημοσθένη, αυτή χρειάζεται μόνον την κουζίνα».

Στο φιλολογικό μνημόσυνο που οργάνωσαν η Πνευματική Αδελφότητα και το Παγκύπριο Γυμνάσιο στις 24 Μαρτίου 1949, τη χρονιά του θανάτου της με ομιλήτη τον Κ. Σπυριδάκι, διευθυντή του Παγκυπρίου Γυμνασίου και μετέπειτα Υπουργό Παιδείας, ελέχθη μεταξύ άλλων «Η Λευκωσία τιμώσα σήμερα την καθηγήτρια των ανωτάτων εκπαιδευτηρίων της αποθανούσαν, πρέπει να εκδηλώσει την μεταμέλειάν της, διότι την ηνάγκασε να εγκαταλείψει ενωρίς την νήσον».

Πιστεύουμε πως η μεταμέλεια αυτή πρέπει να δηλωθεί έμπρακτα, αφού γι' ανθρώπους που με τα έργα τους αναδείχθηκαν αγαθοί «έργω και δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς», όπως το λυκόμα και η ημέρα της Γυναίκας που αφιερώθηκε στη μνήμη της κατά τα ογδοντάχρονα της Πνευματικής Αδελφότητας.

Όμως και πριν γίνουν αυτά εμείς φρονούσαμε πως οι αρμόδιοι πολιτιστικοί φορείς – Υπουργείο Παιδείας, Δήμος, Πνευματικά Σωματεία – οφείλουν να τοποθετήσουν την προτομή της Παπαδοπούλου στην είσοδο του Παρθενωγαγείου Φανερωμένης, ως ελάχιστο δείγμα επανόρθωσης και εκτίμησης προς την λαμπρότερη πνευματική γυναικεία μορφή που ανέδειξε η Κύπρος. Πρέπει επιτέλους οι δυνατοί της ημέρας να μάθουν πως μόνο η καταξίωση κι ανάδειξη των πνευματικών αξιών δικαιολογεί την ύπαρξη της δύναμης· διαφορετικά η δύναμη καταντά βαναυσότητα, τυραννία και θέατρο σκιάων.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

Στέλλας Σπύρου, *Στην Κερύνεια, επί Πτερύγων Αγγέλου*

Η πατριδολάτρισσα φίλη Στέλλα Σπύρου, η «Κερυνειώτερη» (Λάζαρος Μάυρος) με τον Αρχάγγελο της στο φτερό της μνήμης και στη σοφή και αείμνηστη γιαγιά Μαρία Φραγκέσκου στο αίμα της επιχείρησε τη μεγάλη απόδραση γράφοντας το βιβλίο της «Στην Κερύνεια επί πτερύγων αγγέλου».

Τριάντα χρόνια το μελέταγε και το κυφορούσε να βγει σωστό και δυνατό κι αντάξιο της ιστορίας του τόπου και των ανθρώπων της. Μια ιστορία παλιά «γνωστή τοις πάσιν» η ίδρυση της πόλης από τους Αχαιούς ήρωες Πράξανδρο και Κηφέα, αλλιώς όμως τη διαβάξει ο τρίτος, ο επιστήμονας ερευνητής και αλλιώς και ο περήφανος απόγονος, ο χαρακωμένος από χάραγμα λατρείας για την ελληνική εκείνη πόλη και την απάνεμη αγκαλιά, που σχηματίζεται μεταξύ της Κερυνειώτικης θάλασσας και των βουνών της τραμουντάνας.

Σ' αυτά τα μέρη θα μας σεριανίσει, σε καιρούς ειρηνικούς, στα «διάφανα νοικοκυρεμένα σπίτια» σε κήπους ολάνθιστους, σε «μπαλκόνια δεμένα με κισσούς», σε ξοκλήσια και περιβόλια, σε

εργαστήρια και μικρομάγαζα, στο λιμανάκι και στο Κάστρο της, στον Αρχάγγελο Μιχαήλ και στη Μητρόπολη, στον Άγιο Γλαρίωνα και τη Γλυκιώτισσα, στα μέρη που έζησε. Εκεί «ακούει τα λόγια τα αλυρά των καπετάνιων, νοιώθει τον παλιό της θάλασσας καθώς φιλά τους βράχους, στις γειτονίες της περπατεί...σε κήπους ανθισμένους την κερνούν γλυκό καρυδάκι και καφέ φίλοι Κερυνειώτες».

Εκεί θα παρευρεθεί σε γάμους, αρραβώνες, σχολικές εκδρομές, μαθήματα στην τάξη με πλήθος δασκάλων και καθηγητών, δοξολογίες και παρακλήσεις, φιλανθρωπικές αγορές, σχολικές γιορτές και παρελάσεις...

Εκεί θα διδαχτεί την ιστορία της πόλης της και εκεί θα γράψει τη δική της ιστορία για τον τόπο της, για τα Οκτωβριανά στην πόλη και επαρχία της Κερύνειας, τον απελευθερωτικό αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. και τη δική της συμμετοχή, για την ανέλκυση και συντήρηση του καραβιού της Κερύνειας, για τη δεκαεττάμηνη αιχμαλωσία στο «Ντόουμι» και άλλη τόση στο Μπέλλαπαζίς, με δυο παιδιά στην αγκαλιά και τους γονείς της μόνο στήριγμα.

Μεγάλη αγάπη εκδηλώνεται για την παράδοση του τόπου με ό,τι κι αν σημαίνει αυτό – ανθρώπους και επαγγέλματα, κεντήματα μαγεμένα, δουλειές στ' αδράχτι και την ανέμη, συνταγές γλυκισμάτων του αρχιμάγειρα πατέρα, γιατροσόφια, παραμύθια και άλλα πολλά.

Και όλα αυτά θυσία και σπονδή στη γενέθλια γη και στη γενέθλια θάλασσα που δύναται τα πάντα. «αυτή μπορεί να δώσει τα πάντα και να πάρει τα πάντα, να μη θυμάται δεν μπορεί», ορμήνευα και προσαγή στους Κερυνειώτες από το στόμα του Αρχαγγέλου...

Παρ' όλο λοιπόν, που η Κερυνειώτισσα φίλη – αδελφή καθώς γράφει «τη συμφορά της Κερύνειας δεν την προσπερνά, νοιώθει το χαλασμό, την πίκρα, το ξερίζωμα» κάθε λεπτό της ζωής της, επιλέγει να φωτίζει το όμορφο παρελθόν και να προφητεύει το ομορφότερο μέλλον, όταν στα ευλογημένα Ελευθέρια της Κερύνειας με «χορούς κυκλωτικούς» και λαμπαδηφορίες θα πανηγυρίζουν παιδιά και εγγόνια της.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΑ ΣΑΒΒΙΔΟΥ

Περιοδικό Νέα Αριάδνη, «Ανθολογία Νεοελληνικής Ποίησης» Τόμος Β', 20ος αιώνας (με στοιχεία κριτικής και άρθρα για τη σύγχρονη ποίηση) (από το 900 μ.Χ.)

Με πρόλογο του Πάνου Ν. Παναγιωτούνη, το λογοτεχνικό περιοδικό «Νέα Αριάδνη» κυκλοφόρησε τον Β' τόμο της «Ανθολογίας Νεοελληνικής Ποίησης», με αναφορά στους τόπους και στην ποίησή τους, ξεκινώντας από τους Μεσολογγίτες λογοτέχνες (με επιμέλεια της Φρόσως Κλαμπανιστή). Εδώ κατατάσσονται βιογραφικά των Σπυριδωνος Τρικούπη, Αναστάσιου Γιαννόπουλου, Σταμάτη Βάλβη, Γεώργιου Δροσίνη, Παϊδάκου Σπυριδωνα, Κωστή Παλαμά, Αντώνη Τραυλαντώνη, Μιλτιάδη Μαλακάση, Δημοσθένη Βουτυρά, Ρήγα Γκόλφη, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου και σωρείας άλλων συγγραφέων.

Δειγματικά σημειώνω όσα αναφέρονται στη μεγάλη μορφή του Κωστή Παλαμά, του εθνικού μας ποιητή, για να κατανοήσει ο αναγνώστης τον τρόπο της εργασίας που παρουσιάζεται στην «Ανθολογία Νεοελληνικής Ποίησης» αυτή.

«Κωστής Παλαμάς (1859-1943).

Κορυφαία πνευματική προσωπικότητα. Ποιητής, κριτικός, δημοσιογράφος και θεατρικός συγγραφέας, ακαδημαϊκός. Γεννήθηκε στην Πάτρα από γονείς Μεσολογγίτες. Είναι ο κορυφαίος εκπρόσωπος της γενιάς του 1880, που ανανέωσε την ελληνική λογοτεχνία, ύστερα από το ρομαντισμό και θεωρείται ως «Παλαμική γενιά». Ο Κωστής Παλαμάς εξέφρασε τις ανησυχίες και τα

προβλήματα του ατόμου και του κοινωνικού συνόλου, καθώς και την αισιοδοξία της ζωής. Το τεράστιο στη θεματική έκτασή του έργο εκφράστηκε με έναν ανάλογο εντυπωσιακό αριθμό μετρικών και ρυθμοπλαστικών μορφών. Ο Κωστής Παλαμάς εξέφρασε τον πόνο και την αγάπη του για την Ελλάδα συνδέοντάς την με την αρχαία παράδοσή της και τη βυζαντινή αίγλη της. Παράλληλα όμως εξωτεριζούσε τη νοσταλγία για τα παιδικά του χρόνια και τη θλίψη για τις οικογενειακές συμφορές.

Το έργο του Παλαμά μεταφράστηκε σε πολλές ξένες γλώσσες. Την Παλαμική βιβλιογραφία επιμελήθηκε ο Γιώργος Κατσιμπαλής και τη συμπλήρωσε ο Κ.Γ. Κασίνης, συστηματικός εκδότης και της πολύτιμης αλληλογραφίας του ποιητή. Από το ίδρυμα Κ. Παλαμά έχουν κυκλοφορήσει και τα «Άπαντα», σε 16 τόμους, συμπληρωμένους μ' έναν τόμο ευρετηρίων».

Στην κατάταξη «Οι τόποι και η ποίηση τους: – Πελοπόννησος (Μεσσηνία: Αιγαιαία, Αχαΐα, Ηλεία, Ν.Δ. Ελλάδα με έδρα την Πάτρα).

Στο επόμενο κεφάλαιο «Οι τόποι και η ποίηση τους» κατατάσσεται η *Σμύρνη*. Του κεφαλαίου αυτού επιμελείται ο Γιώργος Πετρόπουλος, με επιμέλεια επίσης του ίδιου ακολουθεί η *Κύπρος* με αναφορά στον Κύπριο Χρυσάνθη με επιλογή των ποιημάτων του: «Πληγωμένος πολεμιστής», «Μη φεύγετε», «Μικρή Ωδή στον Έρωτα». Ακολουθεί η Αυστραλία και άλλοι χώροι.

Την έκδοση κοσμεί ο «Ολυμπιακός Ύμνος», από τη συλλογή «Η Ασάλευτη Ζωή» του Κωστή Παλαμά:

«Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατο, αγνέ πατέρα
του ωραίου, του μέγαλου και τ' αληθινού
κατέβα, φανερώσου κι' άστραψε εδώ πέρα
στη δόξα της δικής σου γης και τ' ουρανού.
Στο δρόμο και στο πάλεμα και στο λιθάρι
στον ευγενών Αγώνων λάμπει την ορμή
και με τ' αμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
και σιδερένιο πλάσε κι άξιο το κορμί.
Κάμποι, βουνά και πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σαν ένας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
Και τρέχει στο ναό εδώ προσκυνητής σου
Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατο, κάθε λαός».

Από τους Κύπριους συγγραφείς, εκτός από τον Κύπριο Χρυσάνθη, σημειώνονται τα ονόματα των Κώστα Μόντη, Μιχαλάκη Μαραθεύτη, Κλαίρης Αγγελίδου, Λουκή Ακριτά, Μελή Νικολαΐδη, Πέτρου Στυλιανού, Γιώργου Χατζηκωστή, Ρούλας Ιωαννίδου-Σταύρου, Ανδρεανής Ηλιοφώτου.

Το έργο κλείει με «ανθολογία της νεοελληνικής ποίησης 1940 -2004», όπου συναντούμε βιογραφικά και επιλογή ποιημάτων εκατοντάδων συγγραφέων της περιόδου αυτής: και δημοσιεύονται κριτικές για το έργο του καθενός.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΣΤ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

Τάσου Αριστοτέλους, *15+1 Μύθοι και Ιστορίες με ζώα της Κύπρου (Animalia Cypria, εκδόσεις Κυπρόεπεια, 2005. Εικονογράφηση Λουΐζας Καϊμάκη (Οι μύθοι είναι οχήματα για να εκφραστούν τα σύγχρονα προβλήματα).*

Λέγεται ότι με τον Αίσωπο οι καταπιεσμένες ομάδες των ανθρώπων από λαϊκά και ανίσχυρα στρώματα βρήκαν την ικανοποίηση και την παρηγοριά ότι απέναντι στους άρχοντες και τους σπουδαίους σοφούς υπήρχε ανακουφιστικό το χιούμορ, η σάτιρα, η θυμοσοφία ενός

δικού τους, ενός απελεύθερου δούλου, ενός άσκνου ταξιδιώτη που είδε κι έζησε, στοχάστηκε και όπλισε ψυχή και λόγο με γνώση και, προπαντός, δικαιοφροσύνη. Διότι στους αισωπικούς μύθους κυρίαρχη ιδεολογία είναι η εναντίωση στη σκληρότητα, στη βία, στην αλαζονεία, στο ψέμα, στην πλεονεξία, στην πονηριά.

Υπαρκτό ή πλασματικό πρόσωπο, τυλίχτηκε στην αχλύ αντικρουόμενων μαρτυριών ευθύς εξαρχής, για να θεωρηθεί δημιουργός όλων αυτών των ανεπανάληπτων μύθων που ίσως ο καθημερινός άνθρωπος της ελληνικής αρχαιότητας έπλασε στηριζόμενος στις εμπειρίες του, επηρεασμένος από βάσανα, αγώνες και ταπεινώσεις, ονειρευόμενος μια καλύτερη ζωή με μικροαπολαύσεις έστω και, κυρίως, προσδοκώντας δικαίωση.

Οι αισωπικοί μύθοι, ως δημιουργήματα λαϊκό διαδόθηκαν ευρύτατα, αγαπήθηκαν, αργότερα μεταφράστηκαν στις περισσότερες γλώσσες του κόσμου. Σύντομοι, κατανοητοί, χαριέστατοι, δεν λειτουργούν μόνον ως μέσο παιδαγωγικό και μορφωτικό αλλά και ως μέσο ψυχαγωγίας.

Ποιος, όμως, είπε ότι οι μύθοι και οι ιστορίες είναι αθώα πράγματα, ακίνδυνα, ή καθησυχαστικά; Αν περνά από το μυαλό σας ότι το βιβλίο του Τάσου Αριστοτέλους «15+1 Ιστορίες και μύθοι για τα ζώα της Κύπρου», περιέχει μόνο μπόλικα παραμύθια και ιστορίες για τα ζώα της Κύπρου 'πλανάσθε πλάνην οικτράν'. Πρόκειται για κάτι περισσότερο, γιατί, οι μύθοι προσφέρονται για μηνύματα, παρεμβάσεις, στοιχήματα, νέες επενδύσεις ιδεών. Ακόμη, για επιδείξεις πνεύματος και ισχύος. Ποτέ δεν ήταν ασθετικοί ούτως ή άλλως, αφού άντεξαν σε απομυζήση αιώνων, αλλά στην τελευταία εκδοχή τους θέριεψαν επικίνδυνα. Γιατί ούτε η Πηνελόπη θεωρείται πια η ιδανική σύζυγος, ούτε ο Ηρακλής ο τέλειος ήρωας, ούτε ο Θησέας κατάφερε ποτέ να απαλλαγεί από τον λαβύρινθο αφού μας τον άφησε παρακαταθήκη με τη μορφή του Ίντενρετ. Και όμως φαίνεται να υπάρχουν όλα τα συστατικά του αρχικού μυστηρίου. Ίσως αυτός ήταν ο λόγος που ώθησε τον Μίμη Σοφοκλέους, σύμβουλο εκδόσεων του κυπριακού οίκου 'Κυπροέπειτα' (και διευθυντή της σειράς «Βιβλία για όλη την οικογένεια»), να συλλάβει την ιδέα μιας σειράς όπου γνωστοί συγγραφείς αφηγούνται με όποιον τρόπο επιθυμούν τον μύθο που θέλουν με τη βοήθεια εικονογράφων. Στην προκειμένη περίπτωση, εικονογράφος είναι η Λουΐζα Καϊμάκη (Κρατικό βραβείο εικονογράφησης 2004) η οποία έδωσε μια άλλη διάσταση στα ζώα της Κύπρου. Η ίδια στο στοχαστικό της σημείωμα στο βιβλίο αναφέρεται όχι μόνο στο πώς εμπνεύστηκε από τα κείμενα του Αριστοτέλους, αλλά και στον τρόπο που υιοθέτησε για να δώσει εικόνες με ζώα της Κύπρου που να συμπεριφέρονται ως ανθρώπινοι χαρακτήρες.

Φυσικά, θα έλεγε κανείς ότι, συλλογές με μύθους – αισώπειους και άλλους – κυκλοφορούν πολλές. Κάποιες από αυτές έχουν μόνο όσους θεωρούνται αυθεντικοί και άλλες φτάνουν να περιλαμβάνουν 500 και πλέον μύθους. Η σύγχυση είναι παλιά και παγκόσμια. Πόσο κοντινοί συγγενείς είναι οι μύθοι με τις ιστορίες και τα παραμύθια; Πού σταματά αλήθεια η μαγεία του πλαστού, του ονειρευμένου εξωπραγματικού, του συναρπαστικού, του ακραίου, του ψεύτικου και πού αρχίζει η ουσία της μακιγιαρισμένης αλήθειας, της διδακτικής υπερβολής, μέχρι και της απλής διήγησης που συνεπαίρνει με την αληθοφάνειά της; Ο προβληματισμός μας, κάπου ανάμεσα στον μύθο και την πραγματικότητα, ακουμπά σε ένα βιβλίο που μόλις κυκλοφόρησε με θέματα μύθους, που δίνουν απλώς την αφορμή για να στηριχθεί ένα απωθημένο «κάτι έχω να σας πω». Κάθεστε αναπαυτικά; Το παραμύθι μας αρχίζει:

Μια φορά το Πρόβατο θέλησε ν' αλλάξει ζωή. Θέλησε να ζήσει ανεξάρτητο και ελεύθερο από κάθε διαταγή του τσοπάνη του. Πήρε δρόμο, λοιπόν, και άρχισε να λέει τις σκέψεις του στα άλλα ζώα, για να πάρει τη γνώμη τους. Όλα όμως τα ζώα ανεξαιρέτως, μόλις άκουγαν το πρόβατο να τους μιλά για την απόφασή του, ξίνιζαν τα μούτρα τους, του γύριζαν τη πλάτη και έφευγαν με περιφρόνηση. Κανένα ζώο δεν ήταν πρόθυμο να υποστηρίξει το πρόβατο και κανένα ζώο δεν είδε θετικά αυτό που σκεφτόταν να κάνει. Το έπιασε, λοιπόν, το παράπονο γι'

αυτή την αντιμετώπιση που είχε από τα άλλα ζώα γι' αυτό πήγε να πει τον πόνο του στην κυρά Κουκουβάγια, τη σοφή. Η κυρά Κουκουβάγια άκουσε με προσοχή το πρόβατο και μετά είπε:
– Όλο το φταίξιμο είναι δικό σου! Για χρόνια τώρα, τους έμαθες όλους να σε βλέπουνε έτσι. Πάντα ήσουν με σκυφτό το κεφάλι και με ένα κονδούνι στο λαιμό, για να μη σε χάνει το αφεντικό σου. Πιστεύεις πως είναι εύκολο να το αλλάξεις από από τη μια μέρα στην άλλη;

Οι μύθοι και οι ιστορίες του Αριστοτέλους, επιστρατεύονται για να αφηγηθούν ξανά (και ει δυνατόν ανάλαφρα, όχι ακαδημαϊκά) αυτές τις οικουμενικές παραβολές που επινόησε ο άνθρωπος από τη στιγμή που συνειδητοποίησε την θνητότητά του για να καταλαγιάσει τους κρυφούς φόβους και τις επιθυμίες του.

Το ερώτημα είναι παλιό: Δημιουργούνται νέοι μύθοι ή παραμένουμε στα παλιά ανακυκλώνοντας τους ίδιους και τους ίδιους μύθους; Ιδού το ερώτημα! Οι μύθοι για το κάθε τι σήμερα που αναπαράγονται από τα ΜΜΕ δίνουν λάθος απαντήσεις σε κρίσιμα ερωτήματα που, αν δεν τα κατανοήσουμε στις πραγματικές τους διαστάσεις, δεν θα μπορέσουμε ποτέ να πολεμήσουμε αποτελεσματικά τα διάφορα φαινόμενα που αντιπροσωπεύουν. Μακριά από την καθημερινότητά μας, με μικρά άλλα ύπουλα και επίμονα δημοσιεύματα δημιουργούνται γύρω μας ασπικοί μύθοι, που αν τους αφήσουμε θα μας περικυκλώσουν, εν μέσω τιμπανοκρουσιών και κυρίως, τηλεοπτικών προγραμμάτων που κρύβονται μέσα και πίσω από την εικόνα. Οι νέοι 'μύθοι' κατακλύζουν κυρίως τα παιδιά αλλοτριώνοντας όχι μόνο τη σκέψη τους, αλλά και την αισθητική τους. Ο Τάσος Αριστοτέλους απαντά ότι «Ναι, μπορούμε να αντλήσουμε από την τεχνική, την ελλειπτικότητα, τη διδακτικότητα και από τις άλλες αρετές που κουβαλούν οι μύθοι, για να φτιάξουμε σύγχρονους». Έτσι, συγκέντρωσε σε ένα τόμο 15 συν ένα αυθεντικούς μύθους, αυθεντικούς με την έννοια ότι είναι δικά του δημιουργήματα και, τους παρουσιάζει στο βιβλίο του «15+1 μύθοι και ιστορίες με ζώα της Κύπρου». Επιπλέον, κάθε μύθος αποδίδεται και εικονογραφικά. Το βιβλίο έχει τα εξής προτερήματα – σε ό,τι αφορά τα παιδιά: Δίνεται το κείμενο με ευανάγνωστο τρόπο (ωραία γράμματα, καλή τοποθέτηση μέσα στη σελίδα σε έξοχο συνδυασμό με τις εικόνες χωρίς το ένα μέρος του βιβλίου να υπονομεύει το άλλο, δηλαδή, εικόνα και κείμενο αλληλοσυμπληρώνονται (βλέπονται και διαβάζονται ισότιμα), σημειώσεις για τον αναγνώστη που αφορούν κυρίως την εικονογράφηση και τις πηγές από τις οποίες άντλησε.

Η απόδοση των μύθων από τον Αριστοτέλους παρουσιάζεται σαν επιμύθιο της νεοελληνικής θυμοσοφίας. Ο συγγραφέας φαίνεται να γνωρίζει πολύ καλά ότι η συγγραφή ενός 'παραμυθιού' είναι απαιτητική, χρειάζεται φαντασία και αφηγηματικές τεχνικές ώστε να προσελκύει τους λιλιπούτειους και μεγαλύτερους αναγνώστες. Απαιτείται από έναν συγγραφέα παραμυθιών η ευεξία, η αισιοδοξία, το χιούμορ, να διατρέχουν τις σελίδες μέσα από έναν λιτό κι απέριττο λόγο, με σωστό χειρισμό της γλώσσας και αποφυγή διδακτισμού, να πηγαίνει κοντά στα παιδιά και, αν είναι και καλός αφηγητής, να τα ενεργοποιεί μέσα από το παιχνίδι και τη δράση που μπορεί ένας καλός εκπαιδευτικός να κάνει στη συνέχεια μέσα στην τάξη με βάση αυτό που διαβάστηκε. Οι μύθοι και οι ιστορίες του Αριστοτέλους προσφέρονται για εκπαιδευτικούς σκοπούς σε συνδυασμό με άλλα μαθήματα.

Από την επικράτηση κι έπειτα του δυτικού ορθολογισμού, λέει ο Τάσος Αριστοτέλους «οι άνθρωποι έπρεπε να διαλέξουν ανάμεσα στη μυθολογία και την επιστήμη, κι οποιοσδήποτε συμβιβασμός ήταν αδιανόητος». Ωστόσο, «μπορούμε να υιοθετήσουμε μια πιο υποψιασμένη στάση απέναντι στη μυθολογία καθώς όχι μόνο τα παιδιά, αλλά και οι μεγάλοι χρειαζόμαστε όσο ποτέ μύθους που θα μας βοηθήσουν να ταυτιστούμε με όλους τους συνανθρώπους μας, να καταλάβουμε τη σημασία της συμπόνοιας, να ξαναδούμε τη γη σαν κάτι το ιερό. Οι συγγραφείς καλούνται να μας επαναφέρουν σε μια αυθεντική κατάσταση μέσα από τους μύθους τους τόπους τους». Πράγματι, η 'εντοπιότητα' που υπάρχει στους μύθους του Αριστοτέλους είναι μοναδική. Τα ζώα αποκτούν εικαστικά ανθρωπόμορφες προεκτάσεις. Η κάθε μία, γυναικεία ή ανδρική φιγούρα σε κάθε μύθο,

σηματοδοτεί κοινωνικά χαρακτηριστικά για το ποιον και τον τρόπο ζωής της, για νοοτροπίες, διαθέσεις, ψυχικές ιδιαιτερότητες, προτιμήσεις και ενδιαφέροντα ή ενασχολήσεις, καθώς οι φιγούρες συσχετίζονται με το κείμενο με λεπτό τρόπο και ταυτοχρόνως διαφοροποιούνται, αναδεικνύοντας ατομικές ή συλλογικές συμπεριφορές. Αυτές οι συμπεριφορές και τα γνωρίσματα λειτουργούν ως μαρτυρίες της εποχής μας και των μύθων ή απομυθοποιήσεων που δημιουργούνται, ανά εποχές και ηλικίες. Δεν πρόκειται για απλές απεικονίσεις ζώων, αλλά για την ανάδειξη χαρακτήρων. Αυτό έκανε η εικονογράφος Λουίζα Καϊμάκη (κρατικό βραβείο 2004 για την εικονογράφιση).

Στην εικονογράφιση τα ζώα παρουσιάζονται ως Κυπριώτες ντυμένοι με κάποιες από τις τοπικές ενδυμασίες, με φόντο κάποιο συγκεκριμένο σημείο της Κύπρου: Ο (κατεχόμενος) Πενταδάκτυλος, η (μοιρασμένη) Λευκωσία, η (άτυχη) Μεσαορία, τα (ερειπωμένα) σπίτια των κυπριακών κατεχομένων χωριών. Κι όπως θυμίζει, αν υπήρξαν κάποιοι που προσπάθησαν να μας επανασυνδέσουν με τη μυθολογική σοφία του παρελθόντος δεν ήταν κάποιοι ηγέτες μόνο, αλλά οι συγγραφείς και οι καλλιτέχνες – από τον Όμηρο μέχρι τον Καβάφη και τον Μόντη – για να μείνουμε μόνο στην ελληνική γωνιά του κόσμου. Σε μια εποχή που ζούμε την εξέλιξη του μύθου του «Μεγάλου Αδελφού» για τον οποίο μας πρωτομίλησε ο Οργουελ, τέτοιοι μύθοι εξυπηρετούν και πάλι την «χρεία» όπως άλλωστε την εξυπηρετούσαν ανά τους αιώνες.

Οι μύθοι του Αισώπου και η κατά τόπους ιδιωματική αφήγηση, έθρεψαν ανά τους αιώνες και δημιούργησαν τη λαϊκή ζωντανή παράδοση. Εκεί βασίστηκαν και οι μετέπειτα δημιουργοί της νεανικής λογοτεχνίας, από τα «Ψηλά Βουνά» του Ζαχ. Παπαντωνίου μέχρι τις μέρες μας. Το έργο αυτό, δίνει την κυπριακή εκδοχή αυτής της πορείας.

Και ένα τελευταίο: «Ένας πολιτισμός... είχε πει ο ποιητής Όντεν, δεν είναι καλύτερος από τα δάση του. Όμως γιατί τα αγαπάμε; Λένε πως τα δέντρα είναι οι καλύτεροι ακροατές. Από την αρχαία εποχή τα εκτιμούσαν για τη σιωπή τους. Το δέντρο είναι κάτι επιβλητικό και υποβλητικό, επειδή είναι το μεγαλύτερο και το αρχαιότερο ζωντανό πλάσμα στη φύση. Το καταλληλότερο σύμβολο για την ίδια τη ζωή. Υπάρχει πυκνή παρουσία δέντρων ή των στοιχείων που τα αποτελούν στους μύθους και στις εικόνες».

Για παιδιά 6-106 ετών.

ΜΙΜΗΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΒΙΒΛΙΑ

- Αννας Μαραγκού: Αμμόχωστος, «*Η ιστορία της Πόλης*» 2005.
- Γεωργίου Ρούση: «*Το Ταξίδι της Επιστροφής*», Διηγήματα 2005.
- Roeti ciprioti del Novecento: «*Ανθολογία από τον Fabrizio Frigerio*», μετάφραση ποιημάτων Κυπρίων ποιητών στα Ιταλικά.
- Γιώργου Χριστογιάννη: «*Η σφαίρα των Δικαιωμάτων*», Διηγήματα.
- Κώστα Οικονόμου: Δεγινάτωρ Κούρος.
- Ανδρέα Μακρίδη: «*Βυθισμένες θάλασσες*», (ποίηση 2000-2005).
- Θανάση Παπαθανασόπουλου: Ποιήματα Τέταρτος Τόμος, Αθήνα 2006.
- Γιάννη Φάτση: Ποιητικά Άπαντα «*Η φωνή μου δεν καίγεται*», Επιμέλεια Β.Δ. Αναγνωστοπούλου (Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας).
- Πάνου Παναγιωτούνη: POLONEZA.
- Όλιβερ Μπελλ Μπανς: «*Μάρκος Μπότσαρης, Ο Έλληνας Ήρωας*», (Τραγωδία σε 3 πράξεις (1849). Μετάφραση και επιμέλεια Μ. Βύρων Ραϊζης και Ελισάβετ Χ. Ματθαίου.
- Θανάση Παπαθανασόπουλου: «*Μελέαγρος*», Μυθολογικό δράμα σε τρεις ημέρες.
- Ανδρέα Γεωργαλλίδη: «*Όταν βυθίζεται το πλοίο*», (ποίηση) στα Ελληνικά και Αγγλικά.
- Lapithos Roèmes et Récits Kypros Chrysanthis: Editions Praxandre.
- Ευθύμιου Χριστόπουλου: «*Αμφικτυονίες*», (Στα Ελληνικά και Αγγλικά) έκδοση Δημαρχίας Λαμίας.
- Ευθύμιου Χριστόπουλου: «*Οι Σημερινές Βάρβαρες Επιδρομές*», Δοκίμιο.
- Γιάννη Π. Ιωαννίδη: «*Λυρικά Αντίδωρα στον Χάρη Πάτση*» (ποίηση) 2006.
- Μοναχικός Οδοιπόρος: Ποιητική συλλογή του Takashi, μετάφραση Δανάης Παπαστράτου.
- Μιχαλάκη Μαραθεύτη: «*Ηρωϊκοί απόηχοι του 55*».
- Νίκου Τέντα: «*Η Συμπαντική*», ποίηση του Σαράντου Παυλέα (δοκίμιο).
- Γεωργίου Μ. Οικονόμου: «*Λόγος Αναδυόμενος*», Ιωάννινα 2006 (ποίηση).
- Μάκη Πετρόπουλου: «*ΟΡΟΔΑΜΝΟΙ*», 2006 (ποιήματα).
- Άγγελου Παρθένη: «*ΟΡΘΡΟΣ*», Ποιήματα 1950-1960.
- Γιάννη Ανδρικόπουλου: «*Τούτο εστί το αίμα μου*», Αίγιο 2006.
- Πολιτιστικό Ίδρυμα Μονής Κύκκου Αρχάγγελος: «*Συγκομιδή Δεκαπενταετής*», (1989-2004), Εταιρείας Λογοτεχνών Πάφου.
- Άννας Φαρμακά: «*Θύμηση Ακριβή*», 2006.
- Τούλας Σουβαλιώτη Μπούτου: «*Χάϊ Κου*», 2006.
- Κούλας Παρασκευά: «*Έκει πού χόρευε τό φῶς*», Αφηγήματα-Διηγήματα.
- Νίκου Παναγιώτου: «*38 βιβλία συν ένα σε ένα*», 2006

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Φωνή Ορθοδοξίας: Ιούνιος 2005, Ιούλιος 2005, Αύγουστος 2005, Σεπτέμβριος 2005, Οκτώβριος 2005, Νοέμβριος 2005, Δεκέμβριος 2005, Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2006, Μάρτιος 2006.

- Καλαρρυτιώτικα Νέα*: Μάϊος - Αύγουστος 2005, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2005, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2005, Μάρτιος - Απρίλιος 2006.
- Cyprus To Day*: Απρίλιος - Ιούνιος 2005, Ιούλιος - Δεκέμβριος 2005, Γενάρης - Μάρτης 2006.
- Φωνή της Φωκίδας*: Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2005, Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 2006, τεύχος 18
- Σύνδεσμος*: Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2005, τεύχος 401, Οκτώβριος τεύχος 402, Νοέμβριος, τεύχος 403, Δεκέμβριος, τεύχος 404, Ιανουάριος 2006, τεύχος 405, Φεβρουάριος, τεύχος 406, Μάρτιος, τεύχος 407, Απρίλιος, τεύχος 408, Μάιος τεύχος 409, Ιούνιος - Ιούλιος, τεύχος 410.
- Νέα Σκέψη*: Σεπτέμβρης, τεύχος 10 (482), 2005, Οκτώβρης, τεύχος 11 (483), 2005, Νοέμβριος - Δεκέμβριος, τεύχος 12, 13, 2005, τεύχος 14, Γενάρη 2006, Φεβράρης 2006, τεύχος 487, Μάρτης 2006, τεύχος 488.
- Νέα Πορεία*: Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2005, Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2005, Ιαν. - Μάρτιος 2006, τεύχη 611-613.
- Μοριάς*: Ιούλιος - Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2005, Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2005. Αφιέρωμα στον Θεατρικό συγγραφέα Πάκη Καγιά, Γεν. - Φλεβ. - Μάρτης, Απρίλης - Μάης - Ιούν. 2006.
- Μικροφιλολογικά*: Τεύχος 18, 2005.
- Μικροφιλολογικά τετράδια*: 5 Γιάννη Ξούρια, Βιβλιογραφία (1940-2005), Γιωργή Παυλόπουλου.
- Φύση και Ζωή*: Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2005, τεύχος 137, Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2005, τεύχος 138.
- Αιολικά Γράμματα*: Σεπτέμβρης - Οκτώβρης 2005, τεύχος 215.
- Φιλολογική Στέγη*: Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2005.
- Unesco*: Αύγουστος 2005, Δεκέμβριος 2005.
- Οικογένεια*: Τεύχος 107, 2005.
- Νέα Αριάδνη*: Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2005, τεύχος 47. Υπάρχουν ποιήματα του Γιώργου Πετούση και ποίημα αφιερωμένο στην Κύπρο από Κ.Λ. Το Σπίτι της Κύπρου, που ετίμησε τον Αιμίλιο Χουρμούζιο με την ευκαιρία των 100 χρόνων από την γέννηση του και την αναφορά στο περιεχόμενο της *Πνευματικής Κύπρου*, τεύχος 409, Σεπτέμβριος - Δεκέμβριος 2005. Υπάρχει ποίημα της Ρούλας Ιωαννίδου-Σταύρου, της Ρένας Καλδή στην Κύπρο, Ποίημα του Κύπρου Χρυσάνθη. «Προσευχή των Αρχαίων Κυπρίων Αθλητών», Ιανουάριος - Μάρτιος 2006, τεύχος 49(1). Υπάρχει αναφορά στην συνεργασία του περιοδικού *Νέα Αριάδνη* με την «Πνευματική Συντροφιά» Λεμεσού σε εκδήλωση που έγινε στο Σπίτι της Κύπρου στην μνήμη του Μανώλη Αναγνωστάκη.
- E&T*: Ενημερωτική έκδοση Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας Υπουργείου Ανάπτυξης Ελλάδος, τεύχη 8, 9, 10, 11 του 2005.
- Τριφυλιακή Εστία*: Φθινόπωρο 2005 και ένητο Τριφυλιακή Προοπτική (Λιμάνι Κυπαρισσίας Α' μέρος).
- Νέα Εποχή*: Φθινόπωρο 2005, τεύχος 286, Χειμώνας 2005-2006, τεύχος 287, Άνοιξη 2006, τεύχος 288.
- Ελληνορθόδοξη Πολύτεχνη Οικογένεια*: Τεύχος 108, 2005, τεύχος 109, 2006.
- Περίγραμμα*: Τεύχος 44, 2006.
- Greek Letters*: 2005-2006, τεύχος 18.
- Φηγός*: Τεύχος 20, Β' εξάμηνο 2005.

Άνευ: Άνοιξη 2006, τεύχος 20.

Άνθρωπος και Εργασία: Τεύχος 20, Απρίλιος 2006.

Φιλολογική Στέγη: Ιανουάριος, Μάρτιος 2006.

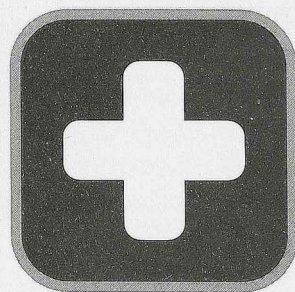
Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών 2006.

Η Σχεδία της Αιγιαλείας: Τεύχος 23, 2006.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (Συνέχεια)

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ: Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή: *Ή Πνευματική Κύπρος* (με άφορμή τήν ειδική βράβεισή της από τόν Δῆμο Ἀθηναίων) – Γιάννης Ἀνδρικόπουλος: Τό περιοδικό Πνευματική Κύπρος, Τό Συμπόσιο Ποίησης τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν – Στέλιος Παπαντωνίου: Ἀνδρέα Φυλακτοῦ, «Ἄγγελος Σικελιανός - Ὀδυσσεύς Ἐλύτης, λυρικές σχέσεις» – Κ. Σαρδελῆς: Γιάννη Ἀνδρικόπουλου, «Αἶμα καί μύρο νεομαρτύρων Κλαβρυτινῶν» – *Εὐαγγελία Μισραχῆ*: Ἀνδρεανῆς Ἡλιοφάτου, «Ἐξομολογήσεις» – Γ. Χατζηκωστής: Angel Merianou, «Corrispondenze Angeliche (Ἄγγελική Ἀλληλογραφία)», Cristina di Lagopesole, «Tra due labbra (Ἄνάμεσα σέ δυό χεῖλη)», Michele Iannelli, «L' amara storia di uno in gabbia ed altri racconti (Ἡ πικρή ἱστορία ἑνός ἐγκλωβισμένου καί ἄλλα διηγήματα)» – Κρίστις Χαράκης: Τάσου Ἀριστοτέλους, «Περυσυλλογή» – Ἀνδρεανή Ἡλιοφάτου: Γιώτας Παρασκευᾶ - Χατζηκώστα, «Περσεφόνη Παπαδοπούλου» – Χαραλαμπία Σαββίδου: Στέλλας Σπύρου, «Στήν Κερύνεια, ἐπὶ περὺγων ἀγγέλου» – Χρῦσανθος Στ. Κυπριανοῦ: Περιοδικό Νέα Ἀριάδνη, «Ἀνθολογία Νεοελληνικῆς Ποίησης, τόμ. Β» – Μίμης Σοφοκλέους: Τάσου Ἀριστοτέλους, «15+1 Μῦθοι καί Ἱστορίες μέ ζῶα τῆς Κύπρου» – Βιβλία – Περιοδικά.

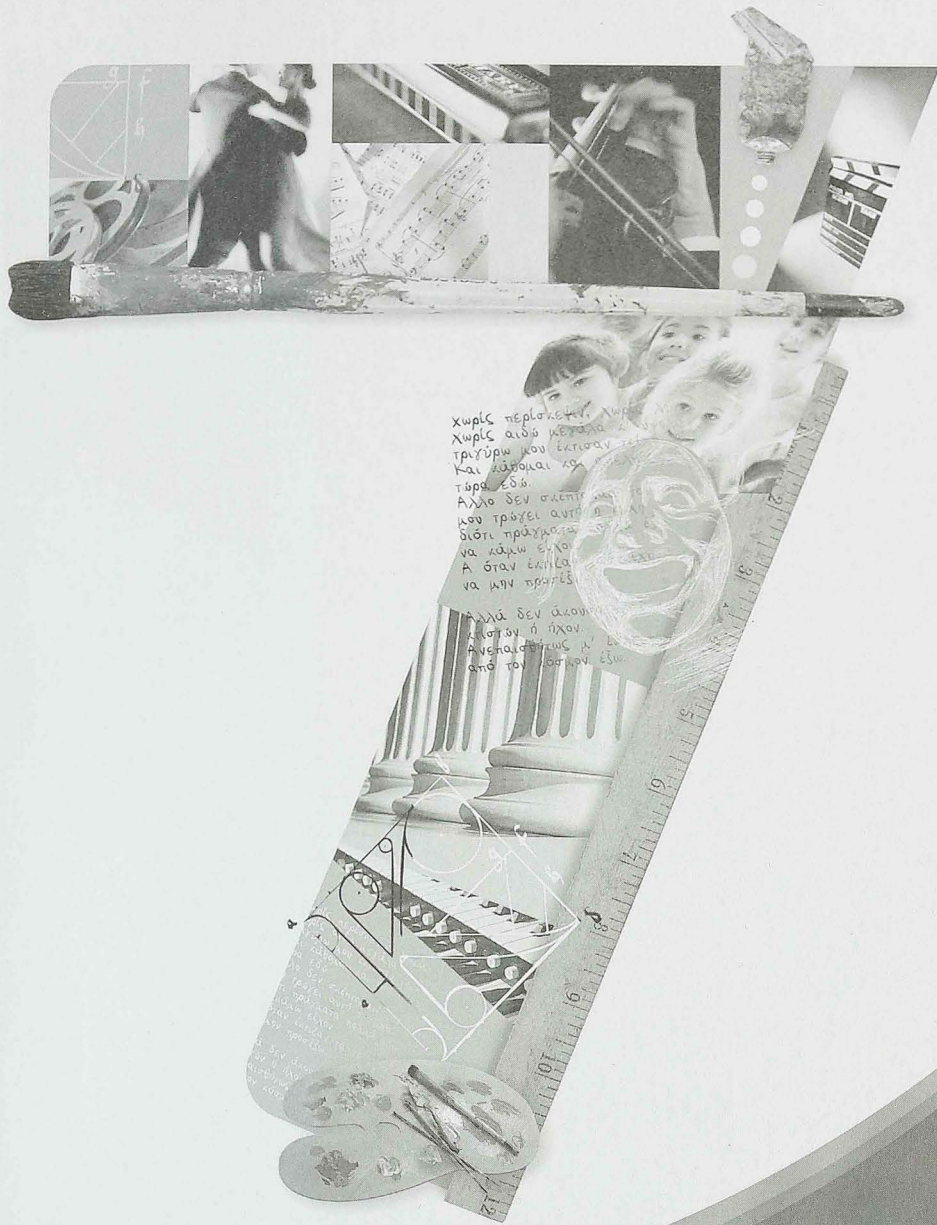

MEGACROSS

..mega care!

MEGACROSS Pharmacy Services Ltd

ΧΩΡΕΣ. Ένας πολιτισμός.

Pandora *Design*

Ο Πολιτισμός είναι στη φύση μας.

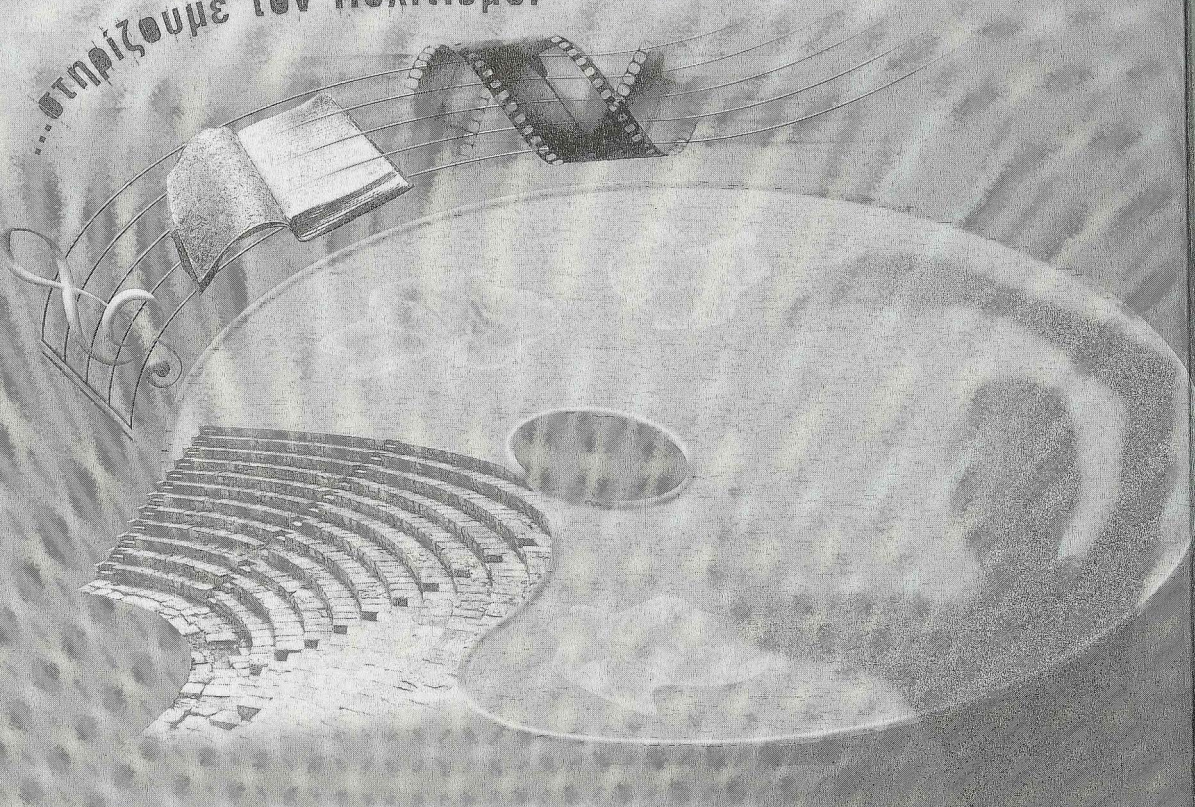
Στην Ελληνική Τράπεζα θαυμάζουμε και είμαστε κοντά σε όλες τις μορφές τέχνης. Υποστηρίζουμε κάθε είδος πνευματικής έκφρασης και δημιουργίας του χθές και του σήμερα, που συμβάλλει στη δική μας και στη δική σας πολιτισμική εξέλιξη. Ελληνική Τράπεζα. Γιατί... η εξέλιξη είναι στη φύση μας.

ΗΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η φύση είναι στη φύση μας

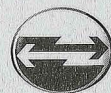
...στηρίζουμε τον Πολιτισμό!

Οι Τέχνες είναι που κάνουν την ανθρώπινη ζωή, Ανθρώπινη.

Μπορείτε να φανταστείτε
έναν κόσμο χωρίς το χρώμα
των Ζωγράφων, το Λόγο των Ποιητών,
τις Αρμονίες των Συνθετών, τη Χάρη και
Πλαστικότητα των Χορευτών, το Όραμα των Σκηνοθετών,
την Κατάθεση των Ηθοποιών, τη Ματιά των Γλυπτών;

Εμείς, όχι. Γιατί πιστεύουμε ακράδαντα, πως οι Τέχνες είναι
που διορθώνουν καθημερινά τη διαδρομή της Κοινωνίας μας
προς τη σωστή κατεύθυνση. Αυτή, που έχει πάντα
ως σημείο αναφοράς και στίγμα τη διατήρηση
και τόνωση των Αξιών που μας κάνουν Ανθρώπους.

ATHK
CYTA